

PRIMĂRIA
MUNICIPIULUI
CAHUL

CAHULUL

LITERAR ȘI ARTISTIC

Revistă literară și social-culturală trimestrială
Nr. 7 (11) iulie-septembrie 2021
ISSN 2345 1416

La mulți veci, Limbă Română!

Atâta Hristos e în Limba Română,
Încât, dacă nu la trei zile,
Ar învia la o săptămână!
Până atunci, stimați farisei,
Mai puneți cruci peste cuvântul ei!
Chiar vă rog, chiar vă îndemn:
Puneți cruci și din fier, și din lemn...
Așezați dibaci cruce peste cruce,
Să constatați cât poate duce.
Dar nu uitați simpla teorie:
Crucile peste martiri - învie!

Valeriu Mândru

Nicăieri dorul nostru de desăvârșire nu s-a arătat mai clar și mai cu tărie ca în cuprinsul limbii. Limba este cea mai mare dreptate pe care poporul și-a făcut-o singur sieși. E mai sărac, mai bogat în comparație cu alte limbi graiul în care viețuim? Nu știu. Eu nu număr cuvintele limbii, căci știu că le are îndeajuns, adică pe toate, eu număr pe vorbitorii ei, pe-ndrăgostiții de ea... Ferice de limba care, găsindu-și demult ființa și statornicindu-se în cea mai pură și originală cristalizare, continuă, cu tandră emoție, să se mai caute în cântece bătrânești și legende nedescoperite încă, al căror șirag pare să nu aibă sfârșit. Limba este comoara cea mai de preț a poporului, și veghea asupra strălucirii ei nu trebuie să pirotească nicicând. Să muncim în miezul limbii, nu la marginea ei.

Grigore Vieru

CAHULUL LITERAR ȘI ARTISTIC
ISSN 2345 - 1416

Revistă literară și social-culturală
trimestrială
Nr. 7 (11) iulie-septembrie 2021
Fondator:
Primăria municipiului Cahul

Redactor-șef: Alexandru MANOIL

Secretar de redacție:

Alina VOICU

Paginare computerizată:

Nadejda CUDOBETCHI

Cules: Aurica ȚURCANU

Redactori asociați:

Victor Axenti

Ala Bodlev

Alexandru Burlacu

Sava Calabădău

Rotilă Ilie Croitoru

Nicolae Dandiș

Anatol Eremia

Agnesa Grecova

Aurelia Hanganu

Lidia Istomina

Valeriu Mândru

Leonid Nuzbroh

Veronica Popa

Tatiana Romaniuc

Lilia Stegărescu

Alexandru Tecuci

Rodica Ursu Naniu

Dragoș Vicol

Ion Vicol

Email: cahululiterar@gmail.com

Tiraj: 400 exemplare

Tiparul a fost executat la

„Bons Offices” SRL, Chișinău

Coperta 1 Veceaslav Ciusov „Nuferii”;
Coperta 2 Bustul lui Gr.Vieru în Parcul
Municipal. Foto Anatol Malcov; *Coperta 4*
Lucrări ale arhitectului și sculptorului Ion
Pascal.

*Numărul este ilustrat cu lucrări prezentate în
cadrul expoziției cu genericul „Punct vernal”
desfășurată în perioada 28 aprilie - 8 mai a.c.
la Palatul Culturii „N.Botgros”*

**Responsabilitatea pentru conținutul textelor
publicate și-o asumă în exclusivitate autorii
acestora.**

SUMAR

Alexandru Manoil	Începutul „ofensivei adevărate”	2
Alexandru Burlacu	Vladimir Beșleagă în două capodopere	9
Liliana Stegărescu	O viață la straja patrimoniului lingvistic și cultural național	16
Anatol Eremia	„Tot ce-am adunat de la oameni trebuia să întorc din nou oamenilor”. <i>Interviu realizat de Aurelia Hanganu</i>	18
Alexandru Manoil	<i>A.Eremia:</i> „Cu patria noastră cea mică începe cunoaștereași înțelegerea lumii”... ..	28
Veronica Popa	„...Cântecul meu / te va găsi și pe tine / precum rugăciunea inima”. <i>Versuri</i>	31
Alexandru Tecuci	Ion Vicol a plecat la Sfântul Andrei	33
Dragoș Vicol	Taica	35
Ion Vicol	Maica Împăratului meu Ceresc	37
Leonid Nuzbroh	„Când scriu, mă implic exhaustiv în actul creației”	41
	Agenda profesorului de literatură	41
Victor Axenti	Confuzii lexicale	49
Lidia Istomina	Alexei Pecerschi, primul director al Muzeului Ținutului Cahul	50
Rodica Ursu Naniu	Admirația și puterea exemplului	53
Ala Bodlev	Colegiul de Medicină: trei titlaturi – trei etape de evoluție	56
Rotilă Ilie Croitoru	Prima stagiune a Filarmonicii Municipale	58
Tatiana Romaniuc	„Mândră-i Hora la Cahul”, ed.III	60
Agnesa Grecova	Concursul Național „Șapte note muzicale”	61
Sava Calabădău	Ion Pascal: „Investind în cultură, investind și în spiritul descătușat, întruchipat de acele păsări în zbor de pe Coloana cahuleană”	63

Alexandru Manoil

80 DE ANI DE LA PRIMUL VAL AL DEPORTĂRIILOR

Începutul „ofensivei adevărate”

Dacă acceptăm statisticile demografice ale autorităților locale, conform cărora la finele deceniului al patrulea al secolului trecut populația orașului Cahul însuma 14.586 de suflete, inclusiv 6 864 de români, dar și 2 910 ruși, 2 105 lipoveni, 1466 evrei, mulți ucraineni și bulgari¹, devine plauzibilă eterogenitatea stărilor de spirit manifestate la 28 iunie 1940, când surveni cel de al doilea rapt al Basarabiei. De altfel, referindu-se la atitudinea neunivocă a locuitorilor din sudul ținutului față de Unirea de la 27 martie 1918, unul dintre ctitorii fervenți ai evenimentului respectiv, fostul cadru didactic de la gimnaziul din Bolgrad, academicianul Ștefan Ciobanu, conchidea: „Se repetă ceea ce a fost cu cele trei județe (Cahul, Bolgrad și Ismail – n.n.) din Basarabia, cari au fost câtva timp sub oblăduirea țării mame. Când la 1856 ele trec la Români, generația veche, care a trăit în atmosfera culturii românești până la 1812, cu entuziasm primește ideea revenirii la trupul Moldovei, pe când acei crescuți sub regimul rusesc stau în rezervă. La 1878, când acele trei județe trec din nou la Ruși, generația crescută sub regimul românesc este ostilă reînțoarcerii la Rusia, iar cei bătrâni, cari îi apucase pe Ruși, primesc favorabil această idee”². Implicit, mulți bătrâni au și împărtășit bucuria unei bune părți a etnicilor slavi în vara aceluia dramatic an 1940, chiar dacă sentimentele lor constituiau, în ansamblu, un amalgam de speranțe vagi și de neliniști obsedante: învălmășitul sfârșit de iunie semnifica un moment jalonar ce urma să năruie niște temelii economice și sociale relativ sigure, instaurarea oricărei noi orânduirii soldându-se, însă, de fiecare dată nu numai cu un proces complex și maladiv de recroire a vieții, ci și cu acțiunile represive ale sistemului ce trebuia să realizeze procesul în cauză. Concomitent,

atitudinea respectivului segment demografic deconspira și un eșec al autorităților române, care „prin politica practică în perioada 1918-1940 nu au fost în stare să-i facă pe acești oameni (rușii, ucrainenii, evreii și „alți descendenți ai coloniștilor” – n.n.) să înțeleagă adevărul istoric despre Basarabia, fapt de care a și profitat Moscova (...) Tocmai din cauza acestei nepriceperi a autorităților române de a atrage de partea lor mase importante din populația nemoldovenească din Basarabia, Moscova a găsit, în principal în păturile moldovenești sărace, un teren favorabil pentru răspândirea lozincii despre alipirea zonei la Rusia”³.

Detășat voluntar de imperativul documentării, Constantin Reabțov, „iluministul” de la Cahul, va evoca evenimentele derulate pe parcursul aceluia an doar prin prisma propriilor amintiri, detaliile reproduse, deși diverse, fiind în consecință pe cât de generale și sumare, pe atât de dispersate și schematic: „Anul de putere sovietică pentru cahuleni a trecut felurit. Entuziasmul primelor zile l-au adus disciplina și echipamentul sovietic al trupelor (uniformele, armamentul, mașinile cu care se deplasa armata). Ostașii sovietici au fost primiți cu pâine și sare și cu un pahar de vin moldovenesc. Toată administrația a trecut în mâinile rușilor veniți. Comuniștii locali au fost marginalizați. A apărut cinematograful mobil (...) În fiecare seară se demonstra gratuit câte un film: „Lenin v Octeabre”, „Lenin v vosemnadțatom godu” ș.a. A fost naționalizat pământul moșierilor și împărțit la țărani. S-au organizat arteluri meșteșugărești. Au fost deschise școli ruse și moldovenești (...) În primăvară s-a început construcția unui teatru (a unui cinematograf, de fapt – n.n.), care a fost oprită din cauza războiului. Pe de altă parte, din primele zile, sub pretextul luptei cu elementele burgheze și ale culăcimii, zeci de mii de basarabeni au fost

1 Buletinul Camerei de Comerț și Industrie, circumscripția Cahul. Anul XI, 1938/39, p.2

2 Ștefan Ciobanu. Basarabia în cadrul statului român// Dimineața, 10 aprilie 1933

3 Mihail Bruhis. România și Basarabia// Basarabia, nr.4/1991, p.100

arestați și trimiși în raioanele îndepărtate nordice, unde foamea, gerul și munca peste puteri i-a nimicit în scurt timp”.⁴ Activitățile de propagandă și agitație erau, desigur, determinante pentru autoritățile proaspăt instalate: „Îndată ce primii ostași sovietici și-au durat posturile de pază la Prut (...), iar administrația rusească s-a stabilit la Cahul, au început să apară pe la colțuri de stradă niște măsuțe improvizate, pe care propagandiștii gegoși, neștiind nici o boabă românească, așezau câteva broșuri slinoase și începeau să citească din ele cercurilor de curioși (în limba rusă, firește) binefacerele constituției staliniste, în care „cu litere de aur”, ziceau ei, se găseau consemnate toate libertățile și fericirile lumii, acordate și garantate de marele Stalin, mărturisirea un alt martor ocular, colegul de liceu al lui Constantin Reabțov, poetul-martir Andrei Ciurunga, nederutat de epitetul-i surprinzător de dure. În același timp, în cursul nopților de coșmar, începea ridicarea, cu direcția Siberia, a primilor „beneficiari” ai acestei libertăți: foști demnitari și oameni politici români, intelectuali ai orașului, gospodarii cei mai cu stare. Adică oameni care nu-i făcuseră nici un rău regimului sovietic, ci, dimpotrivă, rămânând la Cahul, îi dovedeau încredere și supunere. Tristă și naivă greșală, care i-a costat viața pe cei mai mulți dintre ei”.⁵

Doar peste câteva zile după „eliberare”, la 9 iulie 1940, președintele Sovietului Comisarilor Nordnici al U.R.S.S., V.Molotov, semnă hotărârea Nr.1201-471 „Cu privire la activitatea tribunalelor militare pe teritoriul Basarabiei și al nordului Bucovinei” – hotărâre, victime ale căreia au devenit ulterior mulți intelectuali, comercianți și alte persoane mai înstărite învinuite de apartenență la partidele politice de până la 1940, de antisovietism și activitate subversivă, deși capetele de acuzare erau, de regulă, ne semnificative sau lipseau completamente. Deși n-au avut amploarea celor întreprinse în iulie 1949, deportările desfășurate inițial episodic și cu o anumită „discreție”, iar mai apoi în cadrul unei operații vaste din 12-13 iunie 1941, au năpăstuit multă lume, în listele aprobate cu aproximativ o lună mai devreme fiind incluși și 500 de capi de familie din județul Cahul, precum și 1962 de membri ai familiilor acestora.⁶

În lungul șir al tragediilor consumate în cadrul primului val al deportărilor (iulie 1940-iunie 1941) o identificăm și pe cea a unuia dintre ultimii vlăstari ai foștilor proprietari ai Cahulului – Vasile, mezinul lui Alexei D.Caravasile. Deținea, după reforma

agrară realizată în Basarabia la începutul celui de al treilea deceniu al sec. XX, de circa 100 hectare de terenuri arabile, de vii, livadă, pepiniere, parc, pășune și cărămidărie, el angajând la executarea lucrărilor agricole de sezon zilieri din Roșu. Dificultățile ce-l persecutau după ipotecarea moșiei, eșecurile cauzate de secetele ce au bântuit câțiva ani consecutiv nu i-au permis să asiste financiar studiile superioare ale celor două fiice mai mari, acestea limitându-se la cele obținute la Liceul de Fete „Julia Hasdeu” din localitate. Mai târziu respectivele, Mirta și Nadin, s-au căsătorit, la sfârșitul lunii iunie 1940 V.Caravasile rămânând, la vila „Dacea”, cu soția-i Alexandra și mezină Olga, deși putea să se evacueze peste Prut, unde trăiau doi frați ai săi. Pe 6 iulie a fost arestat. Un timp s-a aflat în penitenciarele din Cahul și Chișinău, iar după cutremurul din noiembrie 1940 a fost închis la Tiraspol. Condamnat pe 26 noiembrie 1940, în februarie 1941 fu deportat în Kazahstan, unde a decedat la 10 august 1943 și înhumat în cimitirul din Sarepta, regiunea Karaganda. A fost reabilitat în anul 1991⁷.

Familia Gavriliță din orașul Cahul a fost ridicată pe 13 iunie 1941, când „a fost trezită de o bătaie puternică în ușă. În casă au dat năvală câțiva civili și un milițian, care au început să facă percheziție. Au găsit doar 43 ruble (...) Milițianul a ordonat ca timp de o oră să se pregătească de drum, să-și ia alimente pentru trei zile și vestimentația strict necesară. Au fost instalați într-o căruță: tatăl, mama, fiii Vasile și Anatolie (Boris își făcea studiile în România și nu era acasă) (...) La Vulcănești au ajuns după amiază. Gara era păzită de santinele înarmate (...) Au fost îmbarcați în vagoane pentru transportarea vitelor, cu sârmă ghimpată la ferestre (...) Spre toamnă, familia a nimerit în regiunea Aktiubinsk (...) Au fost eliberați în 1957, dar nu puteau să plece: de două ori pe lună, trebuiau să se prezinte la secția locală N.C.V.D (...) De soarta tatălui au aflat abia în 1991: conform răspunsului primit de la Ministerul de Interne, V.Gavriliță decedase încă în 1941, în regiunea Sverdlov”.⁸ În aceeași zi de 13 iunie au fost ridicați și Grigore Racoviță cu soția-i Elena și cei șase copii. Au fost deportați în Kazahstan. Despre soarta capului familiei copiii săi au aflat de asemenea grație unui demers prezentat M.A.I. al U.R.S.S.: „Vă informăm că tatăl Dvs, Racoviță Grigori A., a decedat în locurile de recluziune la 21.XII. 1941, orașul Ivdel, regiunea Sverdlov. Locul înhumării e greu de stabilit, pentru că subdiviziunea unde și-a ispășit pedeapsa a fost lichidată la începutul anului 1950.”⁹

4 Constantin Reabțov. Cahul. Istorie, personalități, cultură. Ch., 1997, pp.91-92

5 Andrei Ciurunga. Prin Basarabia de odinioară//Patria tânără, nr.18 din 24 mai 1997, p.15

6 В.Пасар. Суrowая правда истории. Ch., 1998, p.99

7 L.Velixar, V.Biliban. Descendenți ai familiei Caravasile// Istoria orașului Cahul: mărturii documentare, personalități marcante. Ch., 2006, pp.27-30

8 Н.Желясков.Время ссылок//Хронос, 21 septembrie 1993

9 T.Gubcovschi. O soartă vitregă// Cronos, 25 iulie 1995. Mai

La începutul lunii ianuarie 1942, Consiliul de Patronaj al Operelor Sociale al Președenției Consiliului de Miniștri al României solicita de la prefecturile județene elaborarea unor liste conform Legii nr.794 ce prevedea condițiile de ajutorare a tuturor „urmașilor celor căzuți în războiul de reîntregire”, consiliul specificând că „în teritoriile dezrobite se va avea în vedere și deportările sau alte măsuri luate împotriva populației”. Pe 23 ianuarie, prefectul de Cahul, Dumitru Dobrescu, va riposta autorității menționate că „această prescripțiune a Dvs nu are o bază legală”, el invocând art. 23 al Legii, „în care nu se vorbește și despre deportați”. Peste o săptămână, Bucureștiiu potoli elanul protestatar al prefectului din Cahul: „În ceea ce privește *prescripțiunea* noastră cu privire la deportați, ea este perfect legală, deoarece noi, prin fișele pe care le completați Dvs, facem un recensământ și o evidență (...) care nu îndrituiește pe nimeni la nimic.” Reticențele lui D.Dobrescu, care considera, probabil, că autoritățile județene vor fi incapabile, în virtutea deficitului de resurse bugetare, să acorde ajutoare și descendenților deportaților, era determinată de componența eterogenă și, pentru el, surprinzătoare a acestora din urmă: „De altfel, în cazul în speță, menționa el, bolșevicii n-au deportat numai pe acei ce aveau atitudine românească, ci criteriile lor de deportare au fost altele, au deportat chiar și pe acei ce le-au ieșit înainte cu steag roșu și paradă, au deportat chiar și pe jidani care aveau o avere mare și pe care i-au

socotit că s-au îmbogățit speculând proletariatul.”¹⁰

Între timp, la 20 ianuarie 1942, Primăria orașului prezentase Prefecturii 98 de fișe „ale locuitorilor din acest oraș cari au fost deportați de către fostele autorități sovietice” – fișe ce fuseseră întocmite, conform declarațiilor făcute de soțiile și rudele represaților, de către impiegatul diurnist al Primăriei, Teodor Reșulschi, „cunoscător al situațiunii locale din timpul vremelniceii ocupațiunii sovietice”. Reproduc lista elaborată, în acel an 1942, de către Primăria cahuleană: Ion Graur, Constantin Milea, Nicolae Codreanu, Gheorghe Vlaicu, Ion Chiosa, Luca Gheorghiu, Ion Boșneac, Ștefan Colosenco, Andrei Sârbu, Ion Boitan, Ion Antoniu, Ion Macri, Ion Maldur, Constantin Galan, Antonie Caimacan, Vasile Bânzar, Constantin Chiosa, Efrem Ciupencu, Ion Ciobanu, Toader Dimineț, Ion Ghețiu, Ilie Grigoraș, Toader Arsene, Ion Lungu, Ion Vasiliu, Iosif Cornescu, Ion Elefteriu, Alexandru Protodionov, Vasile Boitan, Nicolae Avram, Vasile Dimitriu, Gheorghe Eriomenco, Nichifor Lupu, Dumitru Aconi, Gheorghe Borogan, Nicolae Mandiac, Călin Neculiță, Ion Vișinovschi, Gheorghe Vișinovschi, Ion Daud, Dumitru Oroveanu, Ion Zadacin, Andrei Cristofor, Constantin Latu, Nicolae Cep, Vasile Sterpu, Maria Damaschin, Mihail Ciobanu, Dumitru Capră, Alexandru Hiorescu, Anton Adamiță, Vasile Tărcatu, Anton Balaban, Pavel Perciun, Natalia Boicenco, Constantin Maiboroda, Filip Cușnarenco, Leonte Ivanencu, Dumitru Popov, Alexandra Sevac, Ștefan Scripcencu, Hariton Muratov, Parascovia Jarcenco, Andrei Boicenco, Pavel Deni-

amplu despre destinul familiei respective vezi *Feodosia Racoviță. Comoara vieții mele, ed.II. Ch, 2020*

10 A.N.R.M., f.2067, inv.I.d.72(1), pp.11-12

șenco, Vasile Filipenco, Luca Haidașenco, Petrea Tatarlî, Alexei Rașchin, Petru Zaharenco, Ștefan Ialamov, Leonte Niunin, Petrea Reșulschi, Nicolae Cușnarencu, Petru Cudreavțev, Grigore Grebenicov, Toader Ghenev, Hristofor Anghios, Nicolae Evdochimov, Dionisie Marcenco, Mihail Șapoșcov, Vasile Caravasile, Mihail Alexeev, Teodor Arabaji, Leonid Șveț, Gherasim Ghidicov, Mihail Lisevici, Ioan Sizov, Ion Chilofliischi, Iacob Belousenco, Ignat Sizov, Damian Cudreavțev, Maria Osadcenco, Ion Lanoviac, Ecaterina Târcatu, Tamara Târcatu, Mihail Târcatu, Alexei Socolov, în dreptul numelui lui Alexandru Sevac fiind făcută remarca: „Executat”. Deși prefectul Dobrescu certificase „exactitatea prezentului borderou”, trebuie luată, desigur, în considerație remarca inițială a Primăriei: „În ceea ce privește deportații, credem că este necesar ca poliția locală să facă o revizuire, spre a nu se strecura, involuntar, cazuri inexistente”.¹¹

Multe din numele consemnate în această listă de la 1942 a autorității publice executive a orașului nu le identificăm în zguduitorul Carte a Memoriei elaborată conform unei hotărâri de la 1991 a Colegiului Ministerului Culturii și Cultelor al Republicii Moldova în cadrul Muzeului Național de Istorie, amploarea și profunzimea investigațiilor realizate de E.Postică, M.Praporșic și V.Stăvilă impresionând. Chiar dacă lista celor deportați, în 1940-1941, din orașul Cahul și reprodușă în volumul în cauză întrunește tocmai 149 de nume, o voi relua și în aceste pagini – un tribut de memorie și reculegere unor oameni dintr-o generație cu adevărat de sacrificiu:

1. ADAMIȚĂ Anton A. (n.1902). Acuzat de naționalism și condamnat la 6 ani de detenție (1940). Reabilitat în 1991
2. ARANOVICI Mordco G. (n.1903). Condamnat în 1940 la 8 ani de muncă silnică. Cap de acuzare: „Membru al unei organizații contrarevoluționare sioniste”.
3. BOITAN Ion V. (n.1898). Membru al Partidului Național-Țărănesc. Condamnat în 1940 la muncă silnică. Exterminat în 1942 în Ivdellag, reg. Sverdlov. Reabilitat în 1991.
- 4-9. BOITAN Vasile V. (n.1900). Membru al Partidului Național-Țărănesc, comerciant. Condamnat în 1940 la 8 ani de muncă silnică. Reabilitat în 1989; BOITAN Elena L. – soția (n.1907); BOITAN Elizaveta V. – fiica (n.1936); BOITAN Constantin V. – fiul (n.1937); BOITAN Nicolae V. – fiul (n.1937); BOITAN Maria V. – fiica (n.1939). Deportati în 1940 în reg.Magadan. Reabilitați în 1989.
10. BERGHER Aron Ș. (n.1911). Acuzat de sionism și condamnat, în 1940, la 8 ani de muncă forțată.

¹¹ Ibidem, pp.2 și 8-8v

11. CARAVASILE Vasile A. (n.1882). Condamnat în 1940 la detenție pentru „activitate contrarevoluționară”. A decedat în 1943 într-un lagăr de muncă din reg. Karaganda. Reabilitat în 1991.

12. CAȚ Ilia I. (n.1882). Reprimat în 1940. Reabilitat în 1991.

13. CHITARA David I. (n.1907). Acuzat de activitate sionistă și condamnat, în 1940, la 8 ani de muncă silnică. Internat într-un lagăr din țin.Krasnoiarsk.

14. CRONFELD Isac V. (1897). Proprietar de magazin. Condamnat în 1940 la 5 ani de muncă forțată ca „element social periculos”. Reabilitat în 1991.

15. DIMINEȚ Fiodor D. (n.1915). Condamnat în 1940 la 8 ani de muncă silnică. Reabilitat în 1991.

16. GHENEV Fiodor I. Reprimat în 1940.

17. GHIDICOV Gherasim D. (n.1885). Acuzat de naționalism și condamnat la 8 ani de detenție (1940). Și-a executat pedeapsa într-un lagăr de muncă din Karaganda. În 1964 cauza este clasată.

18. GOLD David Ș. (n.1908). Condamnat în 1940 la 8 ani de muncă silnică sub acuzația de „membru al unei organizații contrarevoluționare sioniste”.

19. GOLD Gherș A. (n.1883). Reprimat în 1940. Reabilitat în 1991.

20-23. GOLDENȘTEIN Rafail A. (n.1886); GOLDENȘTEIN Ana A. – soția (n.1896); GOLDENȘTEIN Anatoli R. – fiul (n.1922); GOLDENȘTEIN Grigori R. – fiul (1929). Deportati în 1940.

24. GUSATINSCHI Alexei F. (n.1901). Comerciant. Învinuit de activitate contrarevoluționară și condamnat la 8 ani de muncă silnică (1940). Reabilitat în 1989.

25. LUNGU Ion D. (n.1888). Reprimat în 1940. Reabilitat în 1989.

26. MAIBORODA Constantin M. (n.1904). Membru al Partidului Național Liberal. Condamnat în 1940 la 8 ani de detenție într-un lagăr de muncă. În 1956 cauza este clasată.

27. NEGRU Constantin M. Reprimat în 1940 din motive politice. Reabilitat în 1991.

28. PERPER Samuil O. (n.1887). Condamnat în 1940 la 8 ani de muncă silnică. Cap de acuzare: „Membru al unei organizații contrarevoluționare sioniste”.

29. PERVIȘIN Gherș V. (n.1896). Comerciant. Acuzat de sionism și condamnat la 8 ani de muncă forțată. Reabilitat în 1989.

30. SOCOLOV Alexei A. (n.1900). Condamnat în 1940 la 8 ani de detenție sub acuzația de „agent al Siguranței”. Internat într-un lagăr de muncă din R.A.S.S. Komi.

31. STERPU Vasile I. (n.1914). Fost polițist. Con-

- damnat în 1940 la 8 ani de muncă silnică. Deținut într-un lagăr din R.A.S.S. Iacută. Cauza este clasată în 1956.
32. ȚVETOVAT Haim M. (n.1897). Acuzat de activitate sionistă. Condamnat în 1940 la 8 ani de muncă silnică.
33. BEREGOVSCAIA Nina C. (n.1918). Deportată în 1941 în Kazahstan. Reabilitată în 1991.
- 34-40. CADÎ Semion N. (n.1901). Condamnat în 1941 la 5 ani de detenție ca „dușman al popurului”. Reabilitat în 1990; CADÎ Lidia I. – soția (n.1912); CADÎ Ivan S. – fiul (n.1929); CADÎ Maria S. – fiica (n.1930); CADÎ Gheorghe S. – fiul (n.1933); CADÎ Stela S. – fiica (n.1934); CADÎ Milea S. – fiica (n.1940); Deportați în 1941 în reg. Aktiubinsk. Reabilitați în 1990.
- 41-42. CARA-CONSTANTIN Dmitri P. (n.1893). Membru al Partidului Național Țărănesc. Reprimat în 1941; CARA-CONSTANTIN Efrosinia E. – soția (n.1901). Deportată în 1941 în reg. Aktiubinsk.
- 43-46. CHIOSA Ilia G. (n.1901). Membru al Partidului Național-Liberal. Condamnat în 1941 la 5 ani de închisoare. În 1950 este deportat pe 6 ani. Reabilitat în 1992; CHIOSA Melania S. – soția (n.1909); CHIOSA Dmitri – fiul (n.1931); CHIOSA Maria I. – fiica (n.1935). Deportați în 1941. Reabilitați în 1992.
47. CHIOSA Ivan Gr. (n.1899). Arestat în 1941. Condamnat la muncă forțată ca „element social periculos” (1942). Reabilitat în 1992.
- 48-52. CIMIȘLIU Mihail Gh. (n.1886); CIMIȘLIU Maria T. – soția (n.1888); CIMIȘLIU Constantin M. – fiul (n.1919); CIMIȘLIU Gheorghe M. – fiul (n.1921); CIMIȘLIU Vasile M. – fiul (n.1925). Deportați în 1941 în Kazahstan. Reabilitați în 1991.
- 53-57. CIUPENCO Efrem H. (n.1911); CIUPENCO Ecaterina C. – soția (n.1914); CIUPENCO Spiridon E. – fiul; CIUPENCO Tatiana E. – fiica; CIUPENCO Irina E. – fiica. Deportați în 1941. Motivul reprimării: familie de „comercianți”. Reabilitați în 1991.
- 58-60. CIUPENCO Gheorghii H. (n.1920); CIUPENCO Elena D. – soția (n.1919); CIUPENCO Hristina A. – mama (n.1881). Încadrați în „comercianți”. Deportați în 1941 și reabilitați în 1991.
- 61-62. CODREANU Nicolae P. (n.1881). Supus presiunilor în 1941. Reabilitat în 1992; CODREANU Maria P. – soția (n.1886). Condamnată în 1948 la 5 ani de muncă silnică în temeiul art. 58² („neîndeplinirea în termenele stabilite a obligațiilor de predare către stat a produselor agricole”). Reabilitată în 1992.
- 63-67. CUDREAVȚEV Demian A. (n.1885); CUDREAVȚEVA Daria M. – soția (n.1885); CUDREAVȚEV Iacov D. – fiul (n.1919); CUDREAVȚEV Andrei D. – fiul; CUDREAVȚEVA Maria D. – fiică (n.1924). Deportați în 1941 în Kazahstan. Reabilitați în 1991.
68. CUȘNARENCO Filip M. (n.1895). Arestat în 1941 sub acuzația de „membru al unei organizații contrarevoluționare antisovietice”. A murit în detenție în 1942. Reabilitat în 1980.
- 69-70. CUȘNARENCO Nicolai M. (n.1895); CUȘNARENCO Anastasia D. – soția (n.1899). Repri-mați în 1941 și reabilitați în 1990.
- 71-72. DORFMAN Mendel B. (n.1889); DORFMAN Moica A. – soția (n.1889). Acuzați de sionism și deportați, în 1941, în țin. Krasnoiarsk sau în Kazahstan. Reabilitați în 1992.
- 73-80. ERIOMENCO Gheorghe F. (n.1885). Membru al Partidului Național-Țărănesc, fost viceprimar. Condamnat în 1941 la 5 ani de detenție într-un lagăr de muncă. Reabilitat în 1989; ERIOMENCO Ecaterina S. – soția (n.1893); ERIOMENCO Mihail Gh. – fiul (n.1919); ERIOMENCO Maria Gh. – fiica (n.1922); ERIOMENCO Gheorghe Gh. – fiul (n.1929); ERIOMENCO Ivan Gh. – fiul (n.1931); ERIOMENCO Afanasi Gh. – fiul (n.1935); ERIOMENCO Iulia Gh. – fiica (n.1938). Deportați în 1941 în reg. Aktiubinsk. Reabilitați în 1989.
- 81-83. FILIPENCO Vasile I. (n.1907); FILIPENCO Maria F. – soția (n.1910); FILIPENCO Stepan V. – fiul (n.1933). Deportați în Kazahstan (1941). Reabilitați în 1990.
- 84-87. GAVRILIȚĂ Vladimir D. (n.1889). Comerciant. Condamnat în 1941 la muncă silnică. A decedat în detenție (1942). Reabilitat în 1991; GAVRILIȚĂ Maria A. – soția (n.1899); GAVRILIȚĂ Vasile V. – fiul (n.1926); GAVRILIȚĂ Anatol V. – fiul (n.1929). Deportați în 1941. Reabilitați în 1991.
88. GRAUR Ion Gh. (1889). Membru al Partidului Național-Liberal. Condamnat în 1941 la 5 ani de detenție.
89. GRECOV Fiodor I. (n.1903). Acuzat de naționalism și condamnat, în 1941, la 5 ani de muncă silnică. Cauza este clasată în 1960.
- 90-94. GRINBERG Ianchel M. Comerciant. Condamnat la 5 ani de muncă silnică (1941) ca „element social ostil”. Reabilitat în 1990; GRINBERG Ita A. – soția (n.1894); GRINBERG Moisei I. – fiul (n.1920); GRINBERG Mira I. – fiica (n.1922); GRINBERG Aaron I. – fiul (n.1926). Deportați în 1941 în Kazahstanul de Sud. Reabilitați în 1990.
- 95-100. HAHAM Haim I. (n.1888). Proprietar de magazin. Condamnat în 1941 la muncă silnică. A murit în 1942 într-un lagăr din reg. Sverdlov. Reabilitat în 1990; HAHAM Freida L. – soția; HAHAM Ester H. – fiica; HAHAM Lupu H. – fiul; HAHAM Șmil H. – fiul (n.1926); HAHAM Lazer H. – fiul.

- Deportați în 1941 în Kazahstan. Reabilitați în 1990.
101. HARBUS Maria I. (n.1910). Condamnată în 1941 la șapte ani de muncă forțată. Cap de acuzare: „Agitație antisovietică”. Cauza este clasată în 1966.
102. HIORESCU (VÂZDOAGĂ) Alexei A. (n.1907). Reprimat în 1941 pe motiv că a satisfăcut stagiul militar în Armata Română. Reabilitat în 1990.
- 103-105. HRISTEV Stepan A. (n.1878). Membru al Partidului Național-Țărănesc. Deportat în 1941 în Kazahstan. Reabilitat în 1990; HRISTEVA Maria A. – soția (n.1879); HRISTEV Zahar St. – fiul (n.1924). Deportați în 1941 în Kazahstan. Reabilitați în 1990.
- 106-107. HUSID Liubovi M. (n.1907); HUSID Moisei B. (n.1910). Deportați în 1941 în reg. Aktiubinsk. Reabilitați în 1991.
108. IRIZANU Alexandru Gh. (n.1912). Condamnat în 1941 la 8 ani de muncă silnică sub acuzația de membru al „Gărzii de Fier”. Deținut într-un lagăr din or.Aktiubinsk. Reabilitat în 1989.
- 109-112. IRIZANU Gheorghe N. (n.1882). Fost primar. Condamnat în 1941 la muncă silnică pe motiv că a fost membru al unui partid „național-burghez”. A decedat în Ivdellag, reg.Sverdlov (1942) în urma regimului de exterminare. Reabilitat în 1990. IRIZANU Aftenia C. – soția (n.1889); IRIZANU Mihail Gh. – fiul (n.1920); IRIZANU Ion Gh. – fiul (n.1926). Deportați în 1941. Reabilitați în 1990.
113. LEFTER Victor D. (n.1888). Condamnat în 1941 la muncă silnică pe motive politice. A decedat în detenție (1942). Reabilitat în 1992.
- 114-117. MALDUR Ivan I. (n.1904). Proprietar de restaurant. Condamnat în 1941 la 5 ani de muncă silnică. Închis într-un lagăr din reg.Omsk. Reabilitat în 1990; MALDUR Zinovia D. – soția (n.1903); MALDUR Elena I. – fiica (n.1929); MALDUR Maria I. – fiica (n.1931). Deportate în Kazahstan (1941). Reabilitate în 1990.
118. MOȘCOVICI Hava I. (n.1920). Proprietar de magazin. Condamnat în 1941 la 5 ani de detenție. Și-a executat pedeapsa într-un lagăr de muncă din Siberia. Reabilitat în 1990.
- 119-121. MOȘCOVICI (MAȘCOVICI) Ianchel L., (n.1900). Membru al Partidului Național-Țărănesc. Încadrat la „comercianți” și condamnat, în 1941, la muncă silnică. Exterminat în Ivdellag, reg.Sverdlov (1942); MOȘCOVICI (MAȘCOVICI) Roza G. – soția (n.1908); MOȘCOVICI (MAȘCOVICI) Efim I. – fiul (n.1928). Deportați în 1941.
122. MOȘCOVICI Motea U. (n.1906). Deportată în or. Aktiubinsk (1941). Reabilitată în 1990.
- 123-126. NATENZON Gherș Ș. (n.1908). Condamnat în 1941 la muncă silnică. Deținut în Ivdellag, reg.Sverdlov; NATENZON Braima M. – soția (n.1913); NATENZON Solomon Gh. – fiul (n.1938); NATENZON Eva Gh. – fiica (n.1941). Deportați în 1941 în Kazahstan.
- 127-132. NEBUNU Constantin F. (n.1896); NEBUNU Maria C. – fiica (n.1920); NEBUNU Grigore C. – fiul (n.1923); NEBUNU Anastasia C. – fiica (n.1926); NEBUNU Fiodor C. – fiul (n.1927); NEBUNU Ana C. – fiica (n. 1928). Deportați în 1941 și reabilitați în 1991.
133. ȚVETAEV Dumitru C. (n.1926).
134. ȚVETAEV Stepan C. (n.1937).
135. OHMAN Iacov (Ianchel) I. (n.1878). Încadrat la „comercianți” și condamnat la muncă silnică. A decedat în detenție (1941).
136. PATARACHI Grigore A. (n.1909). Condamnat în 1941 la 5 ani de detenție într-un lagăr de muncă. Cap de acuzare: „Agitație antisovietică”.
137. REȘULSCHI Petru I. (n.1905). Fost jandarm. Condamnat în 1941 la 8 ani de muncă silnică. Și-a executat pedeapsa într-un lagăr din țin.Krasnoiarsk.
- 138-141. ROZENFELD Șaim H. (n.1884). Încadrat la „comercianți”. Condamnat la muncă silnică (1941). Exterminat în același an în Ivdellag, reg.Sverdlov. Reabilitat în 1990; ROZENFELD Roza S. – soția (n.1894); ROZENFELD Sara S. – fiica (n.1923); ROZENFELD Ana Ș. – fiica. Deportate în 1941 în Kazahstan. Reabilitate în 1990.
- 142-147. ȘIHMAN Victor H. (n.1889); ȘIHMAN Leea I. – soția (n.1893); ȘIHMAN HAIM V. – fiul (n.1912); ȘIHMAN Felga (Fenea) – fiică (n.1921); ȘIHMAN Clara V. – fiică (n.1927); ȘIHMAN Abram V. – fiul. Deportați în 1941 în Kazahstan. Reabilitați în 1991.
148. ȘMILEVICI Ianchel A. (n.1901). Reprimat în 1941. Reabilitat în 1991.
149. ZAHARENCO Petru V. (n.1907). Membru al Partidului Național-Liberal. Condamnat la 8 ani de muncă silnică (1941). Cauza este clasată în 1957.

Deportările au fost suspendate de trecerea peste malul stâng al Prutului a valului lugubru al celui de Al Doilea Război Mondial ce se rostogolea, aproape de doi ani, prin Europa.

„Atacarea culăcimii rezidă în înfrângerea culăcimii și anihilării clasei respective. Tot ce nu contribuie la realizarea acestui scop constituie o declamație, o mângâlitură, o trăncăneală – tot ce vreți, numai nu o veritabilă ofensivă bolșevică. Atacarea culăcimii implică o pregătire temeinică pentru a o lovi, dar ea trebuie lovită astfel, încât să nu mai fie capabilă să se ridice în picioare. Aceasta și numim noi, bolșe-

vicii, ofensivă adevărată”¹² – respectiva indicație a lui I.V.Stalin enunțată încă la 27 decembrie 1929, în cadrul unei conferințe a agrarienilor marxiști, a fost executată cu și mai mult zel de către organele de partid și sovietice ale RSSM după război, „ofensiva adevărată” producându-se în 1949, când, în cadrul operației „Sud”, din sectorul Cahul au fost deportate 1.183 de familii cu 4.527 de suflete, deși în listele sinistre întocmite preliminar erau incluse 1.230 cu o componență de 4.850 de persoane. La desfășurarea ei au fost încadrați 1.723 de lucrători ai organelor de interne și militari, 2.276 de funcționari de partid și de stat, la transportarea deportaților spre gările din Bolgrad, Iargara și Basarabeasca fiind antrenate 392 de camioane.¹³ Intențiile de a continua acțiunile represive au persistat: prim-secretarul L.I.Brejnev, la congresul III al PC (b) din Moldova (1950), declara că în satele republicii „s-au activizat forțele chiabu-rești-naționaliste”.¹⁴

În anii 1954-1956, conform unei hotărâri a Sovietului Miniștrilor al RSSM, au fost eliberate din locurile de deportare 3.300 de familii „incorect represate”, persoane solitare, în vârstă și inapte de muncă, inclusiv 131 de familii din raionul Cahul. Măsuri mai ample în sensul dat s-au întreprins după faimosul congres al XX-lea al PCUS din 1956 ce a condamnat cultul personalității lui Stalin. Pe 30 iunie 1989, CC al PCM realizează, printr-o hotărâre specială, o tentativă de reabilitare a represaților și a se detașa de hotărârea-i nefastă din 28 iunie 1949, calificând-o drept „samovolnicie revoltătoare”.¹⁵

Pe 8 decembrie 1992, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea privind reabilitarea victimelor represivităților politice săvârșite de regimul comunist totalitar de ocupație.

¹² Citat după B.Îacar. op.cit., p.12.

¹³ Ibidem, pp.105-106

¹⁴ Citat după Ion Șișcanu. Desțărânierea bolșevică în Basarabia. Ch., 1994, p.112

¹⁵ Anii grei ai colectivizării. Ch., 1990, p.241

Pavel Cornogolub, Ridicare

Ion Ciuta, Dimineața pe baltă

VLADIMIR BEȘLEAGĂ ÎN DOUĂ CAPODOPERE

Vladimir Beșleagă este unul dintre puținii scriitori basarabeni care se integrează firesc în literatura română cel puțin cu două romane. În acest sens, Ion Simuț, revizionistul de la România literară, remarcă: „Dificil la lectură pentru că e dificil ca scriitură, elaborat cu efort apreciabil și cu voință de concentrare a intensităților afective, Zbor frânt e un roman de virtuozitate narativă, cu o bună tehnică a analizei psihologice”, tot el distingând cu exactitate: „Ionicul basarabean nu are un exemplu mai bun decât, poate, un alt roman al aceluiași autor: Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine (...). Zbor frânt este, din punctul meu de vedere, unul dintre primele patru-cinci romane care pot reprezenta convingător literatura basarabeană afară. Mihai Cimpoi l-a selectat în antologia sa de șapte romane din literatura basarabeană a secolului XX...”.

Romanul lui Beșleagă este unul experimental și se sincronizează cu noul roman francez, aspect despre care va reflecta, mult mai târziu, scriitorul însuși. Desigur, Zbor frânt este, din perspectiva zilei de astăzi, un roman vulnerabil, cu mici neadevăruri sau minciuni cu care Beșleagă a încercat pe ici, pe colo să-i facă mai „raționali” pe ai noștri, de pe malul nostru. Nu întâmplător a fost tratat ca o operă despre război, iar protagonistul – văzut ca cercetaș. Spațiul acordat acestei viziuni pare a fi covârșitor. Dar numai la prima vedere, căci motivele pățaniei lui Isai sunt mult mai intime decât apar ele în critica timpului, fascinată mai cu seamă de aparențe decât de esențe. Altfel spus, gândirea captivă, operând cu concepte oficiale, are o totală afazie la valorile etern-umane, iar în limbajul de lemn al epocii acestea sunt calificate prin aberantul umanism abstract. Miza prozei despre război, în sistemul de convenții al canonului romanului istoric, o constituie, cum ar spune N. Manolescu, evenimentul, cronică, fresca, preponderența moralului asupra psihologicului, continuitatea, tipicitatea. Dar nimic din acestea în romanul lui Beșleagă.

Complexitatea tehnicilor narative e condiționată, în cazul lui Beșleagă, nu atât de un mimetism artistic, cât de o intuiție exactă – dacă e să ne referim la contextul social-politic – a microcosmosului uman, a sufletelor unor învinși, ratați, dezrădăcinați. Numai raportat la epoca redactării romanul lui Beșleagă devine mai limpede în structura lui inti-

mă, mai ușor accesibil în explicarea performanțelor tehnice, în (re)ontologizarea discursului narativ și a imaginii societății în derivă. Chiar în fața unui râu, ce e paradoxal, lumea nu e concepută în devenire, în mișcare heraclitiană, ci ca o manifestare simultană a conținuturilor ei într-un anumit segment de timp. Prezentul, trecutul și viitorul, în viziunea lui Beșleagă, se întrepătrund și se permanentizează *hic et nunc*. În plan narativ, discursul monologic e înlocuit cu structura dialogică. Toate acestea fac farmecul noutății ființiale în romanul modern.

Dintre romanele lui Vladimir Beșleagă doar *Zbor frânt* și *Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine* sunt reprezentative pentru proza basarabeană din secolul trecut. Sunt opere care trebuie interpretate, dimpreună, ca expresie artistică, fie și ușor confuză, a intuirii unei concepții asupra vieții și destinului istoric al neamului, dar și ca o concepție artistică diferită, chiar potrivnică celei oficiale, cu obsesia celor trei nopți (cenzura a fost, totuși, vigilentă!) care ilustrează, pe cât admitea/respingea (cu voie de la partid) cenzura, tipul subversiv de roman, în bună măsură – ionic, dar, să recunoaștem, ușor asincron cu canonul

postmodernist dominant în literatura occidentală din a doua jumătate a secolului XX. *Zbor frânt*, redactat în trei luni (aprilie-iunie 1965), apare în *Anno Domini* 1966, în contextul altor romane, între care: *Povara bunătații noastre* (1961-1967) de Ion Druță, *Povestea cu cocoșul roșu* (1966) de Vasile Vasilache, *Singur în fața dragostei* (1966) de Aureliu Busuioc, *Podurile* (1966) de Ion Constantin Ciobanu, ultimul – un roman mai puțin românesc, dar cu mare trecere în epocă. Explicația acestei „rodnicii” trebuie căutată într-un complex de fenomene specifice perioadei dezghețului hrușciopian, ce venise cu întârziere și pe scurt timp într-o lume totalitară dominată de dogme, când orice noutate e privită cu mare mefiență. Noutatea romanelor (desigur, cu o anumită defazare temporală) era reductibilă, într-o ultimă analiză, la evitarea mai multor clișee, poncifuri ale literaturii oficiale, suprapopulate de personaje „tipice”, „pozitive”, pătrunse până în măduva oaselor de *optimismul istoric*.

Romanul, ca gen, presupune o arhitectonică bine armonizată. Asupra construcției romanești, centrate pe diferența dintre durata timpului cronic și durata timpului psihologic, Beșleagă a meditat, cu siguranță, îndelung. Și o spune, indirect, în următorul fragment: „A fost o idee schițată într-o povestire de vreo câteva pagini, pe care am pierdut-o. Odată însă fiind într-un moment de mare durere sufletească, am început să scriu ca să scap de ea. Ieșea sau nu ieșea, asta nu avea nici o importanță. Era un moment de descărcare a sufletului. Cam acesta a fost contextul psihologic interior. De multe ori nu importă subiectul pe care ți-l alegi, ci propria stare sufletească interioară, în care te afli în momentul scrisului. Cineva spunea că un artist trebuie să-și dorească toate nenorocirile care pot exista în viața asta. E o idee crudă, dar ce să-i faci, asta e. Uneori nenorocirile îl ocolesc pe om și atunci te pomenești că le cauți”. Refuzarea unei mari dureri a pus în mișcare subconștientul. Renunțarea deliberată la trecutul experienței sale stilistice nu a însemnat automat și abandonarea trecutului său literar, acesta fiind metamorfozat, încorporat în prezentul românesc. Psihologia creației oferă multe exemple foarte ciudate în acest sens. Corelația dintre emoțional și rațional este explicabilă în cazul dat. Lesne explicabilă devine și reluarea în roman a unor tehnici și strategii narative predilecte, cum sunt tehnica punerii în abis, principiul teleologic, structura inelară etc. Oricum, prozatorul (după 16 ani de suplicii literare) are senzația că și-a redactat romanul într-o tranșă, fapt firesc, menționat și mai târziu de repetate ori. Mai mult, Beșleagă nu recunoaște (se pare, din anumite considerente deloc neglijabile într-un regim totalitar) nici substratul (auto)biografic al romanului, el chiar ironizează ușor pe unii cititori care au văzut

în roman o lucrare mimetică, nu una de imaginație. Mult mai târziu, aflăm detalii revelatorii pentru înțelegerea acestui roman, dificil și neobișnuit pentru cititorul basarabean. Structura lui deschisă este nuanțată într-un dialog cu Leo Butnaru într-un mod tranșant: „Opera mea izbutită, sau mai reușită, sau mai împlinită ... este *Zbor frânt* (sau *Țipătul lăstunului*), pentru că această carte s-a născut dintr-o mare durere, fără ca eu ulterior să-mi pot explica totuși cum a apărut ea. Uite, nu știu. Încerc să rememorez, să refac traseul plăsmuirii ei, și nu reușesc. Astfel, sunt cărți care apar fără să le știe autorul și sunt altele elaborate, purtate îndelung. Eu începusem să lucrez la o cu totul altă carte. Însă a venit sau a intervenit *Zborul*... În afara conștiinței și vrierii mele, parcă... A fost o experiență singulară, pe care n-am mai avut-o și în cazul altor cărți. Atât. Din care motiv eu mă gândeam uneori că totuși este adevărat că un scriitor are o singură carte. Este cartea pe care i-a dictat-o Dumnezeu”.

Fabula romanului este simplă, chiar elementară, cu o tentă polițistă. Isai, un adolescent fără tată sau, în limbajul epocii, un copil de dușman al poporului, adică al unui tată trădător (părintele arestat dispare fără urmă, cap de familie rămânând bunicul) pe timp de război, când focul se oprește pe Nistru, trece râul pentru a-l căuta pe Ile, fratele mai mic. Acesta, pornit să caute caii, rămâne la o mătușă de-a tatii de pe celălalt mal (trebuie să reținem că tatăl protagonistului e arestat doar pentru că a îndrăznit să comunice prin cântec peste hotar cu soră-sa). Isai își pune viața în primejdie pentru a salva familia (de frică, într-un bombardament, îi moare sora mai mică și mamă-sa rămâne de una singură). În satul evacuat, bunicul stă să moară unde s-a născut, unde îi sunt rădăcinile. Isai încearcă să treacă pe celălalt mal, unde se află nemții, dar e prins, maltratat, băgat în sperieți, apoi e înfiat de ofițerul german (căruia îi murise unicul fecior), e îmbrăcat chiar în uniformă germană. Antrenat într-un joc periculos de informare și dezinformare a rușilor și a nemților, Isai reușește într-o noapte să scape din mâinile inamicului, sărind de pe malul abrupt în apele Nistrului. E rănit la cap și la o mână și, ca prin minune, ajunge la celălalt mal înotând doar cu o mână într-o stare inconștientă și de extenuare totală. Din țipătul lăstunilor, bunicul înțelege semnul a primejdie, îl găsește pe Isai la mal și îl salvează. Despre aventurile lui Isai nu știe nimeni nimic cu exactitate. Incertitudinile iau amploare. Comunitatea îl tratează cu bănuială. Mult mai târziu, Isai îi spune lui Ile toată pățarania, așa cum s-a întâmplat cu adevărat. Nu zăbavă, chiar înainte de a se însura, este arestat. E o noapte, a doua noapte cu semnificație revelatorie, în care Isai își dă seama că fratele său l-a trădat. Altcineva nu știa ce știa numai el și Ile. Isai, vinovat fără de vină, face

un an de pușcărie în locul lui Ile. Cam aceasta ar fi povestea, trama pățaniei lui Isai. Una e fabula și alta e subiectul, discursul narativ în care și diferențiem caracteristicile ionicului. Ulterior pățania ia proporții periculoase, chiar fabuloase, cu consecințe care umilesc nu numai existența protagonistului, dar și a familiei sale, a feciorului tratat și el reticent ca fiu de trădător. Iată de ce închiderea în sine a protagonistului își are cauze precise cu repercusiuni dramatice. Conflictul dintre frați mai e aprofundat și de existența într-un cotidian banal, de atitudinile cumva cretine ale celor din jur. Legăturile cauzal-temporale ale fabulei își află în roman o arborescență a unui timp subiectiv, a unui timp psihologic, văzut ca experiență trăită.

Fabula romanului (adică înlănțuirea cauzal-temporală a evenimentelor) este o formă a tragediei unei părți a neamului, ilustrată prin destinul unei familii. Romanul e, de fapt, saga noastră românească, e istoria nimicirii, desființării, masacrării unei elite, este expresia mutilării conștiinței de sine a unui întreg neam. Căci ce se întâmplă cu neamul mic, neamul lui Isai? Între frate și soră se pune hotar. Evenimentele trebuie deduse din obsesii, memorări, întrebări și răspunsuri. Toate aceste elemente, situații, acțiuni și figuri intră într-un proces de simbolizare. Astfel, bunicul în repetate rânduri e obsedat de amintiri dureroase și sfâșietoare, asociații suscitade de porțița făcută împreună cu feciorul său dintr-un salcâm: „Truchina este – omul nu-i...”. La mijloc sunt aceleași două maluri: „Tot cineva de aici din sat l-a pârât pe fecioru-său. Că dacă se ducea omul în livadă, la mal, nu putea merge cu ochii în pământ, să nu-i ridice și să-i arunce dincolo. Și dacă a văzut-o pe sora pe celălalt mal, cântând tot același cântec ce-l cânta și el, și dacă soldații cu armele n-aveau ce le face, pentru că nu poți opri un cântec să zboare peste apă, iar gura cu baioneta n-o închizi, cine ce s-a gândit că nu era numai cântec de frate și soră, dar cine știe ce, și... truchina este, omul nu-i...”.

Tatăl e arestat și își pierde urma, mai apoi mătușa, sora tatei, e arestată și trimisă în Siberia, vărul Mihai dispăre și el, sora mai mică a lui Isai se prăpădește, iar Ile, rămas în viață, își trădează fratele. Evenimentele istorice se reflectă tragic în destinul neamului: bunicul se întoarce din primul război ajutat de dorul de casă (dacă ar trebui să vină de la marginea pământului, tot ar veni la baștină, ar veni să moară acasă, că prin străini n-ar putea să moară); feciorul supus represaliilor, apoi fiica deportată în pădurile înghețate, nepoții și strănepoții lui devin, în limbajul epocii, dușmani ai poporului. Fabula romanului s-ar rezuma la evenimentele care au cauzat arestarea sau maltratarea familiei lui Isai. O legătură cauzal-temporală, în sensul reconstituirii

fabulei, este aproape imposibilă, irațională, stupidă din punctul de vedere al unui om normal. E chiar inutilă și absurdă o asemenea tentativă. Cum la fel de absurd e și sistemul regimului totalitar. Autorul încurcă intenționat liniile de subiect și din rațiuni extraliterare, pentru a înșela cenzura, care a fost mult mai vigilentă cu *Noaptea a treia*.

Isai (copilul și adultul), personajul central al romanului (aflat mereu într-un dialog dintre Eu – *Acesta* cu Eu – *Acela*), deși copil, se vede singurul chemat să se jertfească pentru a-și salva familia, neamul (cel mic, dar, poate, și cel mare – națiunea) de iminenta distrugere și pierire: se aruncă în foc pentru a-l scoate de acolo pe frate-său Ile (după ce și-a pierdut tatăl și sora), de unde toate pățaniile și suferințele vieții sale, el rămânând un vinovat fără vină. **Ile**, fratele mai mic al lui Isai, caracterizat atât direct, cât și indirect, este omul comun, corect, cu mici slăbiciuni, ușor maleabil la noile vânturi ale istoriei, e un adaptat, dar nu și un profitor al sistemului. Fire mioritică, Ile, în momentele extreme, e cel care a pârât, care trădează, care își vinde fratele, îl vinde pe Isai străinilor, el e fricos și mișel. Produs al noului sistem, *cuminte*, bine educat în spiritul colectivității gregare, beneficiază de statutul unui *om de încredere*, față de care, se pare, oficialitățile nu au bănuieli și pentru care sentimentul de neam e ușor denaturat. El e malefic doar în relațiile cu fratele său, un fel de adaptat dezrădăcinat, în consecință – un virtual deșțarat. **Bunicul** este un personaj tipic prozei rurale, o figură pitorească, un personaj înrudit cu bătrânii sadovenieni. El nu prea aude, nu prea vede și nu prea poate umbla, dar aude, vede, umblă.

La analiza romanului „Zbor frânt” am încercat să surprind câteva linii de organizare, câteva centre narrative, în jurul cărora se ordonează și se coagulează semnificații nebănuite, legate de dialogul dintre două lumi, două maluri, doi frați – înțelesuri sugerate de prozator în câteva interviuri, dar care înțelesuri au rămas deocamdată nesondate de critică sau, mai bine zis, prea puțin și timid tălmăcite. Nu am rătăcit prin hățișurile acestor semnificații infinite și contradictorii ale operei din cauza unor disproporționalități, a unor întinse și inutile divagații (poate că făcute în scopuri strategice?) ale discursului narativ. În primul rând cenzura și apoi criticii au dat dovadă de o uimitoare lipsă de înțelegere a romanului. Ca să fiu un pic cinic, mă întreb: cum de a scăpat ochiului vigilent episodul cu cântecul peste Nistru dintre frate și soră? Căci după acest fapt tatăl lui Isai a fost („furat”) ridicat. Ne oprim aici cu reproșurile, să nu scandalizăm lumea.

Cel de-al doilea, în ordinea redactării, roman sau, cum l-a definit autorul, „poem tragic”, are mult mai multe adâncimi și ambiguități. Cu acest roman, așa cum vom vedea, cenzura deja nu mai poate fi

învinută de opacitate profesională. Ea și-a făcut bine treaba. Așadar, în virtutea întâmplărilor, *Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine* este, într-un fel, primul și cel mai elocvent argument, la noi, din „literatura de sertar”, roman care a văzut lumina tiparului doar în plină „perestroikă”, la aproape două decenii de la redactare. S-au schimbat vremurile, și romanul, impregnat de latențe esențiale, necesită a fi tălmăcit nu pentru că este (nu exagerez) o operă, după care, e adevărat, scade în intensitate forța de creație a scriitorului, ci pentru că abia azi ne dăm seama că, deocamdată, nu avem ceva mai realizat, mai complex și adevărat despre înstrăinarea și tragedia basarabenilor. Fie chiar și intuitiv, Beșleagă a reflectat totuși fidel o istorie a unei societăți în derivă, o lume violentă, clădită pe temelii iluzorii, în care au loc crime și sălbăticiii îngrozitoare. Societatea și acum trece printr-o anevoioasă perioadă a cunoașterii de sine, e o societate surdă într-o epocă bolnavă, cu ciocniri de mentalități și crize de valori, cu filistini pragmatici și nostalgici amărâți, o societate de demagogi, în care tronează minciuna și fărâdelegea. Pe scurt, am moștenit o lume de care, în ciuda aparențelor, nu mai avem scăpare. De aici, într-un fel, și actualitatea vie a mesajului, înclin să cred, vizionar, profetic, al acestui roman.

Niciun alt scriitor contemporan, de la noi, nu a fost atât de târziu înțeles. Și aceasta din mai multe considerente. Mai întâi materia insolită (pentru realismul de comandă) a acestor două romane e impregnată de nenumărate latențe, imagini, destine, simboluri luxuriante care, raportate la viziunea globală a operei, pot fi actualizate în funcție de cititorul, mai mult sau mai puțin avizat, care, deocamdată, întârzie în lecturi „comode”, azi fiind mai puțin interesat de tragismul condiției umane, de rezistența omului în fața agresivității, de tragicul „ca act de opțiune” (Jean-Paul Sartre) etc. De altfel, imaginea labirintului este una fundamentală în opera scriitorului. Toate celelalte simboluri fascinante – zborul, casa, groapa etc. – sunt cele care raționalizează, ordonează și explicitează haosul existențial din romanele lui Beșleagă, pe care autorul, în dialogurile sale literare, le esențializează, le organizează într-un sistem coerent. În această cheie pot fi reinterpretate evenimentele, acțiunile, situațiile, destinele protagoniștilor, simbolistica, toată imagistica bogată în substraturi latente, pe care însuși autorul le actualizează, uneori cu riscul de a le extrapola. Semnificative în acest sens sunt reflecțiile autorului despre un simbol sau altul, reluate obsesiv în opera sa și descifrate cu diferite ocazii. Multe din loviturile de destin ale scriitorului au marcat profund și structura de destin ale personajelor, configurând o lume plină de tensiuni, în care nu numai autorul, ci și persona-

jele sale „învață” să-și accepte „limitele”. În acest context, descifrarea și înțelegerea unei lumi de latențe ale operei este facilitată nu atât de competența și abilitatea criticilor, cât de distanța de timp, în care romanul capătă o nouă strălucire și o nouă viață. Nu avem pretenția exhaustivității. Vrem doar să propunem câteva linii de interpretare a poeziei romanului, să trasăm câteva posibile căi de acces la esența tragediei lui Filimon.

Romanul lui Vladimir Beșleagă „Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine” are și un început neobișnuit. Tehnica simultaneității cu schimbarea frecventă a perspectivei naratoriale și amestecul de „glasuri” ne face înaintarea anevoioasă, lectura suscitând un efort serios în urmărirea firului unei drame a nepuținței cunoașterii: „Atunci întoarse capul să vadă – cine mă cheamă? – vocea răsună a doua oară ca o poruncă: „Hai, băiete, nu mai sta!”. Dar iată că în clipa următoare se auzi un vuiet departe și se clătină muntele, tot pământul – se scuturase lumea? Și el o văzu: era într-un veșmânt alb ca aburul – era ca o lumină! – și se sculă – glasul ei m-a ridicat, singur n-aș fi fost în stare – urcase în ziua aceea șapte norme de cotileț și-și omorâse mâinile”. Protagonistul, în agonie, are halucinații cu maică-sa, de pe altă lume: „Haide mai iute, copile”, îi întinse ea mâna. Vru să se apuce de mâna ei, dar mâinile i se bălăbăniră în aer într-un fel stângaci, ridicol și căzu pe spate”. Ambiguitatea începutului (protagonistul se află în camion, se teleportează în penitenciarul pentru minori, în satul copilăriei, în casa lui Nichifor Fătu etc.) este sporită de fragmentarea timpului subiectiv, totul desfășurându-se parcă în fracțiuni de secundă: „În aceeași secundă vuietul răbufni, deasupra-i, peretele cotlonului se desfăcu și o ploaie de bolovani de piatră se prăbuși peste locul unde dormise – unde dormisem – da, unde dormisem, căci te-ai pomenit stând cu spatele lipit de fața altui perete, la câțiva pași de mormanul de bolovani...”. În față i se perindă mozaicul din bucăți de viață. Naratorul, instruit la „școala privirii”, e un observator rafinat, el știe a privi și, mai ales, a vedea. Suprapunerea planurilor temporale, confuzia între acțiune și ficțiune, reiterările obsesive, în plan metonimic: fuga de *acum* cu fuga de *atunci*, prin galeriile lungi și pustii, încep a se umple de semnificații în parcurgerea labirintului existențial, a subteranelor intime ale unei ființe dialogale. Deșteptarea, în sens direct și figurat, se produce intensiv, în gradație ascendentă sau descendentă, revelația majoră survenind în finalul romanului.

Ca și în „Zbor frânt”, lumea e interiorizată, timpul subiectivizat, iar spațiul dialogic mult mai nuanțat, mai variat și bogat în semnificații, în revelația „omului din om”, a afirmării conștiinței

de sine. Și aici viața e deconstruită și reconsiderată într-o perspectivă corectată, integratoare. Orice gest, acțiune, cuvânt dobândesc în chiar uvertura romanului un surplus de semnificații. Începutul romanului e alcătuit dintr-un sfârșit al unui lung proces de conștiință care urmează o logică a asocierilor în lanț menite să angreneze în conflict tot sistemul de personaje, astfel scena de debut dobândind o densitate extraordinară grație tehnicii replay-lui în alternanță cu cea a stop-cadrului. Declanșarea asocierilor se efectuează antitetic în serii simbolice: viață-moarte, noapte-zi, zid-groapă, zbor-cădere, cer-pământ, lumină-întuneric ș.a.m.d., toate acestea, la rândul lor, antrenează alte simboluri ce comunică între ele ca într-o rețea cu mare tensiune, cum e cazul cu viziunea gropii, spre exemplu, un simbol al golului existențial, al abisului ontologic. Efectul de manifestare simultană a conținuturilor de viață se obține prin seria de asocieri, suprapuneri de acțiuni, situații și spații, prin bogăția relațiilor dialogice mai ales dintre Eu-Acesta și Eu-Acela, dintre Eu și Tu, relații fără de care un om normal nu poate trăi.

Conștiința muribundului animă frânturi de dialoguri cu corcitură de Guja, cu studentul care-l îndeamnă să lupte și căruia Filimon îi dă o replică în cheie simbolică: „Tu, studentule, n-ai căzut niciodată cu piatra peste tine, toată câtă ai clădit-o o viață ...”, cu Rena, Cristina, Gafa, Nichifor Fătu, văzut deformat, caricaturizat, care „stă cu un picior în pragul gării, cu altul – tocmai în sat”. Halucinațiile din discursul narativ au o ordine și o „viteză” a succesiunii lor, s-ar părea, hazardate, dar evenimentele, rotite ca într-un carusel, devin, după cum ne vom da seama pe parcursul lecturii, fapte de conștiință și abia în povestirile repetitive, din capitolele următoare, înțelegem mobilul lor cauzal; acum însă, reluate ca un laitmotiv, la sfârșitul celor trei zile și trei nopți de rememorare, autoscopie și reflexe ale labirintului unui destin de mutilat (într-un alt plan, într-un substrat mai profund, de dez-țărât) al nefericitului protagonist sunt sesizate ca năluciri aproape lipsite de sens. Tehnica mozaicului, în reconstituirea vieții lui Filimon, e sugerată de sfârșitul prologului, care de fapt este într-un fel și sfârșitul „poveștii”: „... soarele se sparge brusc într-o sumedenie de țândări, și el se prăbușește în beznă ...”. Din țândări și „bucăți de viață” urmează să reconstituim „oglină fidelă” a destinului și să ne dumirăm de ce Filimon nu este „om întreg”, fericit, de a făcut bine studentul cu ochelari, sucindu-i mințile cu „nervul”?

Când apărea în 1988 „Viața și moartea nefericitului Filimon sau Anevoioasa cale a cunoașterii de sine”, romanul basarabean se afla într-o mult prea lungă „gestație”. Pentru cititorul de azi romanul „Noaptea a treia” e deosebit din mai multe puncte de vedere. Mai întâi, e cel mai reprezentativ dintre

toate romanele noastre de rezistență și mai puțin afectat de compromisuri, dar mai ales de provincialism, păcatul fundamental al literaturii române din Basarabia. Romanul e și o de-dogmatizare a realismului de comandă, dar, ce e mai important, o operă de mare intuiție artistică, parcă scrisă *ca într-o tranșă* (autorul insistă în mărturisirile sale pe un anume determinism al condițiilor existențiale, pe circumstanțele în care romanele au fost concepute și *născute*). Drama protagonistului nu este epistemologică, ci una ontologică sau și una, și alta; e, în ultimă instanță, o mutilare, o măcinare, o trecere printr-un enorm malaxor a ființei noastre naționale. Romanul, în latențele lui esențiale, e o operă de anticipație, o anticipare a *filimonizării* neamului aflat în căutarea identității, a istoriei sale adevărate, o *punere în abis* a destinului nostru de înstrăinați, romanul nu e numai o dez-eroizare a unei lumi în disoluție, ci și o intuiție magistrală a începutului de dezagregare a „imperului răului”, a unui sistem inuman, a unei societăți construite anormal, împotriva legii firești. La urma urmelor, romanul e o anti-utopie, iar în plan stilistic – o anti-proză cu un epic pulverizat.

Anii '60-'80 în literatura română din Basarabia constituie etapa de resurrecție a modernismului, de revenire la **paradigma modernistă**. După *obsedantul deceniu* (Marin Preda), iar la noi după un deceniu și jumătate-două, pe la mijlocul anilor '60 a fost posibilă o altă ierarhie valorică, iar în contra literaturii oficiale se afirmă timid alte orientări tematice și stilistice, altele decât cele ale dogmei *proletcultiste*. Deși domină în continuare presant și masiv pseudo-valorile, desuetele forme de expresie, falsele probleme care făceau legea, scriitorul basarabean încearcă un nou *mariaj cu cenzura*. Fără a supăra pe cineva, afirmațiile critice, se pare, nu provin din ostilitate sau pură opacitate, ci dintr-o banală și elementară, în limbajul epocii, responsabilitate colectivă, care azi e percepută ca o lașitate. Rămâne să rezumăm: toate acestea făceau parte dintr-un „proces” kafkian, iar respectiva aventură cu cenzura a luat pentru scriitor o turnură tragicomică.

Ca și în orice alt roman ionic, fabula nu corespunde cu subiectul. Autorul îmbină mai multe registre discursive, iar modul prin care facem cunoștință cu evenimentele este mai întortocheat decât în „Zbor frânt”, unde lumea e văzută prin prisma naratorului și a lui Isai, iar legătura cauzal-temporală a evenimentelor e mult mai puțin alambicată decât aici, unde naratorul e un reflector, cu un statut deosebit (alături de Filimon, Nichifor Fătu și Cristina, dar și Guja sau Ghior). Felul cum se succed evenimentele din aceste discursuri narative și succesiunea lor nu numai în universul imaginar, dar și în realitatea lor adevărată, este extrem de încălțită, cu multe enigme, ca într-un roman polițist. Dacă modul

cum facem cunoștință cu evenimentele abordate, de bine-de rău, se clarifică de la un capitol la altul, apoi fabula, legătura causal-temporală dintre evenimente trebuie dedusă dintr-o serie de relatări subiective, relativiste, iar naratorul este un martor ocular care știe cât știe personajul. El nu reconstituie „soarele” din „sumedenia de țândări”, lucrul acesta îi revine cititorului.

Romanul e conceput fie ca roman social, roman de idei, fie ca roman psihologic sau de analiză, fie ca roman naturalist, oniric, parabolic sau politic. E, la urma urmelor, un roman total ce înglobează elemente ale convențiilor de diferit ordin într-un melanj baroc. Noul conținut de viață își căuta o formă nouă de expresie ce implică, la începuturi, o *ars combinatoria* a diferitelor elemente din diverse metode artistice. Intuiția noului conținut stă în ansamblul tuturor stilurilor, în bogăția relațiilor dintre personaje, în plurivocitatea acestui prozo-poem. Dificultățile de receptare, încurcătura din monologul dialogizat al lui Isai, între Isai-Acesta și Isai-Acela, între Isai și Ile etc. sunt departe de cele întâmpinate la încercarea de a pune cap la cap personaje, evenimente, situații, gânduri, cauze sau acțiuni. Rămânem cu multe confuzii și după a doua sau a treia lectură legate de Cristina sau Străina, de povestea cu aurul, care poate fi lecturată și ca o parabolă neînțeleasă de Guja etc., etc. Și aici, ca într-un autentic roman modernist, personajul e mai mult o stare de conștiință, o conștiință în conflict cu conștiința de sine sau cu conștiința lumii. Personajele romanului nu sunt „pozitive sau negative”, „statice sau dinamice”. Ele parcă se împart în „dominatoare și supuse”, dar nu prin temperament sau poziție, ci prin ceva foarte obscur. Numele proprii, cu valori semiotice, au o mare importanță în vehicularea ambiguității. Astfel, Filimon înseamnă în elină iubitor de oameni, Nichifor – biruitor, însă din perspectiva zilei de azi un înfrânt, iar în contextul timpului Nichifor Fătu e un fel de „făt-logofăt” al noului regim; în roman toate numele au tocmai încărcătură negativă, ușor echivocă sau antitetică, în cazul lui Dionisie (o sugestie a beției, a instinctelor dezlănțuite, a orgiei), excepție făcând numele bunicii Ștefana și a surorii Cristina, iar Gafa, Guja, Ghior sunt nevrednice, lipsite de destoinicie chiar la nivel sonor, iar mama lui Filimon, de care protagonistului nu are știre, nu are nici prenume.

Filimon este una dintre cele mai interesante și complexe figuri din literatura basarabeană, e un personaj remarcabil prin intensitatea trăirilor și suferințelor, prin interioritatea-i bizară, prin tragismul condiției sale umane. El e o fire mioritică, supus unui fatum al destinului, are ceva obscur în matricea ființei sale, dar, deși crescut ca un mankurt, își sacrifică viața doar pentru a afla cine este el și de ce nu e „om

întreg”. Filimon, în virtutea împrejurărilor, nu cunoaște pe maică-sa, nici pe bunica Ștefana (în elină semnificând inel, coroană) sau pe sora sa geamănă Cristina, cu care ar fi putut avea un incest. Ceea ce știe cu siguranță Filimon e că toți au nevoie de mâinile lui care să ridice piatră, să dea cu târnăcopul, să care cu tărăboanța până își omoară brațele și toată noaptea le bate de pereți, prin somn, iar gândurile și le-a lăsat în paragină, uitate, le-a acoperit málurile, trăiește, cum află de la student, „ca iarba... inconștient”. Aflând de la student că „tot omul are un nerv... ne străbate din tălpi până în creștet... nervul acesta ne leagă făptura de inima pământului și de crucea cerului”, Filimon nu poate iubi femeia cu care urma să întemeieze o familie. Are o primă revelație: cu nervul rupt, el se vede „un fel de om ori un fel de nimenea”. E o victimă inocentă a unor întâmplări, dar și un nenorocit, un exponent al societății maladiive, în care oricine e spionat, al unei societăți clădite pe minciună și violență, pe fărădelege și pe puterea birocratului. E victima unei societăți în care se face legea celui mai tare. Iată de ce într-o societate anormală Nichifor Fătu are asupra lui Filimon drept de viață și de moarte. Tragedia lui Filimon nu poate fi sensibilizată decât în relațiile sale dialogale cu lumea. El nu o înțelege și nu e înțeles. Uneori „miel”, alteori „lup adevărat”, Filimon nu poate fi oprit nici de femeia care, după Nichifor Fătu, ar trebui „să-l îmbânzească definitiv”. În repetate rânduri, aceasta îi spune că nu e om întreg, pentru că n-a iubit-o, dar n-a iubit-o din teamă, pentru că (îi spune glasul eului dedublat) ea era pe marginea prăpastiei, ochii ei „privind cerul, fără fund cerul, fără fund prăpastia”. Abia înainte de moarte, încercat de un sentiment acut al înstrăinării, are subit ultima revelație: „... m-au părăsit toți, o, mamă, care m-ai născut, de ce m-ai aruncat în lumea asta?”

Problema acceptării sau neacceptării lumii de către protagonist sau viceversa: acceptarea sau neacceptarea protagonistului de către lume are loc și în „Zbor frânt”, dar fără acuitatea cutremurătoare, înaintată în prim-planul conștiinței lui Filimon copleșită de înțelesuri incompreensibile. În ziua a doua de reconstituire a destinului său, Filimon își aduce aminte cuvintele bătrânului zidar, cuvinte cu încărcătură simbolică și cu mare putere de sugestie: „Piatra scoasă de sub sat, aici nu ține...”. E o idee magistrală pentru înțelegerea romanului, e un gând ce îl încearcă pe Filimon până și în apartament, în casa nouă (obținută de altfel la intervenția lui Nichifor Fătu), dar și aceasta populată de himere, plină de glasuri de care nu are scăpare. Tensiunea conflictului interiorizat dintre el și lume este creată de nesfârșite angoase, mai toate legate de spații închise: cameră, casă, salon de spital. În fluxul conștiinței lui Filimon revine obsesiv teama de a nu afla, în timpul

sortit, trei zile și trei nopți, adevărul despre identitatea sa. Tentația libertății imposibile, sublimată în vis prin zborul cu mâinile, cu aripi ca păsările, dar cu piciorul legat cu o frânghie, într-o viziune poetică, fantastă, cu căderi reluate magistral pe tot labirintul existențial al protagonistului care e vânat ca o pradă, are o mare forță de expresivitate. Orice încercare de evadare (din fântâna fără fund, din subterane, din pușcărie) chiar și într-un regim magic sfârșește cu drame metafizice.

Tortura explicitării răului, abătut asupra sa, atinge intensități maxime odată cu lămurirea coșmarului cu Nichifor Fătu, în două-trei scene îngrozitoare prin ferocitatea lor, ele constituind poate cea mai înspăimântătoare expresie a relațiilor dintre părinți și copii, care într-o societate totalitară reeditează relațiile dintre stăpân și robi, dintre călău și victime. Metamorfozele protagonistului, mai ales în episodul de la moară, au substraturi kafkiene, cu latențe extraordinare. **Nichifor Fătu**, tatăl lui Filimon și al Cristinei, este un posedat, un nebun al disciplinei, al ordinii, al forței brutale și violente. Viața, pentru el, e o luptă continuă, o vânătoare, iar copiii săi sunt când niște idioți, când niște mânzoci („la treabă trebuie puși mânzocii”), el e stăpânul care a dominat efectiv o lume și o mai domină în visele și fanteziile sale, a vânat cu voluptate pe toți, dar mai întâi pe fiica de șaptesprezece ani a lui moș Andrei, soțul său, și pe cumnat, pe care i-a deportat. Într-o viziune caricaturizată, Nichifor Fătu nu e numai stăpânul de altădată, dar și sluga fidelă (se autodefinește „câine bătrân”), care „știe metodele și șiretlicurile șefului”. A fost comisar, șef de carieră, șef de gară și subșef. A bătut tot felul de dușmani, i-a strâns pe codreni în colhoz, nu are remușcări pentru faptele săvârșite, dar are în ochi vedenia femeii înalte și subțiri și nu poate scăpa de flăcările roșii-vineții, din care ies umbre de oameni vii care arată cu degetul la el. El avea o vorbă: „Eu n-o să îmbătrânesc niciodată! cum? Uite-așa! mâncare bună, udătură cu măsură, de lucru, doamne ferește, să nu te lași, și să iubești”. Personaje secundare (multe dintre ele fără nume și prenume) – Străina, Șchioapa, Gafa, bunelul Andrei, bunica Ștefana, mama lui Filimon, șeful lui Nichifor Fătu, colegul Cristinei etc. – ca, de altfel, și protagonistul Filimon, nu sunt caractere, ci niște reflexe ale unei stări de conștiință, pentru că totul e interiorizat, totul e dialogizat într-un flux de conștiință. E ceea ce se întâmplă și cu tragedia personajului care se mută în interioritatea lui. Modalitățile de psihologizare ale personajelor secundare sunt cele cunoscute din „Zbor frânt”, descoperite și explorate preponderent de romanul doric, de maniera lui Marin Preda sau Petru Dumitriu, dar mai au și ceva din fiziologismul Hortensiei Papadat-Bengescu.

Noutatea acestui excepțional roman se explică

prin reușita personajului principal, a cărui inițiere rămâne evenimentul cel mai sfâșietor și misterios din toate metamorfozele protagoniștilor și ale marilor învingători (învingători falși, cum îi numea scriitorul) din tot romanul basarabean. Cu un erou ca Filimon, un ins anodin și insignifiant, Beșleagă **des-eroizează** nu numai clasa muncitoare (alegerea originii sociale a protagonistului a fost privită cu multă „înțelegere”, dar și cu prea mare ușurință chiar de către criticii redutabili), el dezmente mitul despre fericirea unei societăți, a noii orânduiri. Nefericirea, frigul existențial de care suferă Filimon și celelalte personaje nu puteau interesa pe cei care au construit o societate bazată pe crime. Lucrul acesta nu putea fi exprimat decât într-un regim aluziv, parabolic. Romanul se constituie dintr-o suită de simboluri și parabole, dintr-un fel de *ars combinatoria* de elemente folclorice și mitologice, arhetipuri pe o temă veșnică: părinți și copii, de altfel o temă fundamentală în creația prozatorului (care i-a dat interpretări neobișnuite și care a trecut oarecum neobservată de critică), dar noutatea esențială a poeticii romanului stă în bogăția relațiilor dialogale, în explorarea abilă a cuvântului bivoc, a jocului de alterități, a ciocnirii punctelor de vedere, a construcțiilor hibride, a plurilingvismului, toate – luate în ansamblu – constituind o polifonie rar întâlnită în romanul românesc.

Anevoioasa cale a cunoașterii de sine e străbătută nu numai de diversitatea punctelor de vedere, de plurivocitatea cuvântului, dar și de ambiguitatea mai multor situații, acțiuni. La început de periplu imaginar, într-o pornire de conștientizare a destinului său tragic, dublul său îl avertizează pe Filimon: „Fiecare faptă omenească e o ghicitoare cu nouă răspunsuri și pentru cine vrea să pătrundă cu adevărat... – dar taci odată, de ce mă răvășești, glas necunoscut! – dar sunt glasul tău – al meu? Nu te recunosc, nu te-am auzit niciodată – pentru că totdeauna când am vrut să-ți vorbesc, m-ai înăbușit, m-ai împins în adânc...”. Pe bună dreptate, în roman fiecare faptă omenească e o ghicitoare cu nouă răspunsuri și cine vrea să le pătrundă cu adevărat trebuie să însușească structura dialogică a romanului de la nivelul cuvântului bivoc la nivelul poeticii personajului, la nivelul poeticii subiectului, la nivel de construcție a romanului. Acest scenariu inițiativ, prin care se ascunde ceea ce trebuia să rămână secret (dar enigme întâlnim la tot pasul), pentru că totul este expus fragmentar, din diferite perspective (adică în regim relativist), iar motivația arbitrară a acțiunilor (când relația dintre cauză și efect nu mai are o justificare rațională), ne introduce în sfera ambiguităților specifice antiromanului modern.

Alexandru BURLACU,
dr. hab. în filologie

O viață la straja patrimoniului lingvistic și cultural național

Anatol Eremia s-a născut la 3 iulie 1931 în or. Cahul, Republica Moldova. Studiile superioare și de specializare Anatol Eremia le-a făcut la Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Filologie (1952-1957) și la Doctorantura Academiei de Științe a Moldovei (1957-1960). A fost angajat în cadrul Institutului de Filologie (anterior Institutul de Limbă și Literatură) în anul 1960, ulterior ocupând posturile de la colaborator științific inferior până la director adjunct al acestui institut. Pe parcursul anilor 1975-1985 a participat la elaborarea unor importante lucrări de lingvistică generală și lingvistică română: „Capitole de istoria limbii române”, „Dicționarul ortografic al limbii române”, „Cultivarea limbii” (ediție în serial).

În 1967 a susținut teza de doctor în filologie, iar în 2004 – de doctor habilitat. În calitate de cercetător științific, s-a specializat în domeniul lingvisticii române. A publicat peste 450 de lucrări științifice (în probleme de istoria limbii, sociolingvistică, lexicologie, derivatologie, onomastică, terminologie), inclusiv 20 de monografii și broșuri și 10 dicționare, ghiduri normative și documentar-informative. Este profesor cercetător din 2013. La USM a predat cursurile speciale de lingvistică „Derivatologia” și „Toponimia românească”. În anii 1990-1994 a predat cursuri practice de limbă română vorbitorilor alolingvi din instituțiile și întreprinderile din Chișinău. A fost conducător științific al mai multor teze de doctorat și recenzent-oponent al unor teze de doctor habilitat

Anatol Eremia a participat la elaborarea și editarea dicționarelor fundamentale de tip clasic Larousse: *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Chișinău, Editura Cartier, ed. I, 1998, ed. II, 2001 (1696 p.) și *Dicționar enciclopedic. Nume proprii*. Chișinău, Editura Cartier, 2004 (500 p.). Este autor al unor ediții lexicografice și enciclopedice de primă

importanță: *Statele lumii. Dicționar*. Chișinău, ed. 1, 2000 (450 p.), ed. 2, 2004 (495 p., în colaborare); *Dicționar de nume geografice*. Chișinău, 2004 (311 p.); *Dicționar de termeni geografici*. Chișinău, 2006 (235 p.); *Dicționar geografic*. Chișinău, 2008 (492 p.); *Județul Cahul. Enciclopedie*. Chișinău, 2016 (430 p.); *Destinul cuvintelor. Breviar onomasiologic*. Chișinău, 2017 (315 p.) ș.a.

Tmp de 35 de ani a efectuat cercetări toponimice de teren în aproape toate localitățile din Republica Moldova, precum și în localitățile cu populație românească din regiunile limitrofe din Ucraina (Odesa, Vinnița, Nicolaev, Transcarpatia). În baza materialelor colectate pe teren și din sursele documentare istorice a fondat la institut tezaurele onomastice: *Fișierul toponimic general* și *Cartoteca terminologiei entopice*. Acestea au servit ca informații și materiale de bază la elaborarea și editarea lucrărilor științifice: *Nume de localități. Studiu de toponimie românească*. Chișinău, 1970 (223 p.); *Contribuții la studiul formării cuvintelor*. Chișinău, 1979 (275 p.) ; *Unitatea patrimoniului onomastic românesc*. Chișinău, 2001 (232 p.); *Studii de sociolingvistică și onomastică*. Chișinău, 2016 (282 p.) ; *Atlasul hidronimic al Republicii Moldova*. Chișinău-Iași, ed. I, 2016, ed. II, 2017 (185 p., în colaborare).

De interes public s-au bucurat monografiile consacrate arealelor istorico-geografice și lingvistice din sudul republicii: *Cahulul în timp și spațiu*. Chișinău, 2007 (312 p.) ; *Toponimie și istorie. Arealul Cantemir*. Chișinău-Iași, 2016 (226 p.); *Leova. Localități, oameni, tradiții*. Chișinău-Iași, 2018 (314 p.). În calitate de coordonator științific și autor a semnat peste 120 de articole introductive și eseuri istorico-geografice și etno-lingvistice despre orașele și satele republicii, publicate în cele 15 volume ale enciclopediei „Localitățile Republicii

Moldova” (Chișinău, 1999-2017, vol. 1-15).

Sunt de menționat lucrările cu caracter de popularizare a științei onomastice: *Graiul Pământului. Schițe de toponimie românească*. Chișinău, 1981 (128 p.); *Tainele numelor geografice*. Chișinău, 1986 (100 p.); *Gheografičeskie nazvania rasskazyvaiut*. Chișinău, ed.1, 1982, ed. 2, 1990 (200 p.); *Moldavskaia onomastika. Obzornyi očerk issledovanii*. Chișinău, 1984 (144 p., în colaborare).

Omagiatul nostru a fost unul dintre coordonatorii lucrărilor de reglementare a numelor de localități din Republica Moldova și a denumirilor de străzi din municipiul Chișinău și din alte orașe din republică (Bălți, Cahul, Strășeni ș.a.). În acest scop a editat ghidurile informative și îndreptările de scriere ortografică în limba română și de transcriere în alte limbi a numelor de localități și a denumirilor de obiective urbane: *Nomenclatorul localităților din Republica Moldova*. Chișinău, 2001 (128 p.); *Chișinău. Ghidul străzilor*. Chișinău, 2000 (104 p.); *Chișinău. Istorie și actualitate*. Chișinău, 2012 (206 p.).

Conform Convenției de colaborare științifică între Academia de Științe a Moldovei și Academia Română, a participat, în calitate de coordonator și executor, la realizarea proiectelor științifice „Tezaurul toponimic românesc” și „Terminologia entopică românească”. În acest scop, împreună cu onomasticienii din Iași și Galați, a efectuat cercetări toponimice de teren în Republica Moldova (raioanele Cahul, Leova, Nisporeni) și în România (județele Iași, Suceava, Galați). În cadrul Institutului de Filologie Română (Chișinău) a coordonat cercetările la realizarea granturilor și proiectelor științifice „Stratigrafia etimologică și structura lexicală a sistemului onomastic românesc”, „Hidronimia Republicii Moldova”, „Tezaurul toponimic al Republicii Moldova”.

Anatol Eremia a participat, cu rapoarte și comunicări științifice, la peste 30 de congrese, conferințe și simpozioane naționale și internaționale (Chișinău, Moscova, Leningrad, Kiev, Riga, Paris, Geneva, Varșovia, Frankfurt pe Main, București, Iași, Cluj, Timișoara, Târgoviște ș.a.). Este unul dintre propagatorii activi ai științei lingvistice în rândurile populației. În reviste și ziare a susținut importante rubrici permanente: „Cultivarea limbii”, „Cum vorbim, cum scriem”, „Onomastica și normele limbii”, „Orașele și satele Moldovei”, „Vetrele noastre strămoșești”. Timp de mai mulți ani, la Radioul și Televiziunea Moldovei a susținut ciclurile de emisiuni „Grai matern”, „În lumea cuvintelor”, „Străzile orașului Chișinău: originea și semnificația denumirilor”.

A activat în cadrul mai multor societăți științifice, consilii, comitete, comisii, colegii de

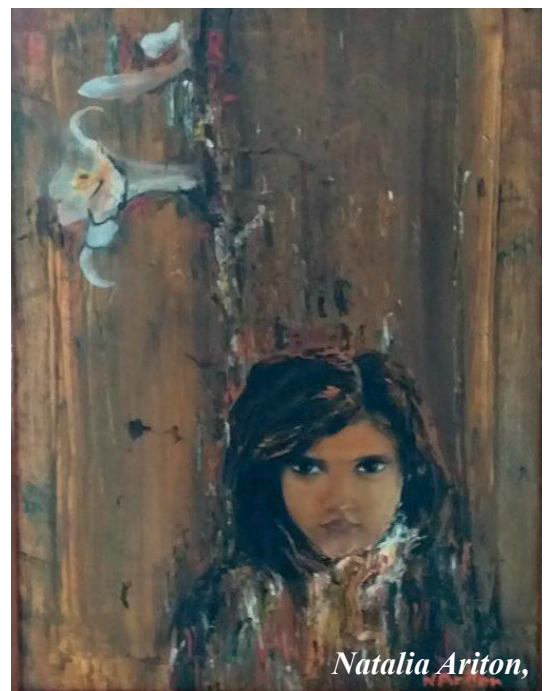
redacție: Consiliul Științific al Institutului de Filologie, Consiliul specializat pentru susținerea tezelor de doctor și doctor habilitat în filologie (secretar științific), Societatea Română de Onomastică (cu sediul la București și Cluj-Napoca, vicepreședinte), Comisia de Experti ONU în Standardizarea Denumirilor Geografice (New York), Comisia pentru Demarcarea Frontierei de Stat a Republicii Moldova, Comisia republicană pentru reglementarea și ocrotirea onomasticii naționale, Comisia municipală pentru reglementarea denumirilor de străzi din Chișinău, Colegiile de redacție ale revistelor „Studii de onomastică și lexicologie” (Craiova), „Buletin de lingvistică” (Chișinău).

Este Eminent al Învățământului Public (1981), Om Emerit al Republicii Moldova (1996). Deține Medalia „Dimitrie Cantemir” a Academiei de Științe a Moldovei (2011), Ordinul „Gloria Muncii” (2015), este Cetățean de Onoare al comunei Burlacu din raionul Cahul (8 noiembrie 2018).

O viață activă pe parcurs de decenii, tumultoasă, plină de bucurii, uneori și de necazuri, dar mereu în vâltoarea evenimentelor, Anatol Eremia înfruntând greutățile și poverile vremurilor, stând de strajă întru apărarea patrimoniului lingvistic și cultural național. Acestea îi sunt trăsăturile de caracter și profesionale, calificativele adresate omagiatului de către colegii și de prietenii săi.

Vivat noster professore ! Semper tener et sanctus !

Lilia Stegărescu,
cercetător științific

Natalia Ariton,

Anatol EREMIA: „TOT CE-AM ADUNAT DE LA OAMENI TREBUIA SĂ ÎNTORC DIN NOU OAMENILOR...”

A. H. Domnule profesor Anatol Eremia, sunteți unul dintre cercetătorii fideli ai Institutului de Filologie, preocupat fiind de tematica pe care ați abordat-o pe parcursul întregii activități. Toponimia Republicii Moldova – și nu numai – practic nu poate fi concepută în afara cunoștințelor și recomandărilor pe care Dvs. le-ați emis de-a lungul timpului, or, precum spunea Nicolae Corlăteanu într-un cuvânt omagial la adresa Dvs., „toate pe lume au un nume”. Totuși, publicului larg îi rămâneți „ascuns” ca om și personalitate. Pentru cei care vor să Vă cunoască, să le spunem cine este și de unde vine Anatol Eremia?

A. E. Vin din alte vremuri, cu viziuni și păreri puțin diferite de cele considerate astăzi noi, moderne, pragmatice. Temeinice mi-au rămas calitățile moștenite de la părinți și străbuni: omenia, cinstea, modestia, speranța, credința. Dacă nu totdeauna am dat dovadă de ele, poate că am greșit undeva, așa ca tot omul, sau poate că n-am fost pe deplin înțeles. M-am născut la Cahul, pe 3 iulie 1931, într-o familie de intelectuali: tatăl, Ilie Eremia, învățător la o școală primară din oraș, mama, Irina Eremia, educatoare la o instituție preșcolară. Am absolvit Școala Medie nr. 2, având predilecții pentru limbă, literatură și istorie, dar și cu anumite succese în științele matematice. Spun aceasta pentru că, fiind în clasele IX și X, aveam deja publicate în ziare și reviste câteva scrieri în proză, iar la examenele de absolvire obținusem la matematici cele mai bune note, important fiind faptul că, în acel an de absolvire 1952, am fost examinați de cunoscutul matematician, autor de manuale și studii didactice Constantin Spătaru. Viitoarea profesie mi-a fost determinată, totuși, de științele umanistice.

A. H. Domnule profesor, abia am început interviul, iar Dvs. ați amintit deja de profesie. Se pare că ați fost un elev sânguincios și poate că ați reușit să faceți și școală românească. Prin ce a rămas aceasta în memoria Dvs.?

A. E. Am făcut și școală românească, desigur. În vara anului 1944 absolvisem școala primară de patru clase din Cahul. Mi-a rămas vie amintirea despre prima mea învățătoare, doamna Elena Câmpeanu. Un ideal de pedagog, un om cu suflet plin de mare grijă și dragoste pentru elevi. Parcă o aud și acum: *Copii, cuminți în bancă și atenție la tablă.* Clădirea școlii nu era mare, dar bine îngrijită. Mo-

bilierul, dulapurile, băncile păreau totdeauna noi. În clasele superioare, principalele obiecte erau predate de pedagogi de specialitate. Participam la toate acțiunile și manifestările școlare. Eram membru al unei organizații educațional-culturale școlărești și purtam uniforma respectivă – cea de străjer, inclusiv o beretă albă. De atunci am îndrăgit bereta și nu mă despart de ea nici până astăzi.

A. H. Străjer? Interesantă formă de organizare a copiilor. Cu ce se ocupau?

A. E. Într-adevăr, era o formă de organizare a copiilor și adolescenților interesantă și utilă sub aspect educațional-cultural și social. Străjerii participau la acțiunile și manifestările intra și extrașcolare. În primul rând, trebuiau să fie exemplari la învățătură și purtare. Monitorizau disciplina și ordinea în școală și pe teritoriul acesteia. Împreună cu colegii de prin sate participau la tot felul de concursuri și olimpiade școlărești, organizau concerte și spectacole pentru copiii de la țară. În grija străjerilor erau monumentele istorice, amenajarea sculelor și a parcului din oraș. Le ajutau bătrânilor la diferite treburi gospodărești. Una din devizele străjerilor – „Cred în straja țării, cred în unitatea neamului și în sufletul românesc”.

A. H. Cu toată învățătura, copilăria, vorba

românului, cu ale sale. Ea își are cursul și nevinovăția sa, lăsând în memoria noastră amintiri mai fericite sau mai triste. Ce evenimente din copilărie vi le amintiți distinct?

A. E. Amintirile din copilărie nu se uită niciodată, ele îți mângâie sufletul până la adânci bătrâneți. Acum, de felul meu, mă consider sfios și oarecum retras, dar se vede că în trecut eram ceva mai activ și inventiv. În primii ani de școală, elevii din

clasa noastră făceau parte din corul bisericii, și eu cântam în strană de rând cu cei în vârstă, de sărbători și la manifestări oficiale. Repetițiile le făceam în incinta bisericii. Odată iarna, înainte de Crăciun, pe un ger cumplit, mă pornisei spre lăcașul sfânt. Pe stradă, sub un gard, zării o stancă, o cioară mică de oraș, zgribulită de frig și nemișcată. Am luat-o ușor în mâini și am pus-o în trăistuța cu cărți și caiete. Ajuns în biserică, am rezemat trăistuța de perete și m-am alăturat la colegii care erau deja aranjați în grupuri gata pentru repetiție. Peste un timp, stanca se încălzi, se vede, ieși din trăistuță și zbură, așezându-se pe o icoană, pe alta. Dascălul, dirijorul de cor, nedumerit, strigă înfuriat: *Cine l-a adus pe necuratul în biserică ?* Toți tăceau, bineînțeles, pentru că nimeni nu știa ce s-a întâmplat și cine e făptașul. *Acuș îl vom afla noi*, zise dascălul, cotrobăind prin gențile și trăistuțele noastre. Dădu de a mea, din care, deschisă, au început să zburătuiescă penele de stancă. După ce stabili făptașul, citind inscripțiile de pe caiete, dascălul se apropie de mine, strigând: *A, tu ești vinovatul și taci?* Pe loc îmi aplică o lovitură de camerton în moalele capului, vibrațiile și sunetul căruia îmi străpunseseră auzul de nu auzeam nimic câteva zile.

Am făcut și fapte bune. În anii 1946-1947, pe vremea foametei, împreună cu alți colegi, în frunte cu prietenul meu din copilărie Eugen Grebenicov, deseori organizam ieșiri în câmp pentru a aduna ceea ce mai rămăsese de pe urma culesului: mere, prune, pere, ba și măceșe, porumbele, uneori și rădăcini de varză, pe care, după ce le preparam, le ofeream celor mai săraci ca noi, mulți dintre aceștia – copiii veniți de prin orfelinat. Ne duceam uneori și pe la depozițiile de cereale din oraș, unde se înmagazina totul ce se lua cu forța de pe la gospodarii din sate, „podstavka”, bat-o nenorocul: grâu, orz, secară, porumb, fasole. Culegeam bob cu bob din cele împrăștiate, iar seara, în curtea internatului, coceam grăunțele pe niște plite de tablă instalate pe două cărămizi și le împărțeam apoi copiilor înfomețați.

Eugen Grebenicov, dragul meu Jenică, viitorul fizician astronom, academician, savant de talie europeană. Nasc și la Moldova oameni cu renume.

A. H. Ați crescut în unul dintre centrele culturale ale națiunii românești aflate la sudul țării noastre, respectiv cred că ați fost „în miezul” evenimentelor tradiționale românești. Cum V-au influențat acestea în devenirea Dvs. personală?

A. E. Cahulul era considerat drept unul din principalele centre economice și culturale din sudul Basarabiei. Orașul dispunea de întreprinderi agrare și agro-industriale: fabrici de lactate și panificație, mori și olănițe cu motor, ateliere de croitorie și cojocărie, lemnării, dogării, olării, cărămidării. În prăvăliile și dughenele din oraș puteai să cumperi de

toate, de la portocale și lămâi până la stofe scumpe din Anglia și Olanda. Cafenele și ceainării se aflau pe toate străzile. Funcționau două licee, de băieți și de fete, mai erau și colegii, școli medii și primare. Orașul avea două cinematografe, bibliotecă publică, circ ambulant. Străzile erau pavate cu piatră de granit, trotuarele – cimentate sau lemnuite cu bârne și scânduri de stejar, ca pe vremuri la Iași. Se vindeau în chioșcuri ziare și reviste: *Lumea*, *Universul*, *Curentul*, *Timpul*, *Dimineața*. În aproape toate cartierele duminica se organizau hore, vestitele hore de la sud. Peste tot se vorbea românește, românește vorbeau și rușii, ucrainenii, bulgarii, găgăuzii, evreii, armenii, grecii. Toți făceau școală românească, învățau și în centrele universitare din țară. Domina o apropiere și înțelegere între oameni, o vădită tendință spre încadrarea conlocuitorilor de diferite etnii într-o societate comună de limbă și cultură românească, ei beneficiind de o atmosferă și de condiții favorabile pentru educația unei generații de adevărați și devotați cetățeni ai unui stat liber și democratic. Cu părere de rău, această tendință de unificare și consolidare a societății nu se manifestă astăzi în nici un fel, nu este susținută și promovată la nivel de stat.

A. H. Copilăria și baștină, pe lângă părinți, se asociază neapărat cu bunicii. Este partea devenirii noastre. Vă amintiți de ei? Ce rol au avut în educația Dvs. ca personalitate?

A. E. Da, bineînțeles, bunii mei părinți și bunicii au avut rolul primordial în formarea și educația mea personală. Am avut mare noroc să-l am aproape mai ales pe bunelul după tată, Ion. Se trăgea dintr-o familie de răzeși originară dintr-o comună din județul Galați. În 1835, tocmai luase ființă, pe baza satului Frumoasa, orașul Cahul de astăzi și noua localitate urbană trebuia populată cu oameni gospodari și de nădejde, astfel că și străbunelul Nicolae Eremia s-a învrednicit atunci de vreo zece desetine de pământ și de un lot pentru casă de 20 de ari, chiar în zona centrală a orașului. Acolo bunelul Ion și-a construit ulterior o casă, destul de mărișoară, care s-a păstrat până astăzi. O parte din desetinele din posesie le-a sădit cu viță de vie, pe restul cultiva cereale. De la bunelul Ion am moștenit multe lucruri bune, am deprins și unele îndeletniciri gospodărești.

A. H. Cred că nu întâmplător V-a venit în gând, la începutul discuției noastre, subiectul educației. Ați crescut într-o familie în care părinții erau profesioniști în acest domeniu. Cum V-au „organizat” copilăria?

A. E. Tatăl meu, după cum spuneam, era învățător într-o școală primară din oraș. Absolvisc Colegiul Real din Galați, dar la „sovietici” a făcut și Școala Pedagogică din Cahul. Era stâlpul familiei noastre și învățătorul meu particular. Toate cele întreprinse și realizate de mine pe parcursul vieții

Ilie Ion Eremia (tatăl)

se datoresc sfatului și îndemnului tatălui meu. La vârsta de 5-6 ani știam de acum să citesc și să operez matematic cu cifre mari. Eram abonat la câteva reviste: *Universul Copiilor*, *Avântul*, *Deșteptarea*. Avea tatăl și o bibliotecă bogată: cărți științifice, dicționare, reviste. Unele dintre cărțile editate prin anii 20-30 ai secolului trecut s-au păstrat în biblioteca mea. Pe Eminescu l-am cunoscut mai întâi prin poeziile sale cântate: le cântau părinții și prietenii familiei noastre la tot felul de întâlniri și petreceri. A fost bine și frumos, dar până la un timp, pentru că asupra oamenilor s-au abătut și vremuri grele, de nevoi și griji neprevăzute.

A. H. Școala de acasă și școala de la școală... Având un model de profesor acasă, V-ați aliniat vreunui profesor din școala? Cine a fost acesta?

A. E. În clasele superioare din școala medie am avut noroc de profesori foarte buni, cu studii românești și europene: Tamara Prolorenzo, geograf; Anastasia Almazova (dintr-o familie de armeni Almazean), chimistă; Nicolae Haginedov, biolog; Sergiu Suicimez, fizician; Leonid Șeptițchi, lingvist și literat. Pedagogul și scriitorul Leonid Șeptițchi a stat la căpătâiul formării mele ca cetățean și om de profesie. M-a atras în activitățile culturale școlare și extrașcolare: împreună redactam gazeta de perete, am inițiat și am editat almanahul școlii „Lumina”, participam la montarea unor piese de teatru pentru copii și adulți. Adesea îl însoțeam în timpul deplasărilor sale prin sate, în căutarea unor teme și tipare de personaje literare, participam la convorbirile sale cu diferiți oameni de la țară: plugari, pescari, pădurari, mocani de pe la stâne. Odată mi-a zis: *Ai face bine să-ți notez într-un caietel cuvintele rostite de vorbitori, mai ales cele necunoscute și rar folosite*. Așa au apărut și primele mele caiete cu însemnări de nume de locuri, care mai târziu s-au transformat

în texte de anchete toponimice și antroponimice. De multe ori mă invita să ascult, citite de el, fragmente din scrierile sale literare, capitole din romanele și povestirile sale: „Pământ și piatră”, „Izvoarele”, „Frumoasa”. Cu părere de rău, manuscrisele acestor scrieri, după decesul autorului, au avut nenorocul să se piardă de prin sertarele birourilor de la Uniunea Scriitorilor.

A. H. Domnule Eremia, Dvs. ați avut soarta tuturor basarabenilor – cea de a trăi în mai multe regimuri. Ați copilărit în Cahulul românesc, ați făcut școală deja în cel „moldovenesc” și bănuiesc că ați păstrat amintirea rupturii din corpul țării. Cum Vă amintiți evenimentul „trecerii” Basarabiei „la sovietici”? Unde Vă aflați, ce faceți?

A. E. Trecerea – de fapt, ocupația Basarabiei de către „sovietici” – a avut loc de două ori, în 1940 și în 1944. În ziua de 28 iunie 1940, trebuia să ne ducem cu mama la cules vișine în grădina unui cunoscut, în afara orașului. Dimineața, când să ne pornim, ne-am pomenit cu zgomote de motoare și de împușcături în stradă. *Vin rușii, vin rușii!* – strigau trecătorii. Forfotă mare era în oraș. Pe toate străzile năvăliseră tancurile și mașinile blindate rusești. Se auzeau urale și muzică de fanfară militară. Eu și prietenul meu, Jenică, vrând să urmărim mai bine cele ce se întâmplau pe stradă, ne-am urcat într-un agud mare din ograda noastră, stând cățărați pe o creangă ce atârna chiar deasupra trotuarului. Pe sub noi treceau, în marș, convoaie de soldați ruși, purtând săbii la șold și arme la umăr. La un moment dat, dintr-o pornire lăuntrică de revoltă, se vede, începurăm să cântăm. Ce? Ce știam noi atunci mai bine – *Trăiască regele!* Cine știe ce se putea întâmpla, dacă nu coboram la strigătele mătușii mele Daria, care venea spre noi, amenințându-ne cu o prăjină și strigând: *Dați-vă jos, dracilor, că o să vă împuște rușii!* De întâmplat, totuși, s-au întâmplat multe grozăvii, nu cu noi, dar cu părinții și rudele noastre. Curând tatăl meu a fost arestat și pus la închisoare, fiind învinuit de colaborare cu autoritățile române. El, un învățător de clasele primare! Motivul însă a fost altul: avea școală românească și activa într-o instituție a Statului Român.

Cea de a doua „trecere” a avut loc în august 1944, de data aceasta în împrejurări de război. Ne mutasem cu familia într-un sat, mai departe de oraș: așa hotărâse tatăl meu, ca astfel poate să fie uitat și neurmărit de oficialitățile intruse. Dar n-a fost să fie, pentru că persecutările aveau să continue, cu toate că tatăl se afla în funcția de director al Școlii primare din satul Cuciurgoaia. Bănuielile se înmulțiseră, luaseră amploare: *Ai fost, tovarășe Eremia, cuzist, țărănist, ce ai fost la români?* Toate bănuielile și învinuirile s-au spulberat în cele din urmă. Tatăl n-a fost membru al niciunui partid, m-a sfătuit și pe

Promotia anului 1952 (Școala nr. 2, 1952. Anatol Eremia – în rândul al treilea, al doilea din dreapta)

mine să nu intru în politică. I-am urmat sfatul.

A. H. Perioada războiului început în 1941 a fost una grea pentru toată lumea. Cum a rămas acest eveniment în memoria Dvs?

A. E. Războiul ne-a curmat liniștea, a zdruncinat viața tuturor. Din primele zile, sub bombardamente, ne-am refugiat în niște păduri, departe de oraș. Ne făcusem fiecare familie câte o colibă din crengi și vreascuri, acoperite cu iarbă și buruian. Găteam mâncarea la niște cotloane improvizate. În loc de pâine, coceam pe niște table lipii, turte nedospite. Așa am dus-o câteva săptămâni, până s-a îndepărtat frontul spre răsărit. Întorși în oraș, am găsit casele pustiite și parțial ruinate. Trebuia să trăim cumva mai departe. Rudele de prin sate ne aduceau porumb sau grâu, pe care le rășneam și făceam terciuri. Mare ne era bucuria când tata și bunelul se întorceau acasă cu pește pescuit în bălțile din lunca Prutului. Mai mare jalea era când ne venea de pe front vestea despre dispariția sau decesul rudelor și prietenilor. Prin oraș și pe câmpuri – priveliști crunte, de nedescris: mașini și tancuri distruse, obuze și grenade împrăștiate, case și gospodării arse, ruinate. Toate au rămas în trecut, dar ele nu se uită.

A. H. Dar foametea de după război? Familia Dvs a fost afectată?

A. E. Mi-a fost dat să fiu martor și să trăiesc și aceste momente de tristă amintire. Foametea, consecința a secetei din 1946, dar și rezultat al unui adevărat genocid organizat de regimul stalinist sovietic, a răpus viețile a mii și mii de basarabeni. Noi

am supraviețuit deoarece aveam o văcuță și eram aproape zilnic asigurați cu o cană de lapte. Mai târziu, tata, cu ajutorul consătenilor mai în putere, a reușit să deschidă pe lângă școală o cantină pentru copii și nevoiași, de care am beneficiat și noi de rând cu ceilalți locuitori ai satului.

Aveam 15 ani în 1946 și îmi amintesc că cei care ne-au luat și ultimul grăunte erau bine organizați! Niște tineri activiști veneau prin sate cu două mașini: într-un camion era un taraf, celălalt era gol. Cât făceau controlul prin gospodărie și încărcau ce găseau, cânta muzica la poartă. A pornit atunci o zicală: dacă cineva spunea ceva ce nu se potrivea regimului, era avertizat: „Măi, ia seama să nu-ți cânte muzica la poartă!”

A. H. După aceea au continuat cu deportările...

A. E. Da, pentru diriguitori foametea se vede că nu a fost de ajuns pentru a nimici populația basarabeană. Aceștia au recurs și la alte metode de exterminare: prigoniri, arestări, condamnări la închisoare și executări prin lagăre și temnițe. Mai mult, au pus în aplicare și un alt plan diabolic – deportările în Siberia. Pe 6 iulie 1949, tatăl se întoarce seara târziu, de la o consfătuire a învățătorilor. Era nespus de mâhnit și îngrijorat. Destăinui mamei cele auzite în centrul raional, și anume că în acea noapte vor fi ridicați și duși în Siberia mai mulți săteni din Cuciurgoaia, inclusiv familiile de gospodari Burlacu, Bejenaru, Pletosu și alții. Nebănuț și nevăzut la moment, auzii câte ceva din cele spuse de tatăl

meu, precum și vestea referitoare la familia Burlacu. Moș Ghiță Burlacu avea feciori și fiice cu care mă aveam de bine, prieteneam de multă vreme. În toiu nopții, am ținut o fugă până în celălalt capăt al satului. La strigătele și bătăile mele în poartă ieși moș Ghiță. Îi spusei cele aflate: *Moș Ghiță, plecați de acasă, în noaptea asta o să fiți ridicăți și duși în Siberia*. Bietul om, calm, liniștit de felul său, îmi zise: *Mai băiete, de ce umbli noaptea prin sat, du-te acasă și vezi-ți de treabă. Am furat sau am bătut pe cineva, de ce să mă ridice?* Plecat am fost, dar bătrânul a făcut ceea ce a trebuit să facă: i-a sculat pe cei trei copii, Colea, Catinca și Tudorița, și i-a trimis la niște rude în alt sat. Dimineța mă trezii la niște împușcături, lătrau câinii de prin mahalale, pe ulițe boceau femeile, strigau speriați copiii. Drept ograda lui moș Ghiță văzui un camion încărcat cu cei osândiți de soartă: moș Ghiță și mulți dintre cei prevăzuți în dispozițiile draconicilor. Duși au fost și nu s-a mai auzit de ei ani de zile. Moș Ghiță, om sănătos și puternic, a rezistat la toate grozăviile și, în 1953, s-a întors totuși acasă. M-a întâlnit odată pe stradă și, plângând, m-a îmbrățișat, zicându-mi: *Dragul meu băiat, îți mulțumesc pentru tot ce ai făcut atunci de mi-ai salvat copiii și astăzi am pe lângă cine să trăiesc și să-mi port bătrânețile. Să-ți dea Domnul sănătate și tot binele pe care îl meriți!* Nu auzisem niciodată până atunci asemenea cuvinte de mulțumire adresate mie.

A. H. Domnule profesor, ați fost student la Universitate în anii de după război, foamete și deportări. Erați deja la vârsta când se reliefează atitudinea față de realitate, față de regim, când se cristalizează o conștiință a personalității și a identității. Ați remarcat vreo diferență între felul de studiere românesc și cel sovietic? Aveați manuale?

A. E. Mi-am făcut studiile superioare la Universitatea de Stat din Chișinău, Facultatea de Filologie. Nu mă pot pronunța asupra diferențelor, pentru că nu știam cum se studia atunci în universitățile din România. Ne obsedau însă cursurile obligatorii impuse: istoria Uniunii Sovietice, economia politică a socialismului. Principalele cursuri la care țineam erau cele de profil filologic. Manuale nu aveam, succesele noastre depindeau de nivelul de pregătire în școlile medii și de interesul și străduința fiecăruia dintre noi. Profesori la obiectele de profil erau unii dintre cei mai buni: Nicolae Corlăteanu, Vasile Coroban, Ion Osadenco.

Veniseam la Universitate cu câteva caiete din cele completate prin sate: liste cu nume de locuri și persoane, unele încercări de explicații etimologice. Le-am arătat profesorului lingvist N. Corlăteanu, care le-a apreciat și m-a sfătuit să continui ocupațiile mele în acest domeniu. În al doilea an de stu-

Anatol Eremia, studentul (1954)

dii, printre temele propuse ca lucrări anuale figura și *Toponimia, noțiuni generale*. Am ales această temă, folosind în anii următori, ca material concret, toponimia din sudul Basarabiei. La cercurile de lingvistică de la facultate, conduse de tinerii lectori Anatol Ciobanu și Vitalie Marin, participam în fiecare an cu rapoarte și comunicări la tema respectivă. Am luat parte și la niște concursuri studențești republicane și unionale, obținând uneori diplome și premii. Către sfârșitul studiilor venisem deja cu un studiu încheiat, care mi-a servit și ca teză de licență, ulterior acesta fiind parțial publicat într-o culegere de lucrări științifice ale studenților de la universitățile din republică. În baza acestui studiu și a rezultatelor obținute la examenele de absolvire, în 1957 am fost repartizat, ca tânăr specialist, la Institutul de Limbă, Literatură și Istorie al Academiei de Științe (pe atunci Filială a Academiei de Științe a URSS). Aici, în primul an de lucru, mi s-a propus să particip la concursul pentru studii în doctoratură (pe atunci aspiratură). Am absolvit doctoratura în anul 1960, după care am fost angajat la institut în calitate de laborant la Sectorul de limbă română contemporană (pe atunci convențional denumită *moldovenească*).

Promoția de filologi universitari – 1952 (2017)

A. H. Cei mai optimiști și frumoși ani! Ați avut partea Dvs. de bucurii în cercetările realizate în cadrul institutului...

A. E. Neînduplecate și nestăvilite în toți acești ani au devenit pentru mine cercetările în onomastică. Timp de 35 de ani le-am efectuat pe teren aproape în toate localitățile din republică, precum și în zeci de sate cu populație românească din regiunile limitrofe din Ucraina (Odessa, Vinnița, Cernăuți). Am colectat în acest fel un imens material onomastic, pe baza căruia, cu ajutorul colegilor mei de la sectorul menționat, am creat cele două tezaure din cadrul institutului: *Fișierul toponimic general* și *Cartoteca terminologiei entopice românești*. Aceste comori de neasemuit ne-au servit la elaborarea și editarea unor lucrări de amploare și de stringentă necesitate pentru dezvoltarea continuă a științei onomastice în republică. Repertoriul volumelor de cărți editate și al studiilor și articolelor publicate sunt incluse astăzi în prestigioasele ediții bibliografice din țară și de peste hotare. Principalul moment care trebuie menționat: a fost realizată o muncă enormă de reglementare și ocrotire a onomasticii naționale, satele și orașele noastre redobândind astfel numele lor autentice, originale, formele lor de scriere corectă, în corespundere cu normele ortografice și tradițiile onomastice românești. În felul acesta au devenit o realitate sfaturile academicianului N. Corlăteanu și speranța de multă vreme a intelectualilor de bună credință.

A. H. Ați fost unul dintre conducătorii memorabili ai Institutului de Lingvistică, director adjunct. Cum ați ajuns în această funcție?

A. E. Consider că tot datorită pasiunii și interesului meu față de domeniul cercetării, dar și pentru că am fost înzestrat cu o mare forță de muncă, fiind la vreme orientat și susținut în preocupările mele de către oameni buni. Pentru susținere și ajutor rămân profund recunoscător părinților mei, profesorilor din școală și de la universitate, familiei și prietenilor mei. Mereu călăuzitor și însoțitor în viață mi-a fost academicianul Nicolae Corlăteanu. Domnia sa mi-a fost conducător al lucrărilor anuale și de licență în anii de studenție, conducător științific al tezelor de doctor și doctor habilitat, redactor al multora dintre lucrările mele publicate.

Am avut și colegi buni, binevoitori, dintre persoanele mai în vârstă: Silviu Berejan, Gheorghe Bogaci, Vasile Soloviov, Grigore Botezatu, Ruben Udler. Mereu alături mi-au fost prietenii-colegi: Vasile Melnic, Anton Borș, Vasile Pavel, Marc Gabinschi, Albina Dumbrăveanu, Ana Bantș, Mihai Dolgan, Ion Ețco, Ion Bărbuță, Tudor Cotelnic. Ce făceam eu fără ei în momentele de grea cumpănă pentru mine și pentru institut în genere?! Cu ajutorul lor am urcat scările devenirii ca specialist, aflân-

O anchetă toponimică de teren (1970)

du-mă în postura de simplu cercetător și în funcțiile de șef de sector și director adjunct. Trec acum peste multe dintre evenimentele și greutățile din viața comunității noastre științifice: controalele exagerate din partea forurilor de conducere, de stat și de partid, numeroasele „dări de seamă” lunare, trimestriale și anuale, pe care trebuia să le prezentăm aceluiași foruri, reducerile de cadre la fiecare sfârșit de an, faimoasa „perestroikă” din anii 80 și toate reformele din perioada de tranziție, care nu s-au încununat cu nimic constructiv pentru știință, pomenindu-ne acum cu institutele de cercetare trunchiate și cu Academia de Științe în genere desființată. Observați ce se întâmplă acum? Din lexicul guvernanților a dispărut cuvântul *știință*, el a devenit o raritate și în mass-media curentă!

A. H. Unii angajați ai institutului se cam temeau de Dvs, știați asta? Cum comentați această atitudine a colegilor?

A. E. Știam și mă deranja mult faptul dat, chiar sufeream. Se temeau însă cei care aveau de ce să se teamă. Unii prestau servicii altor instituții, uitând că sunt angajați ai institutului. Alții prezentau ca lucrări de plan articolele de ziar pe care reușeau să le publice. De la noi însă se cereau lucrări științifice fundamentale: monografii, dicționare, manuale. Am avut mari reproșuri din partea superiorilor pentru că nu editasem la timp „Istoria literaturii moldovenești”. Supărați pe direcție erau colegii noștri și pentru faptul că trebuia să-i organizăm și să-i trimitem la munci agricole în kolhozuri, și pentru că eram obligați să participăm cu toții la demonstrații și manifestări oficiale de 1 mai, de 7 noiembrie. Pentru neexecutarea dispozițiilor impuse de sus, și nu pentru altceva, personal m-am ales cu două muștrări aspre. Nu eram privilegiat în niciun fel. Am primit mulți ani aceleași salarii: de laborant – 89 de ruble, de colaborator științific – 120. Locuiam cu familia la gazdă în Buiucanii Vechi, într-o mahala din marginea satului. Spre Buiucani și Durlești circula

doar un mic autobuz și acela hodorogit. Îmi sună în urechi și acum vocea conductoarei, anunțând stațiile: *Bolyșoi Dom, Kazarma, Pocyta, Magazin*. Du-ceam pe jos copilul la singura grădiniță „moldovenească” din oraș, tocmai la Skuleanka (azi Bariera Sculeni). La o locuință de stat m-a ajuns rândul tocmai în 1964, după 13 ani de trai cu chirie, și aceasta într-un cămin, unde, de altfel, locuiesc și acum. Așa au fost timpurile, cam așa sunt și astăzi.

Majoritatea colegilor însă își făceau datoria, înțelegeau situația, eram cu ei în relații bune, colegiale și prietenești. M-au ajutat în momentele grele, inclusiv după decesul directorului Simeon Cibotaru, când rămasem singur, fără director și fără secretar științific. Toată povara conducerii institutului căzuse în sarcina mea. Nu aveam nici contabil, nici casier, nici așa-numitul șef de cadre. Redactarea, definitivarea planurilor de cercetare, tarificarea personalului scriptic, aducerea și distribuirea salariilor, toate treburile organizatorice și gospodărești intraseră în atribuțiile mele. Împreună cu colegii înțelegători le-am scos la capăt pe toate. Am reușit să organizăm și să desfășurăm și acel Congres Internațional al Slaviștilor, planificat din timp și imposibil de anulat sau amânat. Ne-am învrednicit atunci cu toții de un premiu republican și de o Diplomă de mulțumire din partea Academiei de Științe a URSS. Institutul funcționa, se dezvolta, se consolida.

A. H. Actualul Institut de Filologie, mult-pătimitul institut...Printre activitățile pe care le avea de realizat, exista și o obligație: să vii cu dovezi în a demonstra valoarea „limbii moldovenești”. Cum V-ați descurcat în această situație? Știu că lingviștii noștri au fost inventivi în a ocoli acele ordine ale partidului.

A. E. Au încercat unii „cercetători” să argumenteze existența unei așa-zise „limbi moldovenești”, bazându-se în fond pe elemente și fenomene de grai (lexicale, fonetice), dar mult n-au rezistat și au părăsit institutul. Lingviștii de forță și-au continuat cercetările, chiar dacă foloseau convenționalul termen glotonimic „limba moldovenească”. În această privință ne-au înțeles foarte bine colegii din România. Astfel a fost introdus în scriere grafemul (cu semnul diacritic respectiv) pentru *ge* și *gi*, au fost efectuate modificările ortografice corespunzătoare, în dicționare se includeau tot mai multe neologisme și termeni științifici consacrați. Treptat, fără tamtamuri, au fost pregătite toate cele necesare pentru adoptarea mult așteptatei decizii din 1989.

A. H. Legiferarea limbii române ca limbă de stat și revenirea la alfabetul latin a fost, probabil, cel mai important eveniment pe care l-ați prins în acea funcție. Cum a fost să fii în conducerea celui mai vizat institut din țară în timpul unui asemenea eveniment istoric?

Acad. N. Corlăteanu și A. Eremia – profesorul și elevul

A. E. A fost o perioadă de mare responsabilitate pentru mine și, bineînțeles, pentru institut. Tot efectivul științific se angajase în diferitele activități civice și de specialitate. Eu am fost inclus în componența *Comisiei interdepartamentale pentru studierea stării și dezvoltării limbii moldovenești*. Mi s-au încredințat problemele privind onomastica și terminologia științifică. După câteva săptămâni de cercetare a situației lingvistice pe domenii trebuia să venim cu rezultatele formulate în referate și comunicări, pentru a le prezenta și discuta la întrunirile comisiei. Am întocmit referatul și l-am intitulat „Reglementarea onomasticii naționale și introducerea în uzul practic a terminologiei științifice”. În decembrie 1988, în cadrul unei sesiuni speciale a Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM, au fost puse în discuție cele trei referate de bază: Silviu Berejan – despre unitatea limbii vorbite în spațiile românești; Anatol Ciobanu și Ion Dumeniuc – despre revenirea la alfabetul latin; Anatol Eremia – despre necesitatea reglementării onomasticii naționale și introducerea în uzul practic a terminologiei științifice. Câteva zile au durat dezbaterile aprinse și în contradictoriu asupra referatelor. A învins adevărul istoric. În următoarele două-trei zile au fost publicate în aproape toate ziarele referatele și proiectele de hotărâri. Momentan a intrat în circulație propunerea pe care am făcut-o referitoare la formulele de adresare, cu termenii *domnul* și *doamna*. La 31 august 1989, în contextul mișcării de renaștere națională și sub impulsul Marii Adunări Naționale din 27 august 1989, a fost legiferată limba română ca limbă oficială și adoptată trecerea la alfabetul latin. Institutului de Filologie i-au revenit, atunci, activități și lucrări de mare responsabilitate: revizuirea normelor ortografice conform noilor principii, elaborarea

și editarea unor lucrări de implementare a legii și a hotărârilor adoptate, informarea publicului asupra modificărilor și schimbărilor intervenite. Personal m-am încadrat în munca de restabilire a fondului onomastic național, am continuat cercetările pe teren, am reușit să public câteva ghiduri normative și broșuri de popularizare a științei onomastice.

A. H. Oricum, chiar și funcția de director adjunct V-a adus satisfacții, fără îndoială. Care au fost momentele cele mai plăcute în această ipostază?

A. E. Când reușeam să evităm reducerile de cadre impuse mai în fiecare an, când realizam planurile noastre de cercetare și editoriale, când în comunitatea noastră de lingviști, literați și folcloriști era liniște și bună înțelegere. Spun asta pentru că instituția noastră era mereu în vizorul conducerii de stat și de partid și era supravegheată de cei care, după cum se zicea pe vremuri, nu se văd și nu se aud.

A. H. Domnule Eremia, întreaga republică Vă recunoaște ca unul dintre cei care totdeauna are un cuvânt de spus în ce privește o denumire de stradă sau alta, o denumire de râu sau localitate etc. În special, administrațiile locale V-au cunoscut grație activității Dvs. în cadrul a mai multor comisii locale sau de stat. Care au fost sarcinile acestor comisii, ce rol ați avut Dvs. în activitatea lor?

A. E. Am fost și mai sunt încă membru al două comisii: *Comisia republicană pentru reglementarea și ocrotirea onomasticii naționale și Comisia municipală pentru reglementarea denumirilor urbane din Chișinău*. În prima activez din anul 1968. În primii ani foarte puțin ce am reușit să realizez, căci prea mare era opoziționismul politic. Procesul de restabilire și reglementare a fondului onomastic național a luat amploare după adoptarea legislației lingvistice. Progrese și mai mari au fost obținute în ultimele două-trei decenii, când s-au definitivat pozitiv sarcinile comisiei, acestea constând în promovarea unor politici unice în standardizarea toponimiei și antroponi-

miei românești, implementarea normelor de scriere și transcriere a numelor proprii de persoane și geografice, asigurarea autorităților publice cu propuneri și recomandări utile privind perfectarea în plan onomastic a actelor de stare civilă. Prin a doua comisie au fost oficializate noile principii de denominare a obiectivelor urbane, normele ortografice de scriere a denumirilor de străzi, bulevarde, piețe și alte unități urbane. Prin actuala nomenclatură topică urbană Chișinăul și-a înnoit aspectul stradal, a devenit și în acest plan un oraș european.

A. H. Cum s-a derulat parcursul Dvs. profesional după încheierea mandatului de director adjunct? Aveți regrete?

A. E. Nu am regretat deloc, pentru că, recunosc, mi-a fost foarte greu să fac față ca administrator și ca cercetător. Înaintasem de multe ori cereri de demisie. Aspiram așa-zisele expediții toponimice, râvneam micile mele descoperiri etimologice, noile apariții editoriale. Le-am reluat pe toate de la început și cred că n-am greșit. Am avut eu de câștigat și au avut folos din asta cititorii mei, oamenii de prin sate. Nu de mult am aflat că publicațiile mele servesc ca material didactic la unele cursuri predate în universități, că informațiile privind originea denumirilor și istoria satelor și orașelor sunt incluse pe site-urile localităților din republică. A trebuit ca ceea ce am adunat de la oameni să întorc din nou oamenilor.

A. H. Ați editat multe cărți, aveți publicate multe studii și articole științifice, sunteți unul dintre cei mai productivi cercetători din institut. Cum V-a reușit asta?

A. E. Într-un ghid bibliografic figurez cu aproape 500 de lucrări: 30 de cărți și 465 de studii și articole științifice și articole de popularizare a științei. O fi așa, nu știu, nu am o ediție bibliografică de autor. „Multe, prea multe”, îmi spuneau și unii dintre criticii mei zeloși. Multe, probabil, dar meritul nu e doar al meu, ci și al domeniului meu de preocupări: toponimia, antroponomia. Un articol despre o categorie gramaticală sau alta îl publici mai rar într-o revistă sau culegere. Proveniența denumirii satelor și orașelor, originea prenumelui sau a numelui propriu de familie îl interesează mai pe fiecare. De aici și interesul editorilor și al redacțiilor de periodice de a publica mai des asemenea materiale. Ce-i drept, unele cărți au fost reeditate, unele articole au fost preluate dintr-o publicație în alta. În momentele grele, bineînțeles, am contribuit și eu cu mijloace la editarea cărților. Asta o știu eu și familia mea, pentru că rupeam din bugetul nostru comun. Numărul tipăriturilor s-a mărit și pe baza textelor de emisiuni la radio și televiziune. Acestea au fost destul de multe, pentru că ani la rând am susținut emisiuni permanente: „În lumea cuvintelor”, „Cul-

Institutul de Limbă și Literatură (1982)

tivarea limbii”, „Onomastica și normele limbii”, „Orașele și satele Moldovei”, „Străzile Chișinăului”.

A. H. Știu că ați colaborat și cu onomasticieni din România. Cine V-a fost mai aproape și în ce mod ?

A. E. În anii 1990-2000 se stabiliseră strânse legături de prietenie și colaborare între filologii de pe ambele maluri ale Prutului. În cadrul unei Convenții de colaborare între Institutul de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași și Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, acestea având ca proiect comun de cercetare „Tezaurul toponimic românesc. Moldova”, onomasticieni din Chișinău, Iași și Galați au efectuat în comun cercetări în raioanele din Republica Moldova (Cahul, Hâncești, Nisporeni) și în județele din România (Iași, Suceava, Galați). Scopul cercetărilor – colectarea unor categorii de nume topice și studierea lor în cadrul

sistemului toponimic general românesc. Împreună am colaborat la unele ediții de carte și la revistele de specialitate, am participat la lucrările conferințelor și simpoziunilor științifice naționale și internaționale. Conform planului de colaborare, în 2006 a fost elaborat și editat la Chișinău „Dicționarul explicativ și etimologic de termeni geografici” de A. Eremia.

A. H. Practic, nu avem printre cercetătorii de limbă vreo personalitate care să nu fi realizat și activitate profesorală și să nu fi pregătit discipoli. Ați predat cursuri la Universitate, ați avut și mulți studenți care V-au devenit apoi continuatori ai ideilor științifice. Cine V-a rămas în memorie în mod special?

A. E. La Universitatea de Stat din Moldova am predat două cursuri speciale: „Derivatologia” și „Toponimia”. Ambele treziseră interesul studenților, pentru că aduceau noi informații despre tipurile și modelele de formare a cuvintelor, despre proveniența numelor de locuri și localități. Unii dintre

Participanții la Conferința Internațională „Standardizarea denumirilor geografice” (Sub egida ONU, Frankfurt pe Main, 1996)

*Anatol Eremia și Anatol Ciobanu
la un popas aniversar (2011)*

învățăcei, mai pe urmă, au dat de greu, pentru că toponimia nu era, după cum credeau, o adunătură de legende și povești. Când au înțeles că și această disciplină se bazează pe anumite principii teoretice și că este dominată de anumite reguli și legități, repede au dat bir cu fugiții. *Pentru a face toponimie, trebuie să învățăm și teorie, trebuie să știm și multe din istorie, geografie, etnografie, atâtea și atâtea altele, noi însă nu avem când*, ziceau ei. Unii au rezistat, au îndrăgît domeniul și chiar au fost angajați la Institut, au susținut și tezele de doctor în filologie: Albina Dumbrăveanu, Magdalena Lungu, Viorica Răileanu. Îmi pare rău de regretatul Vlad Pohilă, care n-a reușit să-și susțină teza, de Stanislav Vieru, Elena Ursu, Lilia Stratu, Ion Pânzaru și alții, care au fost nevoiți să se angajeze în alte instituții sau, în genere, să plece peste hotare în căutarea condițiilor mai bune de trai.

A. H. Dle profesor, ne mândrim cu reușitele noastre, nereușitele... le păstrăm pentru învățături. Ce credeți că nu ați reușit să faceți?

A. E. Multe, foarte multe. Ar trebui să avem fiecare nu o viață, dar câteva pentru a reuși să le realizăm pe toate. Îmi pare rău că vor rămâne neexplorate multe din domeniile onomasticii: hidronimia majoră și minoră, microtoponimia în general, toponimia atestată în documentele istorice și în lucrările cartografice vechi, în materialele de arhivă. Intenționez să întocmim și să edităm câteva dicționare normative de toponimie și antroponimie, să elaborăm o lege a numelor proprii pentru a consolida statutul lor de unități onimice și de documente autentice de limbă și istorie națională.

A. H. De altfel, ce credeți despre cercetarea științifică din timpurile noastre? Pe ce teme ar trebui să se continue cercetările, în ce direcții ar fi necesar de consolidat eforturile?

A. E. Direcțiile sunt bine trasate, temele sunt cunoscute și toate-s necesare. Avem nevoie de cer-

cetări serioase și aprofundate pentru a elabora lucrări noi, de nivel european, lucrări care vor consolida statutul limbii române în condițiile noastre de astăzi. De prim ordin ar fi studiile de istorie a limbii, de sociolingvistică, de cultivare a vorbirii și, desigur, de onomastică. Trebuie să ne pătrundem de înțelegerea că buna funcționare a limbii române oficiale depinde de fiecare din noi, în sensul că trebuie să o învățăm permanent și să o vorbim corect. Noi trebuie să oferim alogenilor posibilitatea însușirii limbii de stat și tot noi, pe de altă parte, să le creăm situații care cer utilizarea inevitabilă a limbii oficiale. Actualul efectiv de cercetători e puternic și în stare să realizeze lucrări serioase în plan teoretic și aplicativ-practic. Filologii sunt încadrați acum la realizarea unui program de stat ce le va spori prestigiul științific. Prin faptul că institutele de cercetare au fost smulse din cadrul Academiei nu s-a obținut nimic constructiv. Cercetările științifice își vor recăpăta cursul normal de dezvoltare doar în cadrul Academiei de Științe. Fără știință nu există educație, fără educație nu există cultură. Fără știință, educație și cultură țara degradează.

A. H. La finalul acestui interviu, o întrebare tradițională: uitându-vă înapoi, prin anii parcurși, ați alege încă o dată să fiți slujitor al limbii române?

A. E. Da, bineînțeles, pentru că a sta la straja limbii române e un act de demnitate, o datorie sfântă față de neam și țară. Aș îmbrățișa negreșit același obiect de cercetare – onomastica, pentru că onomastica, după cum remarca academicianul Nicolae Corlăteanu, e un domeniu deosebit de important și necesar pentru studierea și cunoașterea limbii, istoriei și culturii naționale.

A.H. Domnule profesor, Vă mulțumesc! Dumneavoastră sunteți exemplul viu al categoriei de personalități care se hrănesc din studii și îi hrănesc și pe alții, dacă mi se permite să-l parafrazez astfel pe Cicero. Vă urez de sănătate în acest an ce va rămâne în memoria noastră ca unul al privării de comunicare și tocmai de aceea mă bucur că am reușit să realizăm acest interviu!

**Aurelia Hanganu,
dr. habilitat în filologie**

Anatol Eremia: „Cu patria noastră cea mică începe cunoașterea și înțelegerea lumii”

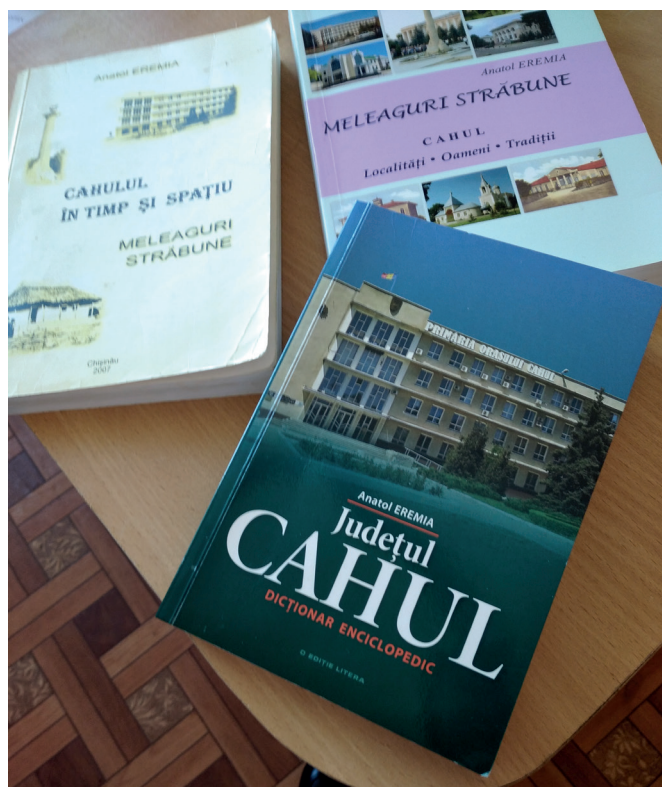
Acum mai bine de un deceniu am redactat, pe parcursul a circa trei ani, o publicație hebdomadară, „Adverb”, cu două pagini format A3, a Consiliului Raional Cahul și, implicit, eram relativ bine informat despre activitatea respectivului organ deliberativ și reprezentativ al administrației publice locale. Aflasem, bunăoară, că ceva mai devreme, în vara anului 2006, consilierii legislaturii anterioare adoptaseră o decizie cu privire la alocarea a 30 de mii de lei pentru editarea unei cărți a doctorului habilitat în filologie Anatol Eremia, carte ce, constituind un omagiu locurilor sale de baștină, trebuia să recupereze acutul deficit de monografii și studii despre istoria orașului și a raionului și, mai ales, a localităților rurale din componența acestuia. Ulterior, însă, în virtutea unor „contestații” nu știu pe cât de plauzibile, decizia în cauză a fost „anihilată”. Derutat, mi-am împărtășit regretele președintelui de atunci al raionului – regrete determinate de faptul că, citind multele eseuri ale lui Anatol Eremia din primele volume ale enciclopediei „Localitățile Republicii Moldova”, fusesem surprins, în particular, de scrupulozitatea și amploarea investigațiilor toponimice și antroponimice realizate și în majoritatea așezărilor sudice, eu convins fiind de oportunitatea demersului copământeanului nostru născut la Cahul în 1931.

Oricum, deși n-a beneficiat de sprijinul ce i se promisese, Anatol Eremia a scos de sub tipar, în 2007, monografia intitulată „Cahulul în timp și spațiu. Meleaguri străbune”. Cu un tiraj consternator, însă: doar 150 de exemplare, din care cauză eram sigur că ea nu va fi identificată măcar în bibliotecile publice ale satelor și comunelor raionului de către cei interesați de istoria, geografia și toponimia localităților natale. Remarca din „Cuvânt din partea autorului” inserat la sfârșitul cărții era explicită: „Fiilor mei, Anatol și Viorel Eremia, le exprim toată dragostea părintească și le adresez sincere mulțumiri pentru că permanent mi-au fost alături, m-au susținut moral și m-au ajutat practic să realizez și să duc la bun sfârșit această lucrare ” – o remarcă reiterată literalmente și în 2014, când, recomandată pentru tipar de către Consiliul Științific al Institutului de Filologie al Academiei de Științe a Moldovei, apărui a doua ediție a monografiei, de această dată intitulată „Cahul. Localități, oameni, tradiții” și concepută drept fascicol dintr-un emulativ ciclu „Meleaguri străbune”. Reiterată, zic, din simplul motiv că și noua carte a fost editată pe cont propriu, în consecință tirajului fiind și mai nesemnificativ: numai o sută de exemplare.

Completată cu statistici și informații actualizate privind diviziunea administrativ-teritorială a raionului, structura patrimoniului său funciar, componența demografică și etnică a populației etc, precum și cu relatări ce vizau evoluția diferitor instituții și unități economice în raport cu realitățile acestora de la 2007, ediția în cauză propuse cititorilor un nou capitol, „Obiective turistice”, un capitol aparte,

„Personalități marcante”, au devenit cele 13 pagini din cadrul capitolului „Orașul Cahul” al primei ediții, pagini ce evocau 44 de figuri importante, de ieri și de astăzi, ale municipiului, de această dată numărul respectivelor fiind însă majorat considerabil: tocmai 194, mai multe notorietăți de talie națională sau locală fiind consemnate și în micromonografiile satelor și comunelor raionului. De asemenea, ediția a fost mai generos ilustrată.

Mărturisesc: știindu-l drept unul dintre cei mai fecunzi coautori ai ediției monumentale menționate ceva mai sus, presupuneam că A.Eremia va înmănușea, pur și simplu, într-un volum aparte eseurile-i despre satele și comunele cahulene – un fapt mai mult decât binevenit, deoarece, atât de sceptic fiind în ultima vreme, eram și sunt convins că enciclopedia „Localitățile Republicii Moldova” concepută și realizată în tocmai 15 volume n-a fost procurată – și nici nu va fi!.. – de nici una din primăriile, instituțiile de învățământ sau bibliotecile noastre. Am regretat iarăși că supoziția-mi nu s-a confirmat: călăuzit de principiul „multum in parvo”, mult în puțin adică, și tentat a oferi în rânduri condensate informații cât mai abundente, A.Eremia a fost nevoit să renunțe la „divagațiile-i” ce confereau atâta sentiment și o intonație inconfundabilă eseurilor sale inițiale, în care evocările aveau, frecvent, o forță cinetică remarcabilă: „Dintre coline mai impresionant se arată a fi Dealul Mărânzii, dinspre răsărit, cu mulțimea de hârtoape, vâgăuni și râpi, deal pe culmea căruia trecea vechiul șleah al Baimacliei, scria el, bunăoară, despre unul din toponimele orașului în volumul 3 al enciclopediei „Localitățile

Republicii Moldova”. Pe aici își croiau drum spre piețele și iarmaroacele de la Baimaclia, Vișinești și Comrat, venind dinspre Bolgrad, Vulcănești și Reni, care cu produse agricole și animaliere, cu mărfuri fabricate în târguri și orașe sau cu obiecte de uz casnic și unelte de gospodărit meșteșugite de oameni dibaci de prin sate. Urmau acest drum de țară vehiculele de poștă și trăsurile pentru călători, trase de caii de menzil, trupeși și iuți la mers, precum și măjile (carele) grele încărcate cu pește de Dunăre sau prins în bălțile din lunca Prutului”. În „Cahulul în timp și spațiu” inflexiuni de felul dat am identificat doar în micromonografia orașului. Oricât ele ar părea de accidentale, oricât ai avea senzația unei „cenzurări” a emoțiilor, ele captivează: „Valea Mărănzii, Valea Cotihăanii, Frumoasa... Sunt văi și vâlcele de râuri și râulețe deosebit de pitorești, ademenitoare prin naturalețea de culori ale crângurilor și livezilor, ale viilor și ogoarelor ce suie și coboară pe costișe domoale de dealuri”. Cum să nu regret, zic, dacă în micromonografia Chircanilor, de exemplu, expusă doar în spațiul unei pagini, nu mai găsești imaginile din enciclopedia menționată: „Case acoperite cu stuf și papură, ogrăzi înrejmuite cu garduri de stuf, sâsâiace, saivane, șoproane, cotețe construite din nuiiele și stuf, stoguri din maldăre de pănoagă – stuf tânăr, cosit verde pentru nutreț, perdele de stuf pe la stâne și târle, pe la grădinării, pentru straturile de răsaduri, scârte de stuf mărunț și păpuris pregătit pentru de foc... Iată peisajul de odinioară al Chircanilor”; dacă în cea a Chioseliei Mari n-a mai fost reprodusă frumoasa legendă din volumul III al enciclopediei, chiar dacă în „Cahulul în timp și spațiu”

și în „Cahul. Localități, oameni, tradiții” A.Eremia ne oferă, într-un capitol aparte, legendele toponimice ale satelor și comunelor Cășlița-Prut, Colibași, Cucoara, Giurgiulești, Lucești, Trifești, Vadul lui Isac, Văleni...

Dar regretele, având în exclusivitate o notă personală, sunt întotdeauna relative. Contează faptul că, oricât ar fi fost tribut ar fi fost intenției de a relata cât mai laconic informații definitorii despre cele 57 de localități ale raionului, în ambele cazuri A.Eremia a rămas același, stilu-i distingându-se printr-o remarcată din capul locului cuminenie a verbului, cuvintele captându-te prin simplitate, dar – mai ales – printr-o senzație de potolire și negrăbă și – iarăși mai ales – prin eufonia organică a frazei, faptul dat suscitând o altă senzație: cea de intimitate, dar și de afecțiune inefabilă. Pentru că dragostea pentru „meleagurile străbune” – o dragoste demonstrată, la urma urmei, și de meticulozitatea manifestată, pe parcurs de decenii, la acumularea și sistematizarea datelor de ordin geografic, istoric, economic și demografic ce au avut drept surse de documentare „colecțiile de acte domnești, cronicile, materialele de arhivă, catagrafiile, recesământurile, notele de călătorie, hărțile vechi etc” – este mereu discretă și neafectată, mărturisirea lui A.Eremia din „Prefața” de la ambele ediții fiind explicită în sensul dat: „Patria, în accepțiunea contemporană, este asociată cu țara de origine și, bineînțeles, cu locurile de baștină, cu satul și orașul în care ne-am născut. Iubirea față de neam și patrie izvorăște din nețărmurita dragoste față de meleagurile natale, din nepotolitul dor de casa părintească. Nostalgia leagănului copilăriei și tinereții noastre ne alină sufletul până la adânci bătrânețe. De fapt, cu patria noastră cea mică începe cunoașterea și înțelegerea lumii. Din dragostea față de meleagurile străbune este scrisă această carte”. Două monografii scrise din dragoste, cu competență și răspundere, rostul lor primordial constituindu-l inspirarea și aprofundarea iubirii de neam și de patrie prin explorarea sentimentului nativ al dragostei de baștină. Sunt două cărți de o utilitate incontestabilă pentru cadrele didactice, și nu numai. Ele furnizează datele cele mai importante din istoria unei localități sau alta, inclusiv cele cu privire la primele atestări documentare, conține informații despre notorietățile acestor vetre sudice. Sistematizând multitudinea numelor topice din arealul raionului – nume topice în care și-au găsit, vorba lui Iorgu Iordan, un „ecou adesea foarte prelungit, dacă nu permanent și definitiv” momente istorice, economice, politice din viața fiecărei colectivități – „Dicționarul toponimic” constituie, în ambele, o revelație.

Același obiectiv major – aprofundarea sentimentului nativ al dragostei față de neam și patrie ce, originar, „înseamnă locul unde trăiesc părinții și,

în ultimă analiză, părinții înșiși. Sau, mai bine zis, strămoșii”, după cum afirma G.Călinescu – îl scontează, firește, și dicționarul enciclopedic „Județul Cahul” editat de Anatol Eremia peste alți doi ani, în 2016, arealul cercetat incluzând teritoriile actualelor raioane Cahul și Cantemir, componente ale județului Cahul constituit în temeiul Legii privind organizarea administrativ-teritorială promulgată pe 25 decembrie 1998 și suspendată conform unei legi similare adoptată în decembrie 2001, dar aplicată după alegerile locale din 25 mai 2003, când s-a revenit la diviziunea administrativ-teritorială anterioară. „La unitatea administrativ-teritorială de rang județean s-a recurs în această lucrare pentru faptul că arealul respectiv dispune de trăsături comune sub diferite aspecte: geografic, istoric, toponimic, economic, cultural, demografic”, își argumentă Anatol Eremia elaborarea acestui dicționar enciclopedic, el invocând și intenția enunțată odinioară de către autoritățile centrale, dar nefructificată din cauza fluctuației acestora: „De altfel, revenirea la județe este una dintre prerogativele de perspectivă apropiată a forului suprem de guvernare”.

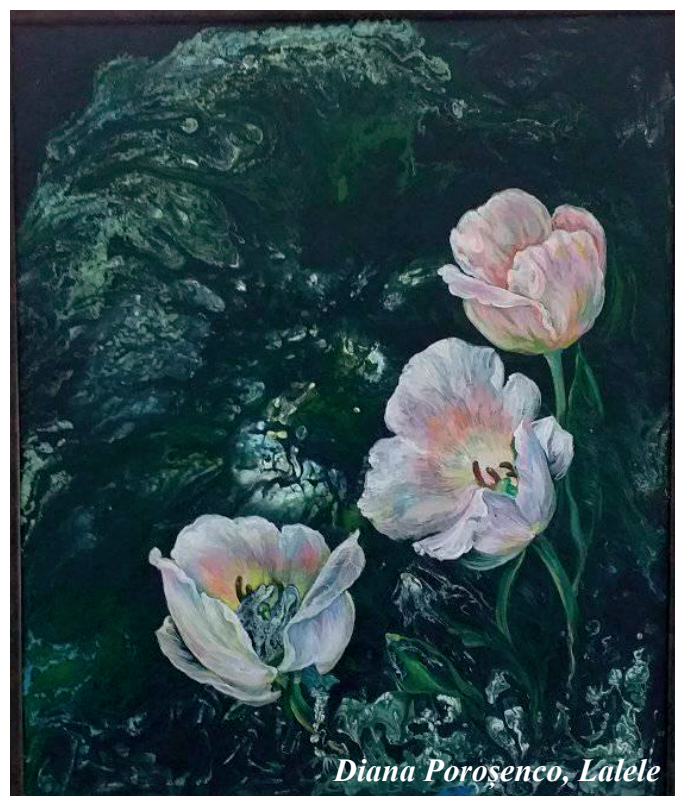
Succinte, dar suficient de consistente, informațiile cu privire la cadrul geografic menționat se referă la relieful, la clima și rețeaua-i hidrografică, la solurile, resursele naturale, flora și fauna acestuia, tot atât de condensată și justificând profilul enciclopedic al lucrării fiind și reconstituirea celor mai semnificative reperi istorice ale zonei ce, „ca și întreg spațiul sudic al Basarabiei, a cunoscut și vremuri de restriște”. Prin prisma istoriei zbuciumate a acestor meleaguri este abordată și toponimia lor, proveniența ei românească fiind examinată sub diverse aspecte: stratigrafic, etimologic, lexical, derivațional. Utile, desigur, sunt și informațiile lapidare, realizate prin aceeași filieră istorică, cu privire la agricultura, industria, comerțul, cultura și învățământul din regiune, reperi importante pentru cei preocupați de istoria celor peste o sută de sate și comune cahulene și cantemirene sunt și referirile la mențiunile documentare ce reconstituie anumite etape ale evoluției lor, în obiectivul lui Anatol Eremia aflându-se atât localități mari, ca A.I.Cuza, Pleșeni, Țiganca, Roșu, Baimaclia, Gotești, Moscovei, Slobozia Mare, Cârpești, Colibași, Giurgiulești etc, cât și sate mici, cum ar fi Bobocica, Dimitrova, Crăciun, Greceni, Hutulî, Iasnaia Poleana, Vâlcele, Sătuc ș.a. Impresionant și de această dată – capitolul „Nume și locuri” ce în tocmai 77 de pagini (!) reconstituie peste 700 de toponime. Cu aceeași meticulozitate este realizat și vastul compartiment „Personalități în memoria timpului” despre „oameni care au fost, oameni care sunt. Ei, originari din comune și sate, prin muncă și prin fapte demne de onoare s-au ridicat și au ajuns în lumea cea mare

pentru a cunoaște și a o schimba”, dacă-i să reproducem și noi o afirmație a celebrului N.Iorga.

Ca și „Cahulul în timp și spațiu” și „Cahul. Localități, oameni, tradiții”, și dicționarul enciclopedic „Județul Cahul”, definit drept sursă de informație și instrument de lucru pentru specialiști din diverse domenii, pentru funcționarii publici, cadre didactice și angajați din sfera culturii, prezentând, fără îndoială, un interes firesc și pentru publicul larg de cititori, are, potrivit autorului, și misiunea de a „impulsiona cercetările aprofundate privind istoria meleagurilor străbune, contribuind astfel la elaborarea unor monografii de amploare despre orașele și satele noastre”.

Autorul – fecundul nonagenar Anatol Eremia, Cetățean de Onoare al comunei Burlacu, dar care ar merita cu prisosință și titlul de Cetățean de Onoare al municipiului sau al raionului Cahul.

Alexandru Manoil

Veronica Popa: „...Cântecul meu/ te va găsi și pe tine/ precum rugăciunea/ inima”

Legată la ochi
 Rochia mea de bal
 Dansează
 Serata de absolvire
 E pe final
 Printre ierburi
 Printre frunze
 Printre struguri
 Mai culeg o toamnă
 Cu tata de mână
 Uite,
 Tata
 A împodobit via
 Cu panglici de mătase albă
 Cu buline roșii
 Culeg strugurii
 Culeg bulinele roșii
 Mă înfășor cu mătasea albă
 A anilor mei de liceu
 Ascult Ravel în Fa major
 Recit monologul lui Hamlet
 Pe un butoi din grădina bunicului
 Septembrie nu are 31 de zile
 Maine e prima zi de octombrie
 Se anunță vreme rece

 Macii sunt păsări
 Obosite de zbor
 O singură dată ni se dă
 Să-i vedem
 Pe cărarea pe care mergem
 Ne ies în cale
 Nu cer nimic
 Doar își desfac aripile înroșite de zbor
 De drum lung
 Din țările din care vin
 Până își fac cuib
 În sângele nostru

 până la judecata de apoi
 a popoarelor
 îți trimit Doamne
 aceste flori de april
 din grădina mea

 e săptămâna luminată
 porțile raiului sunt deschise
 urcă la cer
 flori de cireș
 flori de măr

 mugurii pruncii pomilor
 uciși în Betleemul acestui veac
 obosit
 zac sub zăpezile orbirii

 iartă-ne nouă fricile noastre
 și lașitățile
 și crimele dacă poți
 și trimite-ne din când în când
 pentru mântuire în cer dar și aici
 pe pământ
 câte un Iancu Mihai sau Grigore
 trimite-ne oastea Ta de îngeri
 toată
 într-o mângâierea neamului Tău
 tras pe roată

 O păpădie
 Înălță până spre ziuă
 Trepte la cer
 Mierla ascultă
 În tăcere
 Sunetul dălții de aur
 Își cântă de moarte și înviere
 Floarea și pomii
 E Duminica Tomii

 între floare și soare
 dor
 între viață și moarte
 zbor
 între cer și tăcere
 gând
 între dor și durere
 vânt
 între vis și cădere
 strig
 între piatră și piatră
 frig
 între zid și fântână
 ană
 între alb și visare
 rană

 albul tace
 cântul rănește
 îngerul strigă: iubește!

 La noi în sat a plecat satul
 A plecat satul a rămas oftatul
 La noi în sat a plecat balta
 A oftat s-a ascuns și n- a venit
 alta
 La noi în sat a plecat moara
 A tăcut a plecat a rămas ocară
 La noi într- o zi au plecat horele
 Au tăcut au plecat au rămas
 florile
 Otrăvite la noi au murit fântâi-
 nile
 De dorul cumpenei oftează mâi-
 nile
 Singurelele au rămas ielele
 Aleargă băntuie blestemă stelele
 Unde - s pădurile ? Unde li-s
 lupii?

Mierea albinele și-au uitat stupii
 Un toiag și - a uitat păstorul
 Un ulcior și - a lăsat izvorul
 La noi străinul și - a uitat tunul
 De la noi a uitat să plece nebunul
 Soldatul și- a uitat tainul
 Viile și - au uitat vinul
 Șarpele și - a uitat laptele
 Peștele și- a lăsat apele
 Satele mele, satele

loviți-vă, cuvinte, de mine
 ca și cum monedele
 aruncate în cutia milei
 așezată cuminte
 de mâna unui cerșetor pe marginea drumului
 s-ar lovi zgomotos de pereții subțiri
 de aluminiu

sunetul acesta
 n-o fi o melodie cine știe ce
 dar face aerul să vibreze
 privirea cerșetorului aplecată în jos
 mi-e cunoscută numai mie
 ochii aceia care despică întunericul
 arareori își ridică pleoapele către vre-un adolescent
 naiv care
 strigă mirat:
 Uite-l pe Renoir! Jur că e Pierre – Auguste Renoir!

masca aceasta
 mi s-a lipit de față

când vei apăsa pe butonul
 stare
 urgență
 stop
 pune-mi la pachet
 un smulgător de măști
 unul fin
 metal nobil
 să- l port cu mine
 în buzunar pe orice vreme

mă voi feri de oameni
 când voi simți nevoia să smulg
 masca
 dureros
 cu tot cu obraz
 nimeni n- o să mă recunoască
 fără
 dar urmele acestea
 sunt răni
 sunt ale mele

oasele mele
 pielea mea
 visul meu piele și os
 în inimă
 frica mea
 sunt eu
 sunt eu
 sunt eu
 și tot ce voi lua cu mine
 această rană

m-a prins ploaia
 într- o peșteră
 m -a udat până la
 osul memoriei

stalactită
 lacrima
 scara era
 neschimbată

dacă din aburul acestui cuvânt
 ca din jertfa lui Abel
 se va sătura un copil și un sărac
 mă voi porni împăcată
 pe al treilea drum
 că n-am rătăcit degeaba
 poteci și răscruci
 dacă din aurul acestei lacrimi
 voi putea zidi
 o catedrală a tăcerii
 cântecul meu
 te va găsi și pe tine
 precum rugăciunea
 inima

Ion Vicol a plecat la Sfântul Andrei

Pe 11 mai a.c., ne-a părăsit scriitorul cahulean Ion Vicol. Romanul „Noaptea Sfântului Andrei” s-a dovedit a fi opera de vârf a scriitorului

Abundența imaginativă a lui Ion Vicol și priceperea lui de a construi sunt puse în valoare printr-un tot atât de incontestabil dar de povestitor. Fără jovialitatea lui Creangă, fără poezie sadovineană, fără „farmec moldav” în genere, autorul *Noptii Sfântului Andrei* narează fluent, funcțional, preferând stilului ornamentat și piruetelor narative stilul transparenței. Proza sa devine atractivă nu prin rafinamente de construcție frastică, nu prin savori lexicale, ci prin aptitudinea de a relata limpede, edificator, de a da relief situațiilor. Indiferent dacă e vorba de evenimente istorice sau de întâmplări fictive, derularea acestora captează atenția. Nu totdeauna. O bătălie de la Tapae e descrisă convențional, într-un limbaj retoric. În schimb, luptele pentru cucerirea cetăților Castra Traiana și Sarmisecetuză implicând urcușuri epuizante, cățărări pe stânci și metereze, lansări de săgeți, aruncări de torente de pietre, izbirea zidurilor cu „berbeci”, compun scenariu de o forță epică veritabilă. Nu numai confruntările, ci și operațiunile militare în totalitatea lor sunt epicizate plauzibil. Dând viață unor fapte consemnate sumar în cronicile antichității, naratorul imaginează, pornind de la ele, felurite situații posibile: demersuri diplomatice, misiuni secrete, corespondență oficială și neoficială, inclusiv un mesaj al dacilor către năvălitori scris pe o ciupercă, întâlniri de taină între personaje de rang înalt din taberele beligerante, trădări, dezertări, torturarea prizonierilor în ambele tabere, tensiuni între Decebal și Regii-Frați (căpetenii ale triburilor dace, coalizate sub comanda lui), conflicte între daco-geți și aliații lor din seminții vecine (buri, suci, apuli, roxolani, bastarni etc.). Mai insistent ținută sub observație, comunitatea dacă e arătată ca fiind integral angrenată în războiul de apărare și pătimaș hotărâtă, de la rege până la ultimul cioban, să nu precupețească nici o sfortare, nici un sacrificiu în lupta pentru izgonirea dușmanului dincolo de Danubius.

dr. Dumitru Micu

Ion Vicol a văzut lumina zilei la 12 martie 1947, în comuna Bădicul Moldovenesc, județul Cahul. El face parte din pleiada de scriitori care s-au născut în Basarabia de după război, cei mai grei ani din istoria poporului nostru, ani marcați de deportări, de o foamete fără precedent, de dărâmarea sfintelor locașuri și prigonirea creștinilor. A avut o copilărie grea, cu puține bucurii. Bunicii, pentru că erau oameni înstăriți, au fost deportați în Siberia, iar părinților li s-a luat tot avutul, ei fiind nevoiți să înfrunte cu dificultate vitregiile vieții.

La vârsta de șapte ani, viitorul scriitor cade la pat, lovit de o boală grea, toți considerând că-i incurabilă. Dar familia lui Mihail și Ana Vicol n-a fost înfrântă nici de foamea creată de comuniști, nici de epidemiile care bântuiau țara: se trăgeau dintr-un vechi neam de creștini, în care părinții citeau în toată duminica Sfânta Scriptură, iar copiii învățau de mici Psalmii lui David. S-au rugat multe zile și nopți Domnului pentru sănătatea feciorului și îi făgăduiră că, dacă le va salva copilul de la moarte, îi vor înălța o biserică. Miracolul n-a întârziat să vină: după zece luni de boală, fiul li se făcu sănătos, umplându-le inima de bucurie și întărindu-le și mai mult credința în cel Atotputernic. Mihail și Ana n-au întârziat să înceapă înălțarea unei biserici, pe care au ridicat-o încă pe când la putere era fiara comunistă.

Viitorul scriitor a terminat clasele primare la școala din satul natal, iar când a împlinit zece ani părinții, văzându-i dragostea pentru carte, l-au dat la Școala-internat din Cahul, fostul Liceu „Ioan Vodă”, căruia autoritățile îi schimbă numele, pentru ca elevii să nu afle despre faptele de vitejie ale marelui voievod. Activând în această școală ca profesor de limbă și literatură română, n-am putut să nu-l remarc la lecțiile mele și să nu-i pun în mână operele marilor noștri scriitori, iar mai târziu să-l ajut să-și publice primele nuvele și povestiri. Un fapt pare să-l fi determinat în alegerea carierei de scriitor: în clasa a X-a

a fost invitat la Congresul al III-lea al scriitorilor din Moldova, care a abordat problema revenirii la grafia latină și la care a făcut cunoștință cu mulți dintre cei mai de vază mânuitori ai condeifului.

După absolvirea școlii își continuă studiile la facultatea de ziaristică a Universității de Stat din Chișinău, unde devine coleg cu viitorul scriitor Nicolae Dabija; între ei se leagă o mare prietenie. De acum încolo, cei doi vor fi văzuți mereu împreună: și la prelegerile din auditoriu, și în sălile de lectură, iar în timpul vacanțelor – vizitând vechile biserici și mănăstiri din țară ajunse paragină. În acei ani, tinerii scriitori s-au bucurat de tot sprijinul cunoscutului poet Petru Zadnipru, care îi invita la el acasă, le citea opere literare, le dădea să citească cărți din biblioteca proprie. O influență deosebită asupra formării creștine a scriitorului a avut-o părintele Serafim Dabija, unchiul lui Nicolae Dabija, întors din gulagul stalinist. El le-a pus la dispoziție operele marilor arhiepiscopi – mitropoliții Varlaam, Dosoftei, Udriște Năsturel, Simion Ștefan, care au dus o luptă aprigă pentru introducerea limbii române în biserica neamului.

Urmând exemplul marilor înaintași, cei doi prieteni au înființat, în cadrul Universității de Stat, cenaclul literar „Mihai Eminescu”, ce deveni o tribună de luptă împotriva slugoilor sovietici, care instauraseră în facultate un regim milițienesc, o atmosferă de suspiciune și urmărire a tuturor studenților. Ei cer să fie scoase din învățământ obiectele care ne falsificau trecutul și să se introducă cursuri de istorie și literatură română, să se revină la grafia latină. Polcovnicii roșii, speriați de spiritul național care domnea în cadrul cenaclului, de discursurile patriotice ce se țineau la ședințele lui, dădură ordin ca acesta să fie sistat, iar Nicolae Dabija și Ion Vicol să fie exmatriculați din Universitate. Cei doi tineri scriitori erau, însă, prea cunoscuți în republică și, la insistența poetului Petru Zadnipru, în anul următor au fost restabiliți la facultate.

După absolvirea Universității, Ion Vicol activează ca redactor al revistei pentru copii „Alunelul”, apoi ca redactor la Studioul „Moldova-film”. În anul 1975 debutează cu culegerea de nuvele „La noi la Stăncuț”, apreciată înalt de critica literară, după care a semnat în presa literară zeci și zeci de nuvele și povestiri.

În anul 1986 pleacă să studieze la Academia de Studii Politice și Administrative din Sankt-Petersburg. Aici, în orașul de pe Neva, pe lângă studiile la Academie, face cunoștință cu operele Sfinților Părinți ai bisericii ruse, de asemenea prigonii de regimul satanic bolșevic. Atunci îi apărură intenția de a scrie un roman despre călătoriile Sfântului Andrei în părțile Răsăritului. Însuflețit de această idee, întreprinde călătoria pe insulele Solovki și Valaam, unde a poposit Apostolul Andrei și a întemeiat în acele locuri primele biserici. Tot atunci, ajunge în inima Rusiei, la Novgorod, orașul în care Sfântul Andrei a propovăduit Evanghelia lui Iisus.

La întoarcerea în Moldova, scriitorul este numit redactor-șef al revistei de satiră și umor „Chipărușul”, în care a biciuit timp de peste douăzeci de ani viciile și metehnele societății noastre. Totodată, continuă să cerceteze atât documentele istorice, cât și Sfânta Tradiție Creștină, pentru a afla totul despre viața și minunile Sfântului Andrei. În acest scop întreprinde noi călătorii de documentare în Rusia, România, Grecia.

În anul 2006, după o muncă asiduă de cercetare și creație, publică romanul „Noaptea Sfântului Andrei”, roman care și-a câștigat de la bun început popularitatea printre cititori, începând să fie tradus în cele mai importante limbi ale lumii: engleza, rusa, ucraineana, italiana, greaca...

Alexandru Tecuci,
Eminent al Învățămintului Public din Moldova

Dragoș Vicol

În anul 2017 Taica împlinea șapte decenii de viață pământească. În acel început de primăvară (pe 12 martie, ziua nașterii sale) ajungeam la concluzia că el avea multiple afinități de ordin spiritual cu Mihail Sadoveanu. Cu această ocazie, am stabilit o serie de contiguități între autorul „Baltagului” și părintele meu. Am rememorat cum Tudor Arghezi a ținut, sub cupola Academiei Române, o conferință-laudatio “Patru decenii de la publicarea primei opere a domnului Mihail Sadoveanu”. La finalul discursului său, autorul “Cuvintelor potrivite” i-a făcut omagiatului o surpriză, înmânându-i solemn primul exemplar al volumului recent apărut “Anii de ucenicie”, carte cu un pregnant caracter autobiografic, în care Sadoveanu depăna mucalit, plin de duioșie și nostalgii nestinse, urcușurile și coborârile devenirii sale scriitoricești.

În 11 florar 2021, Taica a urcat la Ceruri. În primii săi 50 de ani de viață l-a avut înaintea sa doar pe Sadoveanu, conu’ Mihai fiindu-i pavază de neclintit și călăuză omniprezentă. La școala lui a învățat dragostea de Țară și iubirea de Limbă, tot acolo și-a meșteșugit primele schițe și povestiri. În timpul studenției, când politrucii sovietici l-au alungat pe Taica, împreună cu bunii săi frați de condei Nicolae Dabija și Aurelian Silvestru, de la universitate, acuzându-i de naționalism, Mihail Sadoveanu l-a găzduit, l-a luat fără să pregete sub oblăduirea sa. La Bădicul Moldovenesc, sub geană de codru, o vară întreagă i-a deschis aceluși tânăr descumpănit, lovit fără milă de satrapii roșii, inima sa preaplină de har culant. Și l-a întărit stenic, oferindu-i hrană întremătoare și licori îmbălsămate – cărțile sale nemuritoare. Și Taica s-a ridicat, nu și-a mai împleticit până la sfârșitul vieții pasul, căci

TAICA

a înțeles un adevăr sacramental: nu era singur pe lume, îl avea de acum ocrotitor pe însuși Sadoveanu.

Pe Sadoveanu Taica mi l-a altoit în suflet și mie încă din fragedă pruncie. Și dacă pentru Taica Sadoveanu îi era părinte, atunci pentru mine autorul “Fraților Jderi” devenise bunic. În copilărie eram convins de faptul că Sadoveanu sălășluia în făpturile celor doi bunici ai mei, mai ales că ambii se numeau Mihail – și cel de la Bădicul Moldovenesc, și cel de la Ghibanu. Când bunicii au trecut în lumea celor drepți, aveam senzația că se surpă o lume, că dispăre iremediabil un univers miraculos, creat organic din fibrele istorice ale povestirilor și nuvelor lui Sadoveanu. Și cel mai dureros și nedrept era faptul că, odată cu adormirea bunicii mei, Sadoveanu nu mai avea locțiitori aici, pe pământ, căci trebuie să mărturisesc: bunicii mei fost-au Locțiitorii lui Sadoveanu în blânda Basarabie.

Într-adevăr, în primii 50 de ani ai vieții sale Taica s-a aflat sub „tutela” lui Sadoveanu, până când acesta i-a dat dezlegare și l-a eliberat din dulcea sa robie, poruncindu-i să-l găsească grabnic pe un bătrân misterios, cu barbă albă și chip de înger. Anume pe acel bătrân care, în copilăria tatălui meu, veghease asupra-i într-o noapte de catran, ajutându-l să ajungă cu bine acasă când rătăcise drumul. Taica se cutremură, căci uitase cu desăvârșire de acea întâmplare, însă Sadoveanu îl știa pe Taica atât de bine, încât filă cu filă îi citea viața, atât cea din prezent, cât, mai ales, cea din viitor.

Astfel în zori de zi, trecând înot Prutul și vegheat de sus de Sadoveanu, pașii l-au adus pe Taica la gurile Dunării. În depărtare abia de se putea desluși silueta unei corăbii ancestrale încărcate cu îngeri. Bătut de valuri năprasnice și furtuni descumpănitoare, vasul se apropia încet de țarm. Și ... minune! La un sfert de milă de mal cineva sări iute din corabie și se îndreptă grăbit spre Taica, dar nu înot, cum o fac de obicei oamenii, ci alunecând lin pe ape, ca odinioară Mântuitorul Hristos pe Marea Galileei. Taica înmărmuri de mirare: cu cât deslușea mai bine acea făptură, cu atât era mai convins de faptul că era bătrânul din copilăria sa. Fără îndoială

că Sadoveanu puse la cale această întâlnire și de acum se putea odihni în pace. Îl încredinșase pe ucenicul său din Bădicul Moldovenesc celor mai sigure mâini.

De la acea întâlnire oraculară, care i-a marcat Tatei viața, au trecut 20 de ani. În tot acest răstimp cei doi nu se mai saturau unul de celălalt, umblau mereu împreună, puneau la cale subiecte de romane, zăboveau asupra cărților sfinte și discutau îndelung despre viața veșnică și Împărăția Cerurilor. De atunci Taica s-a lepădat de lume, a renunțat să mai facă parte din comisii și comitete onorifice, se ascundea de toți, aruncând irevocabil toga plăcerilor trupești și îngropând duhul mândriei și al iubirii de arginți. Nu-l căutați pe Taica, vă îndemn, printre cei care vânează gloria deșartă, nici în mijlocul celor care își adună comori pe pământ.

Și unde îl puteți întâlni – mă întrebați contrariați? Veniți la biserică în fiecare duminică și de sărbători, țineți posturile ca niște cuvioși și roștiți rugăciuni nu doar cu buzele, dați de pomană celor oropsiți, oferiți bogățiile celor săraci, cercetați pe cei bolnavi și întemnițați, spovediți-vă și împărtășiți-vă cu Darurile cele PreaCurate. Și atunci de pe ochi vă va dispărea orbirea pământească și-l veți vedea pe Taica cum se îngrijește de sufletele noastre, ale tuturor, muncind cu râvnă, cu filotimie și hristoitie asupra mântuirii neamului românesc în romanele sale despre apostoli și sfinți. Dar va reuși – vă întrebați

iscoditor? Fără griji, căci bătrânul din copilăria sa nu este altul decât Andrei, ucenicul Domnului, cel dintâi chemat, care ne-a creștinat acum mai bine de două mii de ani și ale cărui fapte Taica le-a adus la lumină după atâta amar de vreme.

Un personaj mult drag mie, boierul Manole Arcașu din „Vinul de viață lungă”, faimoasa povestire a lui N.D. Cocea, spunea despre TAICA (așa îmi place mie să cred, căci cele afirmate de el se potrivesc de minune în cazul său): „Fiecare ins arată semenilor ce are el mai de preț. Unii – palatele, moșiile, giuvaericelele, bogățiile lor. Alții – sufletul și înțelepciunea”.

Alții sunt – TAICA!

Dragoș VICOL,
prozator, critic literar

Maica Domnului, Maica Împăratului meu Ceresc

Poate fi un om atât de îndurător și milos-tiv, încât, înainte de a pleca în cer, să-și lase mama pentru a-i sluji pe orfani, văduve, bătrâni bolnavi și neputincioși? Așa a fost și este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, care, din dragostea Sa pentru oameni, a coborât de la Tronul de slavă al Tatălui pe pământ, pentru a ne scoate din robia vrăjmașului și a ne deschide porțile Grădinilor Cerești.

Ne-a lăsat mărturie Sfântul Ioan Teologul, zicând că atunci când Iisus a văzut-o sub Cruce pe mama Sa și pe ucenicul pe care îl iubea, Ioan, i-a spus mamei sale: „*Femeie, iată ful tău!*”. Apoi a zis ucenicului: „*Iată mama ta!*”, și dintru acel ceas ucenicul a luat-o întru ale sale. Și nu s-au mai despărțit până când Mântuitorul, Fiul său, a luat-o în Împărăția Sa din ceruri.

Nicio mamă de pe pământ n-a avut atâtea scârbe și suplicii în viață ca Născătoarea de Dumnezeu: a suferit, bănuită că n-a fost fidelă lui Iosif, s-a cutremurat de spaimă ca Irod să nu-iucidă Pruncul, a plâns cu amar când Iuda L-a trădat pentru 30 de arginți, iar arhierii L-au arestat și L-au batjocorit; a leșinat când Pilat L-a condamnat la moarte, s-a tânguit cu amar când i-au răstignit Fiul, strigând îndurerată: „O! Voi care treceți pe cale, întoarceți-vă și vedeți de este durere ca durerea mea”.

Însă cu câtă dragoste a slujit-o Ioan, încât nu poți zice decât că după mamă și fiu!.. După Înălțarea Domnului la ceruri, Ioan a rămas cu Sfânta Mamă, cu apostolii și cu Sfintele femei în Ierusalim, unde au stăruit în rugăciuni și privegheri, până când Duhul Sfânt a pogorât peste ei în chip de limbi de foc.

Mântuitorul le-a poruncit ucenicilor săi: „Mergeți în toată lumea și predicați *Evanghelia* la toate neamurile”. Au tras la sorți, care și în ce parte a lumii să se ducă. Lui Ioan i-a căzut Asia Mică, iar Maicii Sfinte – plaiurile Ivirului, Georgiei. Dar un înger trimis de Fiul său i-a adus poruncă să rămână ea cu Ioan în Ierusalim. Din ce cauză? Lazăr, prietenul lui Iisus, cel înviat a patra zi, pe care iudeii îl căutau să-lucidă încă de la intrarea triumfală a lui Iisus în Ierusalim, fugise de frica lor în Cipru, unde

propovăduia *Evanghelia Domnului*. Cum nu o mai văzuse de atunci pe Fecioara Preacurată, L-a rugat pe Mântuitor s-o trimită la el. Și Maica Domnului a pornit, la porunca Fiului său, cu Ioan pe o corabie spre insula pe care se refugiase Lazăr.

În timpul călătoriei s-a dezlănțuit pe mare o furtună puternică ce a împins corabia spre muntele Athos, o capiște idolească, în frunte cu idolul Apolon, la care venea multă lume să se închine. Când corabia, în care se afla Ioan cu Maica Sfântă, s-a apropiat de țarm, toți necurații, precum și demonul cel mare, Apolon, s-au prăbușit în mare. După ce Fecioara Preacurată a curățit muntele de întunericul idolesc, a zis: „Acest loc plăcut și ales are să fie al meu, după sorțul ce mi-a căzut mie, fiindcă îmi este dat de către Fiul meu”.

Maica Domnului și Ioan și-au continuat călătoria spre Cipru, unde îi aștepta Lazăr, căruia i-au dăruit un omofor arhieresc confecționat de ea cu Preacuratele sale mâini și rămânând câteva zile împreună. S-au întors la Ierusalim: Ioan s-a îndreptat spre Efes, unde îi căzuse sorțul să propovăduiască Cuvântul lui Dumnezeu, iar Maica Domnului a rămas la surorile lui Lazăr, în locurile legate de amintirea Fiului ei, până la o nouă poruncă a acestuia. Dar sinedrini, văzând că acestea propovăduiau cu îndrăzneală numele lui Hristos, fără să le pese de ocară, defăimările și cuvintele rele ale iudeilor, le-au urcat într-o luntre ce nu avea lopeți, slobozind-o pe apă și sperând că vântul o va răsturna și ele se vor îneca. Sfintele femei s-au rugat însă lui Dumnezeu să le ducă la mal și să le salveze, astfel că Mântuitorul le-a dus cu a Sa putere într-o eparhie a Galiei, Marsilia, ai cărei locuitori erau închinători la idoli...

Maica Domnului și Sfintele femei au început să predice și aici numele lui Iisus Hristos. Ipate, stăpânul cetății, care nu avea copii, auzind că acestea îl propovăduiau pe Mântuitor, a venit la Maica Domnului și i-a zis că, dacă Hristos îi va da un fiu, el se va face creștin și va demola toți idoli din cetate. Maica Domnului i-a zis să creadă în Fiul său și

El îi va da toate câte îi va cere. Și, cu adevărat, în câteva zile soția i-a rămas îngreunată, iar stăpânul cetății imediat s-a încreștinat cu toată familia. Apoi, hotărând să meargă la Ierusalim, ca să se închine sfintelor locuri, le-a luat cu el pe Maica Domnului și pe Sfintele mironosițe. Acestea, cum au ajuns în Cetatea Sfântă, au și început a-L propovădui cu și mai multă osârdie pe Mântuitor, chiar dacă îndrăzneala de a pomeni numele lui Iisus era egală cu moartea.

În acest timp, Sfântul evanghelist Luca, reținându-se în Ierusalim înainte de a se îndrepta spre Antiohia și primind un semn de la Învățător de a zugrăvi chipul preacurat al Maicii Sale, s-a dus în Sion, unde predica Sfânta Fecioară, și i-a cerut învoirea de a-i zugrăvi sfântul și preacuratul chip. A modelat pe o bucată de lemn, în ceară, minunatul chip al Născătoarei de Dumnezeu purtând în brațe Pruncul cel mai înainte de veci, și L-a pictat în culori, lăsându-ne astfel amintire cum arăta în realitate. Ulterior, s-a întors în Sion și l-a arătat Preacuratei, întrebând-o dacă îi place. Maica Sfântă, încântată de cele văzute, l-a binecuvântat, zicând: „Harul Celui care s-a născut din mine și al meu să fie cu această icoană”. De atunci ne-au rămas cuvintele creștinilor împotriva celor care nu se închină cinstitei icoane zugrăvite de Sfântul și evanghelistul Luca.

...Mântuitorul, înainte de a urca în Împărăția Tatălui, i-a încredințat Sfintei sale Maici Biserica întemeiată de El pe pământ, pentru a o întări, a o apăra de atacurile potrivnicilor și a o îndrepta spre adevărata ei menire, ca oamenii să se îndumnezeiască și să se întoarcă la viața veșnică. Astfel viața Maicii Sfinte a ajuns, în orașul crucii Fiului său, un adevărat calvar, Ea fiind supusă de farisei și saducheii la prigoane, aceștia fiind hotărâți s-o răstignească ca și pe Fiul Său. Erau mereu în căutarea Ei, cerându-le Sfintelor mironosițe și infirmilor tămăduiri de Ea să le spună unde se ascunde. Însă Iacov, ruda Domnului, întâiul episcop al Ierusalimului, la care Maica Domnului se afla în gazdă, s-a înțeles cu stăpânul unei corăbii ce mergea în Asia Mică, la Efes, unde propovăduia apostolul Ioan, s-o ia și s-o ducă într-acolo. Când Maica Domnului a ajuns la destinație, Ioan, ucenicul dragostei dumnezeiești, a ascuns-o de iudei într-un sălaș de pe Muntele Privighetorilor din Efesul grecesc, o căsuță din piatră ridicată cu ucenicii săi pe o colină, de sub care își mâna apele un izvor cu apă cristalină, tămăduitoare, ea având două camere, un dormitor și un paraclis cu icoana Mântuitorului, la care Maica Sfântă să-și facă rugăciunile. Acest munte era acoperit cu păduri seculare, greu de străbătut, într-o singură sfântă, plină de susurul izvoarelor și de trilul fermecător al păsărilor, care îi mângâiau auzul. Ucenicii lui Ioan îl urcau pe căi ocolite, știute doar de ei.

De la Sfinții Părinți aflăm că Maica Împă-

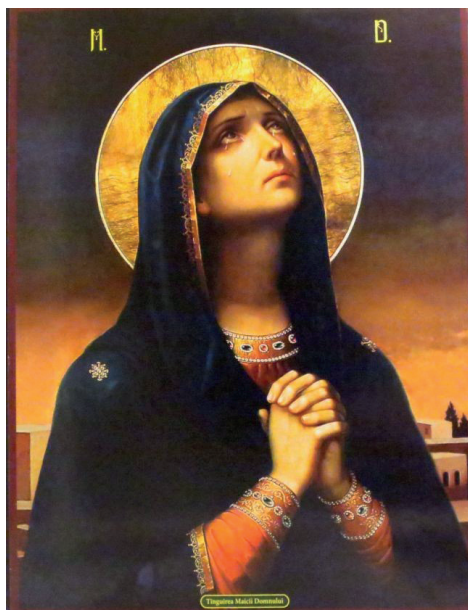
ratului Ceresc întruchipa cele mai înalte virtuți ale unei sfinte fecioare: era zveltă, înaltă peste mijlocie, cu pielea de culoarea grâului copt, cu ovalul feței desăvârșit, cu părul bogat, cu ochii frumoși, pătrunzători, de culoarea lunii auriu, cu sprâncenele negre, nasul drept, cu mâinile și degetele pline de o perfecțiune dumnezeiască. Era de o smerenie covârșitoare, purta pe cap un voal subțire, veșminte de lână cusute la Templul Domnului. Graiul îi era moale, duios, plin de blândețe, vorbea cu multă sfială, mai mult asculta decât vorbea. Avea în ea o pace desăvârșită, salutând și închinându-se oricărui om pe care-l întâlnea, fie cerșetor sau dregător. Făcea neîncetat rugăciuni, mijlocind către Fiul său Iisus și zicând: „Preadulcele meu Fiu, mai iartă neamul omenesc, mai așteaptă, mai îngăduie, căci se va întoarce către Tine!”. Maica Domnului îndrăgise Muntele Privighetorilor, pe care îl socotea a doua sa casă... Aici aduse din Ierusalim, din Foișorul în care Iisus stătuse cu ucenicii săi la Cina cea de Taină, Sfântul Potir confecționat dintr-o piatră prețioasă, în care Iosif din Arimateea strânsese, după ce ostașii romani îl împunseră pe Iisus cu sulița în coastă, sângele lui dumnezeiesc, nu omenesc, cu puteri suprafirești.

Între timp, Ioan întemeiasă în Asia Mică o numeroasă comunitate creștină. Bisericele din Efes, Smirna, Pergam, Tiatira, Sardes, Filadelfia și Laodiceea erau pline de credincioși care își puseră viața în mâna Mântuitorului, Căruia îi slujeau din toată inima, toate gândurile fiindu-le îndreptate spre Hristos.

Maica Sfântă, având darul de a lua diferite chipuri, de a călători prin văzduh și a se arăta în același timp în diferite locuri, se afla neîncetat printre ei, vorbindu-le despre Iisus, despre mântuire și întoarcerea în Grădinile Raiului, din care fuseseră alungați Adam și Eva din cauza neascultării, aducând astfel noi semeni la credință și făcându-i ucenici ai lui Iisus.

În sălașul de pe Muntele Privighetorilor, Maica Domnului L-a avut adeseori oaspete pe Fiul său, Mântuitorul nostru, care cobora să-și vadă mama dragă. În serile lungi petrecute împreună, Mântuitorul i-a vorbit despre Împărăția Cerurilor, despre Biserica Triumfătoare, în care Puterile cerești se rugau pentru mântuirea neamului omenesc. Maica Sfântă primise de la Fiul său darul de a comunica cu El prin har, fără cuvinte și semne, cu a zecea parte a spiritului omenesc, de care sunt învredniciți doar sfinții din ceruri. Însă ea, datorită dragostei nemărginite pe care l-o purta, dorind să-i audă neîncetat glasul cu care vorbiseră cât fusese pe pământ, arareori își folosea darul primit.

Aflând despre izvorul de sub casa Maicii Domnului, ce-și mâna apele tămăduitoare la vale, numit „Izvorul Precistei”, creștinii au început să urce la ea, pentru a le tămădui betșugurile de care

sufereau. Cu apele aceluia izvor, purtător de viață, Maica Domnului i-a izbăvit pe mulți de cele mai multe boliști: dureri de piept, lepră, fierbințeli, albeața ochilor, scurgeri de sânge. Multe femei neroditoare, aflând despre minunile pe care le săvârșea Maica Domnului cu apa acestui izvor, au urcat și au rugat-o să le ajute. Și Multmilostiva, înălțând rugăciuni către Fiul său și stropindu-le cu apa binecuvântatului izvor, le-a dat dezlegare de a naște prunci. Ioan Teologul și ucenicii săi, văzând mulțimea creștinilor ce urcau la Maica Domnului pentru a-i tămădui cu apa aceluia izvor, au înălțat în apropierea lui o Biserică în numele Preasfintei Fecioare, pentru ca aceștia să-i poată aduce mulțumiri pentru binefacerile primite.

Într-o primăvară, din cauza șuvoaielor ce veneau de pe munte, s-a adunat în jurul Bisericii multă apă și pământul a început să lungească la vale, dar în acea clipă în fața Sfântului locaș a apărut Maica Domnului, care a proptit-o, până când creștinii au reușit să iasă și să se îndepărteze de ea, iar apele s-au scurs iute la vale.

Cu apele tămăduitoare ale acestui izvor Maica Domnului a reușit să readucă și un creștin din moarte la viață... Se zice că un om bogat din Tesalonic, auzind de minunile pe care le săvârșea Stăpâna Atotputernică, a urcat pe o corabie ce pleca spre Efes, ca să bea și el din acea apă sfințitoare. Pe drum a fost cuprins însă de o boliște grea și, simțind că i se apropie sfârșitul, s-a rugat corăbierului, zicând: „Se vede că nu sunt vrednic nici să mă rog în acea Biserică închinată Maicii Domnului, nici să beau din apa aceluia sfânt izvor. Și te rog, în numele Născătoarei de Dumnezeu, ca după ce voi muri să nu mă arunci în mare, ci să mă pui într-o ladă și să mă duci și să mă îngropi lângă acea Sfântă Biserică, iar tot aurul și argintul pe care-l am să-l dăruiești acesteia pentru mântuirea sufletului meu”. Corăbierul

i-a îndeplinit dorința: cum a ajuns acolo, l-a scos pe răposat din ladă, l-a așezat în coșciug și a chemat un preot să-i facă slujba de înmormântare. După prohod, un tovarăș al corăbierului, umplându-și plosca cu apa tămăduitoare, s-a apropiat de răposat și i-a zis: „O, sărace! Cât de mult ai dorit să bei din apa aceasta și nu ai ajuns la ea, ci măcar acum bucură-te de ea”. Așa zicând, a vărsat apa peste trupul lui și – o, minune! – mortul îndată s-a ridicat, slăvind pe Dumnezeu și pe Sfânta Fecioară, căreia trebuie să ne închinăm și noi acum și în vecii vecilor.

La Efes, Maica Domnului a fost mereu înconjurată de dragostea și grija de fiu a lui Ioan, ucenicul iubit, precum și a lui Andrei, întâiul chemat, căruia îi căzuse să evanghelizeze Răsăritul și își întemeiasc Scaun apostolic în Bizanț. Ori de câte ori era în drum de la Răsărit spre Ierusalim și de la Ierusalim spre Răsărit, se oprea la Efes să o viziteze, rămânând zile întregi cu Maica Sfântă, Ioan și Andrei fiind unicii apostoli care și-au păstrat întreaga viață, ca și Maica Domnului, fecioria. Maica Domnului l-a însoțit adeseori pe Andrei în Scitia, la acele neamuri cărora le propovăduia *Evangelia Mântuitorului*, arătând semne și minuni prin mâna lui Andrei și vestind că în timpurile de pe urmă se va arăta adeseori în lume pentru a le vorbi despre creștinismul timpuriu, dintru început – creștinismul iubirii, al bunătății, al triumfului dragostei asupra morții, întemeiat în Efes.

De la urcarea Fiului său la cer, la Tronul Tatălui, Maica Domnului purta o mare nemulțumire în suflet, deoarece mulți dintre cei care L-au cunoscut n-au înțeles cine era cu adevărat. Irod, fariseii și sanducheii nu văzuseră în El decât un impostor, un răzvrătit împotriva orânduielilor lumii, înzestrat cu puteri supranaturale, care îi coplesise cu minunile sale, ei neadmițând însă că este Fiul lui Dumnezeu. Nici mulțimile care îl însoțiseră și fuseseră martore la multe din minunile săvârșite nu L-au înțeles, pentru că acestea gândeau mai mult cu stomacul decât cu mintea. Ei nu văzuseră în Mântuitor decât un monarh care le putea da de-ale gurii... Ea le-a dezvăluit lui Ioan și Andrei cine era adevăratul Iisus, Care a coborât printre noi, căci cine L-ar fi putut cunoaște mai bine pe Mântuitor, dacă nu mama care L-a născut? Le-a zis cu toată hotărârea:

– Iisus este cu adevărat Fiul lui Dumnezeu, Cel din veșnicie, care a venit să renască ființa omească, firea lui nemuritoare. Dovezile dumnezeirii Lui le cunoaștem cu toții: învierea Lui din morți, intrarea în Foișor prin ușile încuiate, arătarea în slavă pe muntele Eleon, discuția, pe drum spre Emaus, cu Luca și Cleopa... Cu atât mai mult că Însuși și-a afirmat dumnezeirea, când a zis: „Dacă mă vedeți pe Mine, pe Tatăl îl vedeți”.

Ea le-a transmis celor doi suflarea Lui ne-

pieritoare și le-a descoperit, pe măsura înțelegerii lor, multe din tainele Împărăției Cerești aflate de la Fiul său: a zămislirii Lui mai presus de fire, a Biruinței în Ierusalim, a Crucii pe care a pățimit de bună voie, a bucuriei în scârbe, a iubirii vrăjmașilor. Și i-a înzestrat cu multe daruri: al vederii înainte, al proorociei, al săvârșirii de minuni, al tămăduirii bolilor sufletești și trupești. Le-a dat până și puteri asupra îngerilor, îndemnându-i spre lucrarea cu și mai multă putere a mântuirii oamenilor. Cert este că Mântuitorul i-a poruncit lui Ioan să le scrie îngerilor celor șapte biserici din Efes: „Scrie cele ce ai văzut și cele ce sunt și cele ce au să fie după acestea”, adică despre păstrarea dreptei credințe, dar și despre lepădarea „dragostei dintâi”, răcirea credinței și gheena care-i așteaptă.

Maica Domnului îl iubea pe Andrei deopotrivă cu Ioan și l-a binecuvântat pe Întâiul chemat să săvârșească cu Sfântul Potir o trapeză mistică, dându-le celor doi să se înfrupte din sângele dumnezeiesc, ei căpătând fire dumnezeiască: ochi neprihăniți, inimă arzătoare, gata de a se aduce jertfă, asemeni lui Iisus, pentru mântuirea oamenilor; le-a vestit mai dinainte că în apostolatul lor nu le va fi ușor, că vor întâlni în cale mulți dușmani care îi vor prigoni, pentru că iudeii vor să transforme Biserica lui Iisus într-un „oficiu” al lor. Căci Iisus le-a zis într-o discuție cu ei: „Nu poți sluji la doi stăpâni, lui Mamona și lui Dumnezeu, iar Dumnezeu vostru este Mamona, care v-a dat legea despre bani, Dumnezeu vostru este diavolul”. De aceea iudeii îl vor vinde pe Mântuitor, după cum însuși Hristos a prevăzut: „Spre marea mea durere, însăși Biserica Mă va răstigni, căci fariseii sunt din neamul desfrânatei”, adevăr revelat și de Ioan în Apocalipsă: „desfrânata a încălecat fiara”. Sfinții Părinți zic că „desfrânata este Biserica de azi”, în care a pătruns duhul lumii și s-a împotmolit în Mamona și în curvie”, profanând *Evanghelia Mântuitorului* prin încuviințarea celor mai rele păcate ale omenirii: legiferarea avorturilor, a distrugerii familiei creștine, a concubinajului, a căsătoriilor sodomite, a consumului de droguri, a atanasierii. Biserica va fi cuprinsă de o mare apostazie: antihriștii nu vor jeli nici sufletele pruncilor, îi vor rupe de la sânul mamelor și îi vor duce pe alte meleaguri, unde vor fi supuși pedofiliilor ori folosiți pentru transplantul de organe umane... Și Maica Domnului le-a cerut să le dea slugilor diavolului ripostă, însă să nu le răspundă la rău cu rău, ci să-i biruie cu puterea dragostei, căci misiunea lor este de a-i mântui pe oameni, nu de a le pierde sufletele.

... De pe Muntele Privighetorilor Maica Domnului ținea o strânsă legătură cu ucenicii Fiului Său, se interesa de greutățile și necazurile prin care treceau, propovăduind *Sfânta Evanghelie*, și își ruga Fiul să le vină neîncetat în ajutor. Însă cel

mai mult o îngrijora viața Apostolului Iacov, întâiul episcop al Ierusalimului, care îi scrisese că, din cauza prigoanei dezlănțuite de farisei și saducheii, nu reușea să aducă mai mulți semeni la adevărata credință.

Când Maica Domnului s-a întors în Ierusalim, săvârșind minuni peste minuni, lărgind și întărind comunitatea creștină, iudeii au ajuns la mare tulburare. Ceea ce i-a adus la disperare a fost minunea prin care Maica Domnului l-a salvat de la moarte pe fiul unui evreu, pe care tatăl său l-a aruncat într-un cuptor cu foc, pentru că se împărtășise cu Sfintele și Preacuratele Taine ale lui Hristos.

Într-o duminică, Moses, fiul acestuia, a venit cu prietenii din mahala, copiii unor creștini, la Sfânta Biserică și s-a împărtășit, ca și aceștia, cu Trupul și Sângele lui Hristos. Când s-a întors acasă și i-a povestit tatălui său despre aceasta, evreul necredincios s-a mâniat într-atâta, încât și-a aruncat fiul într-un cuptor cu lemne și le-a dat foc. În acest timp, mama copilului, care se întorcea de la sinagogă, auzind de la vecini despre cele întâmplate, a alergat într-un suflet la cuptorul încins, sperând să-și salveze odrasla de la moarte. Spaima i s-a întors în bucurie, căci, cu toate că a ajuns la cuptor după ce lemnele arseseră și focul se stinsese, și-a găsit fiul viu și nevătămat, ba mai mult: mâncând dulciuri. Când l-a întrebat, prin ce minune a rămas viu, Moses i-a zis că atunci când Tatăl i-a dat cuptorului foc, s-a apropiat de el o femeie, care l-a acoperit cu mantia sa, până au ars lemnele. Și tot ea, după asta, i-a adus o mulțime de dulciuri. Sinedrinii, care îl învinuiseră pe Iisus că scotea draci din oameni cu ajutorul lui Belzebut, și-au zis: „Dacă pentru asta l-am răstignit pe Fiul ei, s-o trimitem tot pentru asta și pe ea la moarte”... Și au început s-o caute prin tot orașul, ca s-o răstignească. Când Preacurata stătea la Dumnezeiasca Liturghie săvârșită de Sfântul Iacov, slugile celui rău au dat buzna în sfântul locaș, însă Maica Domnului a dispărut din fața vrăjmașilor, după cum și Fiul ei s-a făcut nevăzut din fața lor, când au vrut să-L arunce în prăpastie de pe sprânceana muntelui. Pentru a o defăima pe Maica Domnului în fața creștinilor, începătorul hulelor a început s-o clevetească, aducându-i jigniri și ofense grele în privința neprihănirii, a zămislirii de sus a Fiului ei, a recunoașterii ei ca Mamă a întregii omeniri, chiar dacă Sfântul Ioan ne-a mărturisit în *Evanghelie* că Iisus i-a zis când se afla pe Cruce: „Fiule, iată mama ta!”. De atunci Fecioara Preacurată a devenit Mama tuturor oamenilor de pe pământ.

Într-o zi, pe când Preasfânta Născătoare de Dumnezeu confecționa sfinte veșminte pentru Apostolul Iacov, i s-a arătat într-o mare lumină arhanghelul Gavriil, care i-a zis: „Marie, pregătește-te, căci, de astăzi în trei zile, Fiul tău te va lua la Dânsul în ceruri, pentru a împărăți veșnic alături de El”.

CONCITADINI CU DOR DE BAȘTINĂ

Leonid Nuzbroh: „Când scriu, mă implic exhaustiv în actul creației”

Născut, pe 20 februarie 1949, la Cahul. Inginer de profesie, deveni captiv, după 1963, și al patimei scrisului, numele său fiind identificat tot mai frecvent în presa locală și republicană. Distins cu Premiul I în cadrul concursului literar consacrat aniversării a 150-a a conferirii statutului de oraș Cahulului, cu acest prilej localității fiindu-i decernat ordinul ”Prietenia Popoarelor”.

Determinat de circumstanțe familiale, în 1998 a plecat în Israel, instalându-se cu traiul în or. Ashdod. Va declara ulterior: „Era de neconceput să emigrez în altă țară. Eu sunt sionist, din tată-n fiu, de altfel. Sionist a fost străbunicul meu, rabinul Haim-Ițic Rabinovici (apropo, a scris cărți și el), în casa bunicului o onoare deosebită avea pușculița alb-azurie pentru donațiile colectate de Fondul Național Evreiesc în vederea procurării pământurilor în Palestina; fratele mamei, unchiul Moșe, a fost arestat de Siguranță pentru păstrarea și difuzarea literaturii sioniste, un alt unchi, Haim, în antisemita perioadă sovietică respecta cu strictețe cașrutul* și a exercitat în taină la Cahul funcția de rabin până la repatrierea sa în anul 1976; în tinerețe mama a fost hordonistă** și cunoștea limba ivrit, iar tanti Sara a absolvit în România cursurile de halutzim*** și la sfârșitul anilor treizeci a plecat din Cahul, încadrându-se nemijlocit în făurirea Israelului. Adică am avut de la cine lua exemplu”.

Este președinte al Filialei Ashdod a Uniunii Scriitorilor de Limbă Rusă din Israel, vicepreședinte al uniunii respective, membru al Asociației de Creație a Textierilor din Rusia.

A debutat editorial în 1995 cu volumul de proză și poezie „Dator în fața memoriei”. Actualmente are în palmares 15 cărți, inclusiv două în limba română. Mărturisește: „Când scriu, mă implic exhaustiv în actul creației, în fiecare dintre creațiile mele mi-am depus o parte din suflet”. Este învingător sau laureat al unor concursuri literare internaționale.

„Orașul Cahul, o componentă indispensabilă a căruia o constituie și comunitatea-i evreiască, pe bună dreptate se poate mândri cu istoriograful ei, Leonid Nuzbroh”, menționa Efraim Bauh, președintele Federației Uniunilor Scriitorilor din Israel, conducătorul filialei israelite a PEN-clubului internațional, președintele Asociației din Israel a Compatrioților Originari din Moldova.

Cahulul – orașul ce i s-a sedimentat în suflet:

*Cahulule, deci cine ești
De veșnic mă neliniștești?..*

Agenda profesorului de literatură

1 iulie – 125 de ani de la nașterea (1896-1978) poetului rus Pavel Antokolski. Poemele „Robespierre și Gorgona”, „Comuna anului 71”, „Fiul”, „Pe-o ulicioară dincolo de Arbat”, culegerile „Atelier”, „Timpul”, volumul „Despre Pușkin” ș.a. Premiul de Stat al URSS (1946)

--70 de ani de la nașterea (1951) prozatorului și publicistului Viorel Mihail; *ezită între formula tradițională și cea modernă, ironic-sentimentală. M. Cimpoi*

2 iulie – 120 de ani de la moartea (1839-1901) poetului Theodor Șerbănescu, prefect al județului Cahul în aa. 1876/77. *Concepând iubirea în sfera pur senzuală, poetul nu dorea nemurirea, de teamă de a nu-și perpetua chinul dragostei. Al.Piru*

--95 de ani de la nașterea (1926-2007) eseistului, prozatorului și poetului Octavian Paler; *om de munte, are în el o îndârjire de ascet laic și spiritul lui este mesianic. E.Simion*

--60 de ani de la decesul (1899-1961) prozatorului american Ernest Hemingway, distins în 1954 cu Premiul Nobel *pentru măiestria artei narrative, foarte recent demonstrată în „Bătrânul și marea”, și pentru influența pe care a exercitat-o asupra stilului contemporan.*

--70 de ani de la nașterea (1951) doctorului habilitat în filologie, poetului Gheorghe Colțun, *autor ce se vrea un creator de peisaje sufletești în sensul poeziei moderne. N.Țurcanu*

3 iulie – 80 de ani de la nașterea (1941-2003) scriitorului, regizorului și scenaristului Iacob Burghiu. *Exploatarea valorilor plastice ale cuvintelor și, în special, a efectelor sonore ale lor, construirea frazei cu o grijă deosebită pentru ritm și gradație expresivă, pentru corespondența simetrică a mișcărilor (de unde prestigiul verbului) – iată demonul lui Iacob Burghiu. M.Cimpoi*

4 iulie – 135 de ani de la nașterea (1886 – 1933) poetei Alice Călu-

*Cod de legi în iudaism cu privire la alimentele admise sau interzise

** Adepți ai lui Aharon David Hordon, unul dintre inițiatorii și ideologii mișcării Halutzim

*** Mișcarea pentru popularea și valorificarea Ereta-Israelului

Leonid Finkel și Leonid Nuzbroh la festivitatea de înmânare a legitimațiilor de membri ai Uniunii Scriitorilor de Limbă Rusă din Israel

Calvarul

fragment din romanul „Lungul drum spre casă”

Din primele minute ale războiului orașelul Leova a fost supus unui bombardament intens de artilerie: aici era dislocat statul major unificat al trupelor de grăniceri, lichidarea căruia s-ar fi soldat cu dezagregarea defensivei tuturor pichetelor din subordine. Anihilarea respectivului stat major nemții o considerau deosebit de importantă, din care cauză bombardamentul nu înceta nici pentru o clipă.

În zori, evreii au început să părăsească localitatea. Leyzer Fux, un flăcău de optsprezece ani, așezându-le în căruță pe bunica Ruhl, pe mătușa Feyga cu fiica ei de cincisprezece ani, Haia, pe mătușa Motl, pe mama sa Zelda și sora Roza, a plecat la Cazangic, un sat aflat la vreo douăzeci de kilometri de Leova. Acolo au închiriat fără zăbavă o cameră, dar cum numai și-au descărcat calabalăcurile Leyzer a fost chemat la sovietul sătesc și mobilizat. Soră mai mare fiind, Zelda a convocat consiliul familiei.

– Trebuie să hotărâm cum vom proceda în continuare: rămânem aici sau mergem mai departe?

– E ușor să spui: „Să mergem”!.. Mă rog, limba oase n-are. S-admitem că plecăm. Dar încotro?.. Cine și unde ne așteaptă cu colaci în coadă? Întrebă cu năduf Motl.

– Putem merge la Baimaclia, propuse bătrâna Ruhl. Pe Leyba și pe Hona nu i-am văzut de-un car de ani!

– Să știți că mama are dreptate, o susținu Feyga. Într-adevăr, ar fi bine ca în aceste vremuri de restriște noi, familia Tabacinic, să ne strângem grămăjoară: mama, voi, eu, Hona, Leyba...

– Ei, vorbă de clacă! Ce contează – Baimaclia sau Cazangic?! Cine știe unde nemții vor ajunge mai devreme?.. Dacă-i să plecăm, atunci cât

găru; se observă la poetă, care e abundentă în compoziție și nu bogată în imagini, o înclinare de a transcrie polifonia din univers, latură simbolistă. G.Călinescu

--95 de ani de la nașterea (1926-2008) prozatorului și eseistului Vasile Vasilache. „Povestea cu cocoșul roșu” rămâne și azi nu numai cel mai important text din scrierile lui V.Vasilache, dar – din mai multe puncte de vedere – și unul din cele mai interesante romane din tot ce a dat literatura basarabeană. **A.Burlacu**

5 iulie – 90 de ani de la nașterea (1931-1983) lui Alexandru Oprea, critic și istoric literar cu preocupări notabile în reevaluarea unor scriitori români. F.Firan
8 iulie – 400 de ani de la nașterea (1621-1695) poetului francez Jean La Fontaine, unul dintre celebrii fabuliști ai lumii; lirisul cald străbate de la un capăt la celălalt fabulele sale, ceea ce îl deosebește de aproape întreaga pleiadă a scriitorilor clasici francezi. Dicționar enciclopedic român, vol.3, 1965

--65 de ani de la decesul (1893-1956) scriitorului Damian Stănoiu. Fost călugăr, e interesant, chiar savuros, când povestește ispitele lumești ale monahilor îngrădiți de canoanele mănăstirești pe care le calcă după mari ezitări. Al.Piru

9 iulie – 45 de ani de la decesul (1923-1976) poetului, publicistului, omului de stat Petrea Darienco: Drumul meu e cu urcușuri,/ Zi și noapte cu vânt/Bate-ntruna la ușa-mi/ Care-o am pe pământ./ Bate-n geamul din față,/În al pieptului scut:/- Hai cu mine, că viața/ Pentru drum te-a făcut.

10 iulie – 150 de ani de la nașterea (1871-1922) scriitorului francez Marcel Proust, făuritorul uneia dintre cele mai semnificative capodopere ale literaturii universale I.Eliade – ciclul românesc „În căutarea timpului pierdut” constituit din șapte volume cu circa 500 de personaje

12 iulie – 75 de ani de la nașterea (1946-2021) criticului și istoricului literar Elena Țau. Volumele „Analize literar-stilistice”,

mai departe de frontieră! răbufni mezina, dar atât de impulsiva Motl.
– Închide-ți fleanca! Nu cobi! Îți dai seama ce vorbești?! îi reproșă speriată Feyga, imaginându-și ce s-ar întâmpla, dacă discuția lor ar ajunge la urechile securiștilor: vor fi puși la zid fără anchetă și judecată, considerați fiind drept alarmiști.

– Vrei să spui că vorbesc în dodii?! o întrebă revoltată Motl, ridicându-se brusc de pe scaun. Hai, spune-mi: într-adevăr crezi că n-am dreptate? Asta vrei să zici?!

– *Az a mănci kimt arayn incaz, zăytăr nit dăm bliț, ărt ăr nit dăm dinăr**. Da, anume asta am vrut să spun: nemții nu vor reuși să treacă granița! îi ripostă ferm Feyga. Își rosti tirada pronunțând distinct fiecare cuvânt, de parcă se adresa nu atât rubedeniilor sale adunate în această cameră, cât altcuiva – străinului care asculta sau ar putea să le asculte convorbirea.

– De-i așa, cearta noastră n-are rost: rămânem aici, a rezumat Zelda. Uite câți evrei au descins la Cazangic! De vor pleca ei, vom pleca și noi. Până una-alta, însă... Să vedem ce va urma. O zi-două nimic nu-nseamnă...

Noaptea, într-adevăr, a fost tihnită, ba și a doua zi fu relativ liniștită. Dinspre Leova se auzea, ca și mai înainte, canonada, dar lumea se obișnuise deja cu ea. Abia în a treia zi cerul a fost împânzit de parașutiștii germani. Panicați, și locuitorii satului, și bejenarii s-au risipit care încotro. Trecând din casă în casă, nemții i-au adunat pe toți în centrul satului. Triindu-i, i-au separat pe refugiați, celorlalți dându-le drumul pe la casele cui îi are. I-au selectat, dintre cei rămași, pe bărbații apti de încorporare, i-au aliniat și i-au împușcat în fața soțiilor și a copiilor îngroziți, care ulterior au fost închiși în două șoproane din afara satului: bătrânii într-o parte, tinerii – în alta.

Noaptea, aceștia din urmă au auzit un foșnet, apoi ușa s-a deschis pe neașteptate și în cadrul ei apărură o femeie din sat.

– Nemții vorbeau că mâine dimineață vor fi împușcați toți evreii. Fugiți, salvați-vă!

Deținuții au dat buzna afară. Descumpăniți, nu știau ce să facă, tăceau înspăimântați, doar o fată, peste o habă, o întrebă neîncrezătoare pe sateancă:

– De unde le cunoașteți limba?

– Predau germana la școala din localitate... Nu cumva nu mă credeți?! zise ea derutată. Eu, și nu altcineva, a deschis ușa șopronului!!! Deși... aveți dreptate: pe cine poți să-l crezi în aceste vremuri tulburi?

– Dar ce-i cu bătrânii noștri? Fără ei nu plecăm!

– Am încercat cu mai multe chei, dar n-am reușit să le descui lăcata... Nu pierdeți timpul, fugiți! Evadarea voastră poate fi descoperită în orice clipă. Dacă nemții vă vor prinde, vă rog să nu mă divulgați, căci voi fi și eu împușcată. Vă implor: nu târăgănați, fugiți!

Pe cărarea ce ducea spre șopron s-au auzit niște voci. Deținuții s-au împrăștiat în toate părțile, ascunzându-se în întunericul nopții. Între timp, de șopron s-au apropiat două santinele. Găsind ușa deschisă vraște, au înlemnit.

– Drăcie! Au șters putina, Heinrich! Să te crucești, nu alta: jidanii au dat bir cu fugiții!

– Îți tot spuneam doar: hai să verificăm, dar tu...

– Spuneai, într-adevăr... Dar cine le-o fi descuiat ușa, a?

– Vom stabili mai târziu! Acum să mergem într-un suflet la cel de al doilea șopron: dacă au dispărut și cei de acolo, unterul Shlanke ne

* Când omul se aprinde, el nu vede fulgerul și nu aude tunetul (proverb evreiesc în limba idiș)

„Aspecte ale convenționalului artistic în proza scurtă moldovenească contemporană”, „Compoziția operei literare”, „Genul epic. Naratorul și narațiunea” etc.

15(27) iulie – 180 de ani de la decesul (1814-1841) poetului, dramaturgului și prozatorului rus Mihail Lermontov, continuatorul tradițiilor poezilor decembriești și ale lui Pușkin, autorul romanului psihologic „Un erou al timpului nostru”, cea mai bună dramă a căruia, „Mascarada”, s-a încadrat temeinic în repertoriul teatrului rus alături de „Prea multă minte strică” de A.Griboedov și „Revizorul” de N.Gogol. V.Manuylov

18 iulie – 210 ani de la nașterea (1811-1863) scriitorului englez William Thackeray. Romanele „Bălciul deșertăciunilor”, „Povestea lui Pendennis”, „Familia Newcome”, „Memoriile lui Barry Lindon”, „Henry Esmond”.

19 iulie – 125 de ani de la nașterea (1896-1981) scriitorului englez Archibald Cronin. Romanele „Castelul pălărierului”, „Sub stele”, „Citadela”, „Cheile împărăției” etc.

21 iulie – 225 de ani de la moartea (1759-1796) poetului scoțian Robert Burns. Poemele anticlericale „Doi mocani”, „Rugăciunea ipocritului Willy”, volumul „Poezii scrise preponderent în dialectul scoțian”, balada „John Bob-de-Orz”, lirică erotică etc.

--200 de ani de la nașterea (1821-1890) scriitorului Vasile Alecsandri, în care vibrează toată inima, toată mișcarea compatrioților săi. Farmecul limbii române în poezia populară el ni l-a descris; iubirea omenească și dorul de patrie el le-a întrupat, frumusețea proprie a pământului natal și a aerului nostru el a descris-o; când societatea mai cultă a putut avea un teatru la Iași și București, el a răspuns de această dorință, scriind comedii și drame. T.Maioreșcu

--35 de ani de la decesul (1923-1986) poetului și eseistului Ion Caraion. Avem sentimentul că Ion Caraion a trăit mai mult decât oricare altul destinul generației

va trage năprasnic mâța pe spinare. Deși vorba lui: „Dincolo de front nu ne-or trimite”. Dar dacă n-au reușit și aceștia să fugă, le vom zătri pentru totdeauna intențiile de a mai face trăsnăi de astea jidovești !..

Santinelele au plecat. Băgate în sperieți, abia după ce zgomotul pașilor acestora se zdrobi de tăcerile nopții fetele și-au tras sufletul. S-au adunat iarăși pe bătătura din fața șopronului.

– Ei, ce v-am spus? Acum mă credeți? le întrebă, oarecum ofensată, săteanca. Fugiți odată! Ei ar putea să revină!

– Doamnă, spuneți-ne cum vă numiți? o întrebă Haia.

– Ce contează? răspuse, pusă în gardă, femeia. De ce v-ar interesa numele meu?

– Pentru ca să ținem minte toată viața cui îi datorăm salvarea noastră!..

– Nu faptul dat e important acum, zise jenată profesoara de germană și dispăru în întuneric.

Îmbulziți în preajma șopronului, evadații nu știau ce să întreprindă.

– Motl, privește: ce-o fi arzând acolo? întrebă peste un timp Haia, arătând în direcția flăcărilor izbucnite pe neașteptate la un alt capăt al câmpului, unde se afla cel de al doilea șopron.

În aceeași clipă, liniștea nopții de iunie fu spintecată de țipete, vâlvătaie, mistuind deja acoperișul de paie al șopronului, profilau siluetele nemților care, cu canistrele în mână, îl înconjuraseră.

– Mătușo! Mătușo! a strigat îngrozită Roza, înșfăcând-o pe Motl de mână. Ce fac ei? Doar acolo e mama! Mătușo, mama mea-i acolo!!! se zbuclina în întunericul subțiat de flăcările din depărtare vocea sugrumată a fetei.

Să deslușești, în vacarmul ce răzbătea dinspre șopronul incendiat, vocile celor care au fost închiși acolo era imposibil: ele s-au contopit într-un țipăt unic de groază și durere. Pentru ca Roza să nu-l audă, Motl i-a acoperit urechile cu palmele-i tremurânde, însă strigătele sfâșietoare ale celor arși de vii totuna pătrundeau în creier, vibrând acolo ca un ecou perpetuat.

– Nu vă uitați, dragele mele, nu vă uitați..., murmură în neștire Motl, strângându-și nepoatele la piept. Totul e o părere, o iluzie, așa ceva nu poate fi...

Nimeni nu știa cât a durat incendiul, toți fiind copleșiți de țipetele jalnice ce răscoleau împrejurimile. Împietriți și tăcuți, nu-și dădeau seama că, în lumina flăcărilor sinistre, puteau fi văzuți din toate părțile. Brusca, se auzi un trosnet, și acoperișul șopronului se prăbuși, în țăriile de smoală înălțându-se o puzderie de scânteii. Țipetele s-au stins. S-a întronat liniștea – o liniște oribilă ce era și mai insuportabilă, și mai cutremurătoare, și mai ireală. Conștiința refuza să creadă ceea ce le văzuse ochii: Doamne, aceasta-i imposibil! Tot ce se întâmplase pe parcursul acelei zile și al acelei nopți apocaliptice nu putea fi adevărat: n-au fost nici nemții parașutați în sat, nici executarea bărbaților, nici țipetele înspăimântătoare ale rudelor arse de vii, nici aceste miriade de scânteii ce se învălmășeau, ca un roi bezmetic de gâze, deasupra fostului șopron... Sau au fost, totuși?!. Câmpul acoperit de vâlul nopții tăcea. Și doar cărbunii ce mai mocneau în beznă confirmau: da, a fost...

– Dacă n-am fi evadat noi, mama ar fi fost acum vie! Vie! Vie! îi zice lui Motl cu răutate Roza, parcă învinuind-o. O scuturau frigurile. Strângând-o și mai puternic la piept, Motl îi ștergea lacrimile, mângâindu-i căpușorul cărlionțat.

– Nu striga, draga mea. De ne-aud nemții, vom pieri cu toții... Înțelege: în zori ne-ar fi omorât pe toți. Și pe bunica Ruhl, și pe Feyga, și pe Zeldă..., și pe noi, desigur. Ai văzut scânteile ce s-au avântat spre cer? Ai văzut? o întrebă înfrigurată Motl. Astfel s-au înălțat în cer su-

lui. *Primul volum „Panopticum” (...) afirmă cu mare gravitate temele generației: contestarea valorilor constituite, negația poeticului, coșmardescul, terifiantul vieții comune etc. Originalitatea lui stă, mai întâi, în concretizarea violenței a limbajului. E.Simion*

22 iulie – 110 ani de la nașterea (1911-1988) criticului și istoricului literar George Ivașcu; „Confruntări literare”, „Istoria literaturii române”, „Titu Maiorescu”, „Nicolae Filimon”, „Profil de epocă”, „Din istoria teoriei și criticii literare românești. 1812-1866”.

--100 de ani de la nașterea (1921-1994) poetului Paul Mihnea. *Explorarea insistentă a semnificațiilor metafizice, obsesia transfigurării artistice, cu revelații adesea narcisiace ale „eu”-lui, versul tentând a fi grațios și leger, cu variații citadine, reconstituie personalitatea-i poetică ce avea să ia naștere într-o contaminare a curentelor timpului: modernismul, gândirismul și, mai cu seamă, tradiționalismul cu iz rustic, prisosind motivele erotice și nostalgice.*

P.Comarovschi

24 iulie – 30 de ani de la moartea (1902-1991) scriitorului american de origine evreiască Isaac Bashevis Singer distins în 1978 cu Premiul Nobel: *Pentru cărțile mele folosesc folclorul evreiesc cu personajele sale fantastice. Eu cred că suntem înconjurați de forțe nevăzute, de noi necunoscute. Cred că în secolul XX oamenii într-atât se vor satura de tehnologii, încât își vor aținti privirile în sine și vor descoperi acolo adevărate minuni.*

26 iulie – 165 de ani de la nașterea (1856-1950) dramaturgului englez Bernard Shaw, laureat al Premiului Nobel (1925), *un maestru al dialogului scenic caracterizat prin replici vii, neașteptate, de o ironie scilpitoare, prin umorul cuceritor, uneori duios, al butadei și prin virtuozitatea subtilă, dar spontană, a paradoxului. DER, vol. IV, 1966*

--70 de ani de la nașterea (1951) poetului Ianoș Țurcanu; *o poezie a melancoliei în care se strecoară subțiri umbre ironice.*

fletele celor care au ars în șopron, ele s-au dus la Domnul și de acolo ne privesc. Dacă am putea s-o întrebăm acum pe mama ta, Zelda, sunt convinsă că ea ne va spune că-i foarte bucuroasă că tu ai scăpat cu zile. Bucuroasă nespus...

– Așa? înghițindu-și lacrimile, o întrebă neîncrezătoare Roza.

– Așa-i, scumpo, așa-i. E purul adevăr. Parcă ar putea fi altfel? Doar asta-i mama ta... Acum, însă... Acum trebuie să plecăm, adăugă Motl, întorcându-se cu fața spre ceilalți. Ne împrăștiem în diferite direcții, repartizându-ne în grupuri mici, pentru a nu bate la ochi și a ne deplasa mai lesne.

Însoțită de Haia și Roza, Motl străbătu în fugă câmpurile spre Leova. Peste o oră au ieșit la șleah. Pitite la marginea acestuia, au tras cu urechea, deslușind peste o habă un zgomot de motor. Dinspre orașel venea o mașină.

– Ce facem? întrebă Haia.

– Vom încerca s-o oprim! răspunse ferm Motl.

– Da?! Dar dacă aceștia-s nemți? obiectă speriată Roza. Eu mă tem!

– Nu cred: noaptea, de regulă, soldații nu atacă, ci se retrag. Deci, aceștia pot să fie doar de-ai noștri. Oricum, există risc destul, firește: dacă nemții au ajuns la Cazangic, cu atât mai mult ei ar putea fi și la Leova... Procedăm așa: eu ies în drum, iar voi stați ascunse în lanul acesta de porumb. De vor fi ai noștri, o să vă chem. Dacă nemți... O să vă furișați, prin ogoare, spre Leova, acasă... Și încă: toată viața, până în ceasul morții, să țineți minte această zi și pe acea învățătoare moldoveancă. Ea ne-a scăpat astăzi de o moarte năprasnică... Când se va termina războiul acesta blestemat, să veniți la Cazangic și să vă închinați până la pământ în fața ei. Să vă ploconiți și pentru voi, și pentru mine...

Postată în mijlocul drumului, Motl opri mașina. Grănicerii le-au ajutat să se urce în caroserie. Ajungând peste câteva zile, cu alte mașini de ocazie, la Bender, cele trei s-au îmbarcat într-un eșalon cu bejenari ce se îndrepta spre Mozdok. În una din gări au văzut-o pe Hona, soția lui Leiba Rabinovici, cu cele două fiice ale acestora, Clara și Liuba: se dovede că Motl cu nepoatele călătoreau în primul vagon, iar Hona cu ficele – în ultimul. Îmbrățișând-o, Hona o întrebă surprinsă:

– Ce-i cu tine, surioaro? Ai încărunit!

– Hona, scumpo, izbucni în plâns Motl. Nici nu-ți închipui prin ce-am trecut!.. Mama, Feyga și Zelda au fost arse de vii într-un șopron... Nu mai avem nici mamă, nici surori. Eu, Haia și Roza am scăpat ca prin minune. Credeam că doar noi am rămas în viață și că ne-am pierdut toate rudele. Slavă Domnului, vă mai avem pe voi. Să ne ținem grămăjoară, să nu ne despărțim. Acolo, la Mozdok, vom insista să fim cazate împreună. Cred că nimeni nu se va încumeta să ne despărțim!..

Noaptea, la gara următoare, garnitura a fost decuplată: vagoanele din față au luat calea spre Mozdok, restul – în altă parte, despărțind surorile și verișoarele pentru multă vreme...

Moshe

Să spui că el se deosebea de alți locatari ai Beit Avot*-ului e ca și cum nimic n-ai spune. Fața brăzdată de riduri adânci și înrămată de o barbă albă și mițoasă, prestața-i impozantă și manierele distinse îți produceau senzația că te-ai transferat în timpurile imemorabile ale Exodului. În fotoliul cu rotile el nu ședea ca ceilalți: trona împărătește! De aceea, probabil, tichia mare și neagră de pe capul său părea o coroană

C. Apostoleanu

27 iulie – 100 de ani de la nașterea (1921-2002) lingvistului și scriitorului Eugen Coșeriu; autorul unor opere de referință în domeniul lingvisticii (...), a fost autorul unor încercări poetice timide sub semnul lui Blaga. Pe timiditatea poetului se războiește cumplit îndrăzneala nezăgăzuită a prozatorului care se joacă dezinvolt cu realul, înfeudându-l unor apetituri enorme de a-l împinge în neant sau măcar în zonele fantasmaticale ale irealului. **M. Cimpoi.**

--35 de ani de la decesul (1935-1986) poetului și eseistului Liviu Damian. De fiecare dată îl dorește pe omul de azi responsabil, până la jertfirea de sine, pentru partea sa de zbor, de activitate, de luptă, de izbândă. Versul lui rămâne complex și dur, după cum complexă și dură este poezia bărbată a oricărui autor care nu plutește la suprafața lucrurilor, înșelătoare nu o dată. **I. Ciocanu**

6 august – 80 de ani de la nașterea (1941-2008) poetului Cezar Ivănescu, la care balada tinde a redeveni piesă muzicală, text de muzică folk, unele pe motiv de blues, cu refrane obsedante, thanatofile. **Al. Piru**

7 august – 150 de ani de la nașterea (1871-1945) romancierului Theodore Dreiser, „Zola al Americii”. În discursul rostit la decernarea Premiului Nobel, remarcând, în particular, că romanul „Sora Kerry” năvăli în atmosfera infectă și bâhilită a Americii ca o rafală de vânt neîmblânzit, scriitorul Sinclair Lewis a determinat astfel locul lui Dreiser în proza artistică americană: el a inoculat literaturii SUA curaj, onoare și o pătimașă dragoste de viață. **M. Mendelson**

--100 de ani de la moartea (1880-1921) poetului rus Alexandr Blok. Poezia lui, în ansamblu, poate fi socotită confesiune lirică a unei întregi generații. Eroul lui liric dezvăluie lumea spirituală a unui om zguduit de conflictele și antagonismele social-istorice, încordate la maximum, din epoca sa. **I. Crețu**

10 august – 100 de ani de la

regală. Chiar și faptul că avea vederea și auzul foarte slabe îi înnobila înfățișarea. Unde mai pui că îl chema Moche.

Nici nu știam în ce salon era cazat, pentru că ne întâlneam doar în cantină. Stătea la masa de alături, lângă perete, și cu voce tare, din memorie, rostea rugăciuni din „Sidur”**.

Moshe nicicând și cu nimeni nu începea vorba primul, iar când răspundea era țepos și sarcastic, din care cauză ceilalți viețuitori ai instituției tindeau să-l evite.

Nu mai țin minte din ce considerente, dar într-o bună zi m-am decis să-i vorbesc.

– Shalom, Moshe!

Deși ne despărțea o trecere îngustă, nu m-a auzit.

– Shalom, Moshe! am repetat mai tare, pe cât îmi permiteau conveniențele.

Moche tresări și își întoarse capul în direcția de unde, precum i se păru, fusese salutat.

– Cine ești?

– Eu? Sunt vecinul tău.

– Nu cunosc nici un vecin! îmi declară categoric, întorcându-și spatele. Am insistat:

– În schimb, te cunosc eu...

Moshe, intrigat, își întoarse arogant fața spre mine, învrednicindu-mă cu o privire absentă.

– Da?! De unde?

– Na-ți-o bună! Cum n-ai da, stăm alături.

– A-a, îngâimă el. Dar cine ești?

– Ți-am mai spus: vecinul tău.

– Vecin? repetă el bănuitor, apoi declanșându-se: Și cum te cheamă? De unde ești? O cunoști pe fiică-mea?..

I-am răspuns pe cât mă duse capul.

De atunci Moche începu să mă recunoască. Comunicând fie și în treacă, dar zilnic, ne-am apropiat într-atât, încât am vrut să aflăm mai multe despre el, o sursă sigură de informație fiindu-mi asistentele medicale. Astfel am aflat că împlinise deja o sută de ani și că avea, într-adevăr, o fiică. Moshe o adora și o aștepta zi de zi. Ea, însă... Își vizita tatăl atât de rar, încât în cele cincisprezece zile de aflare a mea în azil așa și n-am întâlnit-o. Oricum, n-o condamnam. „Dacă Moshe are o sută de ani, înseamnă că fiică-sa o fi având la vreo șaptezeci, mă gândeam. Cine știe ce viață are și pe cât e de sănătoasă biata femeie”.

Într-o seară, Moshe stătea ursuz în fotoliul său cu rotile, bombănind ceva sub nas și mușcându-și supărat buzele. Starea lui a fost remarcată de infirmiere. Una dintre ele l-a strigat: „Moshe!” Era evident că el o auzi, dar, neavând chef de vorbă, nu-i răspunse.

– Moshe! l-a strigat infirmiera încă o dată, apropiindu-se de fotoliul cu rotile. Ești chemat la telefon.

Și-a întors fulgerător spre ea nasu-i coroiat, întrebând-o sacadat:

– Cine?

– Cine-cine... Parcă n-ai ști cine ar putea să te sune!.. răspunse oarecum nedumerită infirmiera, împingându-i fotoliul spre aparatul de telefon. Cu degetele-i chircite și tremurânde, Moshe înșfăcă receptorul.

– Alo! Alo! Cine-i? a strigat el cu vocea sugrumată, cu mâinile-i neascultătoare încercând să ducă receptorul la ureche. Tu ești, fiicuțo? Tu ești?

Congestionat, Moshe fremătă de nerăbdare.

– Da, tată. Eu sunt, i s-a răspuns.

– Fiicuțo, fiicuțo, murmură Moshe parcă scuturat de friguri, strădu-

nașterea (1921-1993) criticului și istoricului literar, poetului și prozatorului Ion Negoitescu.

„Povestea tristă a lui Ramon Ocg”, „Despre mască și mișcare”, „Scriitori moderni”, „E.Lovinescu”, „Însemnări critice”, „Analize și sinteze”, „Istoria literaturii române” etc.

11 august – 60 de ani de la decesul (1895-1961) poetului și matematicianului Ion Barbu. *Unicul volum de poezie publicat în 1930 (...) și-a confirmat unicitatea sa de experiență-limită. Poezia barbiană a făcut școală, declanșând unele voci prestigioase, ceea ce nu înseamnă că „mecanicismul” ei n-a fost o redutabilă capcană pentru imitatorii naivi și neche-mași. I.Pop.*

12 august – 155 de ani de la nașterea (1866-1954) dramaturgului spaniol Jacinto Benavente, în 1922 distins cu Premiul Nobel pentru felul fericit în care a continuat ilustrele tradiții ale dramei spaniole.

13 august – acum 65 de ani, a decedat (1888-1956) scriitorul și savantul Victor Papilian. *Nici un alt prozator n-a reușit să surprindă așa de bine complexitatea sufletului omului de pe meleagurile oltene. F.Firan*

14 august – 65 de ani de la moartea (1898-1956) dramaturgului și prozatorului german Berthold Brecht. *Teoria și practica lui Brecht referitoare la efectul epic de distanțare prin cuvânt și joc continuă experiențe vechi, dar le-a conferit prin text și regie un radicalism programatic și a produs o fructuoasă revoluționare a metodelor interpretative față de scena realist-iluzionistă. F.Martini*

15 august – 250 de ani de la nașterea (1771-1832) romancierului englez Walter Scott, creatorul romanului istoric. „Stăpâna lacului”, „Waverley”, „Arheologul”, „Piticul negru”, „Puritanii”, „Bob Roy”, „Mireasa din Lammermoor”, „Qentin Durward”, „Abatele” etc.

--100 de ani de la nașterea (1921-2000) criticului și istoricului literar Ov.S.Crohmălniceanu. *Lucrarea lui Ov.S.Crohmălniceanu*

indu-se zadarnic să țină strâns în mână receptorul. Mulțumesc mult pentru că m-ai sunat, draga tatei.

Brusc, fu copleșit de îndoială:

– Într-adevăr tu ești?

– Desigur, tată. Cine, în afară de mine, ar putea să te mai sune?

Argumentul respectiv i se păru incontestabil bătrânului:

– Zău, cum de nu mi-am dat seama că altcineva nu-și amintește de mine.

Convingându-se că vorbește cu fiică-sa, a răsuflat ușurat și deveni calm și senin.

– Fiicuțo, suflețelule, m-a bucurat nespun apelul tău!

– Cum te mai simți, tată?

– Mulțumesc. Bine, slavă Domnului.

– Te hrănesc cum se cuvine?

– Întocmai, fata tatei. Nu te neliniști.

– Dar au grijă de sănătatea ta?

– Au, cum să nu.

Vorbind cu fiica, Moshe s-a relaxat cu desăvârșire. Privindu-l, înțelegeai că orice replică, orice cuvânt din cadrul acelei discuții îi provoca o satisfacție enormă. Savura fiecare întrebare, fiecare răspuns, silindu-se să se bucure din plin de întrevăderea imaginară cu fiica.

– De ce n-ai venit atâta amar de vreme?

– Am fost ocupată.

– Cu ce?

– Vai! Am atâtea necazuri!

– Da-da, fiico, știu, consimți el precipitat. Dar de ce nu m-ai sunat măcar? nu-și stăpâni Moshe obida. Îți aștept apelurile cu prea multă nerăbdare...

– Mi s-a defectat telefonul.

– A-a, zise evaziv bătrânul. Când o să mai treci pe la mine?

– Nu știu, tată. Sunt acum extrem de ocupată.

– Când vei fi mai liberă, o să vii?

– Neapărat.

– Când? Degrabă?

– Cât mai curând, tată.

– Zău așa?

– Să n-ai nici o îndoială.

– Mi-i atât de dor de tine, fiico...

– Mi-e dor și mie, tată.

În sală domnea o liniște absolută. Întreaga asistență – și locatarii Beit Avot-ului, și vizitatorii acestora – asculta tăcută convorbirea exaltată a tatălui cu fiica. Scena era fascinantă, noi dându-ne seama că urmărim pe viu cum se manifestă, neafectată de timp și de circumstanțe, autentică dragoste paternă.

– Îmi ești atât de dragă, fiicuțo, șopti tulburat Moshe.

– Și tu mie, tată! se auzi vocea sonoră a fiicei.

Am rămas surprins: de ce auzeam ambele voci?... Abia atunci, uitându-mă mai atent în jur, am remarcat-o la câțiva pași de Moshe, dincolo de bariera serviciului de gardă, pe o infirmieră ce ținea în mână receptorul unui aparat de telefon conectat în paralel.

– Te iubesc foarte mult, tată, zise iarăși infirmiera cu ochii înecați în lacrimi.

– Te iubesc foarte mult, tată, i-am repetat involuntar vorbele. „Ah, de ar putea și el, tatăl meu, să mă audă, m-am gândit. De-ar putea...”

Doamne! Iartă acestei inimoase infirmiere sfânta ei minciună!.. Iart-o pe fiica lui Moshe, ba și nouă, tuturor muritorilor, iartă-ne cel

situată în granițele naturale ale celor două războaie (1920-1944) face autoritate prin profunzime și probitate. AL.PIRU

19 august – 85 de ani de la moartea (1898-1936) poetului, prozatorului, dramaturgului spaniol Federico Garcia Lorca; are chei pentru toate misterele frumuseții. V.Nicolescu

20 august – 120 de ani de la nașterea (1901-1968) poetului italian Salvatore Quasimodo distins, în 1959, cu Premiul Nobel pentru poezia sa lirică în care, cu o clasică înflăcărare, îmbrățișează experiența tragică a vieții timpului nostru.

--75 de ani de la nașterea (1946) prozatorului, eseistului și publicistului Victor Dumbrăveanu, acesta având o predilecție și pentru istoriile sentimentale, melodramatice. M.Cimpoi

21 august – 30 de ani de la decesul (1911-1991) poetului Eugen Jebeleanu. În ansamblu, opera lui Jebeleanu reprezintă un cod teribil al civilizației contemporane, ale cărei valori fundamentale sânt indicate de către demodatul acesta cu orgolii ateniene în supremația Erosului și a Cetății. P.Poantă

24 august – 165 de ani de la nașterea (1856-1916) scriitorului ucrainean Ivan Franko; volumele de nuvele „Borislavul”, „Boa constrictor”, „Borislavul râde”, placheta de versuri „Din înălțimi și adâncuri”, piesa „Fericirea răpita” etc.

25 august – 170 ani de la nașterea (1851-1930) scriitorului ceh Alois Jirasek. Romanele „Capete de câini”, „Scalații”, trilogia „Între curente”, romanele-epopee „F.L.Vek”, „La noi”, piesele „Jan Hus”, „Jan Zizka” etc.

-- 45 de ani de la moartea (1900-1976) prozatorului suedez Euvind Johnson, laureat al Premiului Nobel (1974) pentru o artă narativă vizând peste țări și epoci și pusă în slujba libertății.

29 august – 140 de ani de la nașterea (1881-1973) scriitorului Nicolae Dunăreanu; prieten de pescuit al lui Sadoveanu, urmărește viața oamenilor din deltă și

mai mare, cel mai greu păcat: neachitarea datoriilor față de dragostea părinților.

Probabil, fiica sa nici nu se gândea la el în acele clipe. Bătrânul și bolnavul Moshe, însă, cu mâinile încleștate de receptor, stătea chirchit în fotoliu-i cu roțile și nu era în tot azilul, în tot Israelul, chiar și în tot universul un om mai fericit decât dânsul.

Traducere: Alexandru Manoil

*Azil de bătrâni.

** Carte de rugăciuni în iudaism

Leonid Nuzbroh intervievat de Bela Brux-Kleyn, reporterul din Israel al celei mai vechi publicații din SUA în limba idiș, „Forverts”

Creația lui Leonid Nuzbroh se distinge printr-un interes sporit față de om, prin neacceptarea indiferenței în viață și prin eludarea decepțiilor, un criteriu important constituindu-l contrastul dintre anii trăiți și calvarurile traversate pe parcursul acestora (...) Prozatorului îi este scump tot ce îl leagă de Cahul. Senzația de fidelitate față de străzile natale, față de mormintele rudelor stăruie în orice povestire. Și chipul său din tinerețe de asemenea îi este drag.

Astăzi, însă, trăim o altă viață. Se restructurează autorul însuși, i se schimbă, implicit, și personajele. Ele s-au detașat de copilărie și de tinerețe. Dar au rămas tot atât de responsabile față de generația mai tânără, față de cei vulnerabili, față de propria lor conștiință.

*Leonid Finkel,
președintele Uniunii Scriitorilor de Limbă Rusă din Israel*

din porturi, continuând pe Victor Crășescu. Al.Piru

5 septembrie – 100 de ani de la nașterea (1921-2005) eseistului Adrian Marino, un spirit organizat, laborios, aș spune chiar: erudit, dacă termenul nu ar presupune oarecare uscăciune și opacitate în fața operei literare. Criticul e, dimpotrivă, receptiv la orice apare, curios de toate, cordial, pasionat de viața cărților. E. Simion

9 septembrie – 125 de ani de la decesul (1814-1896) actorului și dramaturgului Matei Millo. Pieșele sale sânt lucrări de pionierat, care își păstrează valoarea documentară și meritul moral de a fi ajutat la crearea tradiției realiste în teatrul românesc. M.Frunză

10 septembrie – 100 de ani de la nașterea (1921-2002) istoricului și cercetătorului literar Efim Levit. Studiile „Gheorghe Asachi”, „Poezia moldovenească modernă la începuturile ei”, „File vechi necunoscute” ș.a.

12 septembrie – 100 de ani de la nașterea (1921-2006) prozatorului și eseistului polonez Stanislaw Lem. „Solaris” este opera unui moralist modern care a știut să găsească în S.F. un instrument prețios pentru sondarea condiției umane în perspectiva duratei și la nivelul proceselor conștiinței de sine morale și civice. L.U.

14 septembrie – 700 de ani de la moartea (1265-1321) poetului italian Dante Allighieri; poezia lui D.A. poate fi considerată o punte aruncată peste fluviul timpului care unește lumea modernă cu cea veche. P.B.Shelley

--170 de ani de la moartea (1789-1851) scriitorului american James Fenimore Cooper; romanele „Spionul”, „Pilotul”, „Povestirile lui Ciorap-de-Piele”, „Ultimul mohican” etc.

--105 ani de la moartea (1832-1916) dramaturgului spaniol Jose Echegaray. Premiul Nobel (1904) ca recunoaștere a numeroaselor și strălucitelor sale scrieri care, într-o manieră personală și plină de originalitate, au reînviat marile tradiții ale dramei spaniole.

LIMBA MATERNĂ – FLOARE ETERNĂ

CONFUZII LEXICALE

În enunțul „Niște studenți au întocmit un text pe care l-au *amplasat* într-o lucrare...” (corect: „Niște studenți au întocmit un text pe care l-au **introdus** într-o lucrare...”) verbul **a amplasa**, având un caracter tehnic precis delimitat („a așeza, a fixa o mașină, o instalație etc. pe un anumit loc”), este impropriu utilizat în locul verbului *a introduce* („a include, a adăuga, a îngloba”), care, având o circulație mai largă, pare mai puțin „prețios”.

Probabil, din cauza „uzurii” substantivul **motiv** apare tot mai des înlocuit cu *motivație*, considerat a fi mai „elegant”, deși nu totdeauna potrivit: „Avem și noi o motivație, că nu ne-am început la timp lucrările planificate...” (corect: „Avem și noi un **motiv**”), „Am fost chemat la ședință, aceasta este motivația prezenței mele aici” (corect: „Acesta este **motivul** prezenței mele aici”) etc., pentru că prin *motivație* se înțelege „totalitatea motivelor sau a mobilurilor (conștiente sau nu) ce îl determină pe cineva să efectueze o anumită acțiune sau să tindă spre anumite scopuri”, iar prin **motiv** – „cauza, rațiunea, pricina unei acțiuni; imboldul care împinge la o acțiune sau care determină o acțiune, un mobil”.

Unii vorbitori întrebunțează deseori greșit verbul **a consulta** în locul lui **a examina** (de către doctor): „Am fost la medic să mă *consulte*, deoarece am tensiune ridicată”, „M-a *consultat* doamna doctor și a zis că sufăr de viroză respiratorie”, „Dacă te interesezi, poți fi *consultat* de domnul doctor”. Confuzia dintre cele două verbe pornește de la ignorarea sensului fundamental al lui **a consulta**: „a întreba, a cere o părere, un sfat, a cere avizul cui-va” (în cazul de față, pacienții se duc la doctor spre a-l consulta, ca specialist în medicină, în legătură cu afecțiunile de care ei suferă), consultația (acordată de doctor) presupunând „examinarea unui pacient... pentru punerea diagnosticului și indicarea tratamentului”.

În concluzie, reluând enunțurile de mai sus, ele vor deveni corecte, ca formulare, astfel: „Am fost la medic să îl **consult** / să mă **examineze**...”, „**Am consultat**-o pe doamna doctor / M-a **examinat** doamna doctor...”, „Te poți programa la cabinet pentru a-l **consulta** pe domnul doctor / **a fi examinat** de domnul doctor”.

Victor Axenti,
dr., conf. Universitatea
„B. P. Hasdeu” din Cahul

Pavel Cornogolub, Balta

15 septembrie – 500 de ani de la moartea (1482-1521) filozofului, poetului, omului de stat Neagoe Basarab; „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie” – o excepțională întruchipare a gândirii românești. **Gh. Mihailă**

--110 ani de la nașterea (1911-1977) poetului și prozatorului Emil Botta; *poet al cărui ultim indice de personalitate este teatralitatea, E.B. rămâne o personalitate organic introvertită, alienată și expresivă în spectrul marilor disperări. A. Goci*

17 septembrie–140 de ani de la nașterea (1881-1957) poetului și prozatorului George Bacovia. *Unei lumi ieșite din țâțâni, ca aceea care îi provoacă cele mai groaznice coșmaruri, îi corespunde și o poezie ieșită din țâțâni. Poate că, din acest punct de vedere, primul mare poet român modern este și cel mai radical dintre toți. N. Manolescu*

--80 de ani de la nașterea (1941-2007) prozatorului Aurel Scobioală; *posedă darul de povestitor; știe să facă din așa-zisul mărunț cotidian probleme importante de viață, să vadă în cazul individual semnificații sociale. N. Bilețchi*

19 septembrie – 110 ani de la nașterea (1911-1993) prozatorului englez William Golding. *Premiul Nobel (1983) pentru claritatea artei sale narative realiste, universalitatea și complexitatea mitului care ilustrează condiția umană în lumea de astăzi*

--65 de ani de la nașterea (1956) poetei Eugenia Bulat. *Tradiționalistă ortodoxă (...), alternează versurile de inspirație patriotică, în care e declarată o religie a durerii (Basarabiei), cu versuri de rugă simplă, retorică de iubire, accidentate de accente patetico-romantice. M. Cimpoi*

20 septembrie – 155 de ani de la nașterea (1866-1946) scriitorului englez Herbert Wells; *romanele științifico-fantastice „Mașina timpului”, „Omul invizibil”, „Războiul lumilor”, „Hrana zeilor”, „O utopie modernă”, „Oameni-zei” etc.*

--155 de ani de la nașterea (1866-1918) poetului George Coșbuc.

SĂ NE AMINTIM DE

Alexei Pecerski, primul director al Muzeului Ținutului Cahul

Născut acum un secol, în s. Lăpușna din reg. Odesa, Alexei Nicanor Pecerski a fost pedagog prin formație, funcționar public prin evoluție și muzeograf prin vocație.

Absolvind Școala Pedagogică din or. Tiraspol în anul 1932, a lucrat învățător la Semionovka, în perioada anilor 1934-1939 exercitând funcția de director al școlii primare din localitatea respectivă. Concomitent, studiază, cu frecvență redusă, la Facultatea de Istorie și Geografie a Institutului Pedagogic din capitala RASSM, or. Balta. În anul 1939, a fost încorporat în armată. În anii celui de Al Doilea Război Mondial a luptat în componența Fronturilor I și II Ucrainean.

După demobilizare, a fost trimis la lucru în orașul Cahul. De-a lungul anilor, a ocupat funcții de conducere în Executivul Orășenesc, în Secția Cultură și Secția Raională de Învățământ. Din august 1958 până în septembrie 1970 s-a aflat în fruntea Muzeului de Istorie și Studiere a Ținutului Natal (astăzi Muzeul Ținutului

Cahul) fondat prin ordinul Ministerului Culturii nr.412 din 30 iulie 1958. Director al muzeului a fost desemnat grație abilităților organizatorice remarcabile, el devenind astfel un mare entuziast al activității muzeale. În cei 12 ani de directorat a implementat o serie de proiecte importante pentru dezvoltarea instituției. Numele lui Alexei Pecerski, Lucrător Emerit al Culturii din RSSM, este înscris cu litere de aur în istoria muzeului nostru și a vieții culturale a orașului.

Primele sale obiective le-au constituit identificarea personalului, crearea patrimoniului muzeal și elaborarea expozițiilor. În acest sens, atât directorul, cât și angajații instituției au susținut stagieri de instruire în domeniile muzeologiei și muzeografiei la Moscova și Leningrad, iar mai târziu – în Muzeul de Istorie și Studiere a Ținutului din Chișinău. La început de cale colectivul muzeului era alcătuit din șase persoane, care cu entuziasm s-au implicat în căutarea, colectarea și cercetarea exponatelor.

Sub îndrumarea directorului au fost organizate expediții în zonele silvice și de stepă – expediții, în cadrul cărora au fost colectate plante și elaborate ierbare, care ulterior au fost etalate în expoziție. Colecția de animalele și păsări împăiate a fost realizată de cunoscutul taxidermist chișinăuian V. Ufnarovski, care timp de patru ani a împăiat 174 de animale și păsări, marea majoritate a cărora sunt valorificate și astăzi în expoziția de natură a muzeului. Pentru amenajarea expoziției de

Marea descoperire a lui G. Coșbuc rămâne sublimarea unei conștiințe colective generate de ritualizarea existenței în mijlocul naturii aproape sălbatice. A. Goci

--50 de ani de la moartea (1900-1971) poetului grec Ghiorghios Seferis, distins cu Premiul Nobel (1963) pentru eminenta sa operă lirică inspirată de o profundă dragoste pentru lumea elenică a culturii.

22 septembrie – 155 de ani de la nașterea (1866-1904) poetului Iuliu C. Săvescu ; poet adevărat ar fi fost, poate, dacă nu era răpus de ftizie prea tânăr. Al. Piru

--100 de ani de la moartea (1850-1921) scriitorului, publicistului și omului politic bulgar Ivan Vazov. Volumele de versuri „Steag și guzlă”, „Epopoea celor uitați”, „Câmpii și păduri”, „Sub bubuitul victoriei”, „Cântece pentru Macedonia”, romanul „Sub jug” ș.a.

23 septembrie – 120 de ani de la nașterea (1901-1986) poetului ceh Jaroslav Seifert. Premiul Nobel (1984) pentru poezia-i ce se distinge prin prospețime, senzualitate și imaginație abundentă și constituie o mărturie a independenței spiritului și a multilateralității omului

24 septembrie – 80 de ani de la nașterea (1941-1997) prozatorului și lingvistului Victor Banaru, un om de știință cu har de povestitor. M. Cimpoi

26 septembrie – 100 de ani de la moartea (1847-1921) militarului și poetului Matei Donici; devine pentru noi un simbol al aspirațiilor de libertate, un fel de semn de egalitate între eliberare prin mijloace militare și tendința de a ne izbăvi prin mijlocirea fanteziei, prin plasma spiritului. N. Iorga

28 septembrie --130 de ani de la decesul (1819-1891) scriitorului american Herman Melville. Capodoperă – romanul „Moby Dick” --90 de ani de la nașterea (1931) criticului literar Valeriu Râpeanu; eseurile sale au mai adesea puterea de a convinge prin onestitatea profesională, prin justetea punctului de vedere și prin limpezimea stilului. Ș. Cioculescu

istorie au fost comandate diverse obiecte la Fondul de Artă al republicii, la Muzeul de Istorie din Moscova, altele fiind achiziționate din magazinele specializate din URSS.

În scopul colectării materialului etnografic, au fost organizate expediții în satele din raioanele Cahul, Leova, Ceadâr-Lunga, Taraclia și Vulcănești. În acea perioadă muzeul era unul interraional. Mai mult, pentru identificarea vestigiilor istorice, au fost inițiate săpături arheologice în regiune. În noiembrie-decembrie 1958, la inițiativa și cu finanțarea integrală din bugetul muzeului, s-au efectuat săpături în satul Zârnești sub îndrumarea colaboratorilor Institutului de Istorie al Academiei de Științe a RSSM. Ulterior, muzeul a finanțat și a participat la săpăturile arheologice executate în zona satelor Lopățica, Cucoara, Vulcănești. O bună parte din obiectele descoperite, după ce au fost studiate și descrise, au fost transferate în fondurile muzeului.

Pentru colectarea materialelor documentare scrise, au fost întreprinse investigații în arhivele republicii și din afara ei, precum și la Ermitaj, la Muzeul de Istorie din Moscova, Muzeul de Artă Rusă, Muzeul Artileriei etc. Au fost colectate, în consecință, și relicve din sec. XVIII-XIX: arme de silex și capsule, arme reci, monede, sigilii, decorații, precum și obiecte de artă decorativă. În perioada anilor 1958 și 1959, colaboratorii muzeului s-au aflat în deplasare, cumulativ, 353 de zile, durata deplasărilor variind între două și 25 de zile. Astfel în primul an de activitate a muzeului au fost colectate 2415 exponate. Printre primele piese achiziționate în patrimoniul muzeal au fost planul urbanistic de la 1845 al orașului Cahul, bustul voievodului Ion Vodă cel Viteaz realizat, la comanda muzeului, de sculptorul A.Maico.

Perseverența și fertilitatea preocupărilor întregii echipe a muzeului s-au soldat cu inaugurarea, la 1 august 1959, a primelor expoziții de NATURĂ și ISTORIE. Cea de natură a fost structurată tematic pe evoluția vieții pe pământ: structura geologică a pământului și a mineralelor, formele de relief, solurile și sursele de apă din sudul țării, animalele și păsările din cele trei ecosisteme din zonă. Compartimentul istorie a întrunit originea omului, mărturii arheologice din zona Prutului de Jos, din locurile de glorie ale armelor rusești în regiune. Pe parcursul primelor luni de la inaugurarea expozițiilor respective muzeul a fost vizitat de 26947 de persoane.

Suportul tehnic al acelor prime expoziții (vitrine și panouri) a fost realizat, la solicitarea directorului Alexei Pecerski, la Combinatul Industrial din Cahul. Dulapurile metalice și unele vitrine (cinci dintre care sunt și astăzi în expoziție) au fost achiziționate de la farmaciile și magazinele din oraș.

Primul sediu al muzeului – o casă de pe strada L.Tolstoi nr.10, cu o suprafață totală de 148,7 m². În luna mai a anului 1960, la insistența directorului, muzeului i s-a atribuit o clădire istorică, edificată pe la mijlocul

secolului al XIX-lea, aceasta fiind mult mai spațioasă și mai potrivită. La începutul anului 1961, Fondul de Artă al RSSM a finalizat lucrările de proiectare a noilor expoziții: structura tematică a celor anterioare a fost extinsă, fiind inaugurată, la compartimentul „Perioada sovietică”, expoziția cu genericul „Cahulul în timpul Războiului al Doilea Mondial (1941-1945)”. Interesul față de aceasta îl confirmă numărul mare al vizitatorilor: în 1961, muzeul a fost vizitat de 36926 de persoane. Tot în acea perioadă au fost ghidate 154 de excursii. Menționăm faptul că Alexei Pecerski, ca veteran de război, a acordat o atenție deosebită temei în cauză. În context, au fost prezentate numeroase demersuri diferitor arhive din URSS în vederea colectării unor noi documente, au fost stabilite relații cu mulți participanți la operațiile de luptă desfășurate în zona noastră – grăniceri, soldați ai Regimentului 54 de Pușcași, participanți la operația Iași-Chișinău, membri ai organizațiilor comsomoliste de tineret din orașul Cahul. Alexei Pecerski a fost unul dintre fondatorii revistei manuscris „Veteranul” ce insera memoriile veteranilor din Cahul, revistă ce și astăzi se păstrează în patrimoniul muzeului.

Concomitent cu completarea patrimoniului muzeal, sâr-

guinciosul director și-a orientat activitatea și pe tărâmul dotării muzeului cu echipament pentru buna funcționare a acestuia, pentru crearea condițiilor adecvate de activitate. Din cronică instituției aflăm că în anul 1961 aici a fost instalat un aparat de telefon, clădirea a fost bransată la rețeaua de apeduct, în 1964 – la cea termică a orașului, iar în 1966 și 1968 muzeul a fost dotat cu sistem de alertă. A fost amenajat terenul aferent, construindu-se și un gard din lemn pe fundament din cărămidă. În 1965, fu amenajat un parc dendrologic, acolo fiind plantați copaci și arbuști cumpărați de la Grădina Botanică din Chișinău. Atribuțiile de grădinar erau îndeplinite de un muzeograf de la Secția Natură, de un supraveghetor al expoziției și un măturător.

În rezultatul muncii fructuoase a echipei muzeului îndrumată de A. Pecerski, în anul 1967 au fost create trei sucursale: Muzeul Gloriei Militare la pichețul de grăniceri din Cahul, Casa Memorială a Eroului Uniunii Sovietice N.F. Lebedenko în satul ce îi poartă numele, Secția de Istorie și Etnografie în incinta Casei de Cultură din Vulcănești. Aceasta din urmă va deveni unitate independentă în anul 1972, ca Muzeul Vulcănești.

Alexei Pecerski a planificat constituirea Complexului Etnografic în curtea muzeului. În acest sens, în anul 1969 a fost construită o casă țărănească în stilul gospodăriilor rurale din sudul țării: din chirpici, cu stâlpi de lemn și prispe de lut, cu acoperiș din stuf în două ape, anexele căreia, saraiul și fierăria, au fost durate în perioada anilor 1970-1971. Materialul etnografic colectat de muzeu aștepta să fie expus vizitatorilor, însă din varii motive complexul s-a deschis mult mai târziu, în două etape: căsuța țărănească – în decembrie 1979, iar anexele – în 1991. Alexei Pecerski n-a reușit să se bucure de acest

lucru.

Alexei Pecerski, adevărat cunoscător al patrimoniului cultural și persoană cu o elevată poziție civică, n-a rămas indiferent față de soarta Catedralei Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil închișă în anul 1962. Impresionantul locaș de cult, după suspendarea activității sale, a fost jefuit, clădirea risca să fie distrusă de timp. În acele condiții, când era un delict să te pronunți în apărarea bisericii, directorul muzeului a reușit să transfere în patrimoniul instituției trei icoane, invocând valoarea lor artistică. După 30 de ani, icoanele salvate de A. Pecerski au revenit la locul lor, în biserica redeschisă. Predarea lor oficială către clerici a avut loc la 31 august 1991, în cadrul festivității prilejuite de sărbătoarea „Limba noastră” organizată în Piața Horelor. De altfel, A. Pecerski, împreună cu directorul Școlii de Artă Plastică pentru Copii, Gheorghe Huzun, a format un grup de inițiativă pentru salvarea clădirii bisericii: au colectat semnături, au expediat demersuri autorităților republicane de resort. Campania s-a soldat cu dispoziția Consiliului de Miniștri al RSSM nr.392 din 28 septembrie 1967, conform căreia edificiul Catedralei a fost declarat monument arhitectural și luat sub protecția statului. În același an 1967, clădirea Catedralei a fost transformată în Galerie de Artă. După renovarea clădirii, Galeria de Artă și-a deschis ușile la 1 mai 1970. Ulterior, în cadrul multelor expoziții, aici au fost prezentate lucrări ale artiștilor plastici din Moldova, ale meșterilor populari ș.a. În acea perioadă evenimentul a fost dur criticat de către enoriași, situația fiind agravată și de faptul că în timpul lucrărilor de reparație a fost acoperită pictura murală a bisericii. Dar vorba cronicarului M. Costin: „Omul e sub vremi”...

La începutul anilor '90 ai secolului trecut, într-un ungher al magaziei muzeului, sub o grăma-

dă de cărbuni, într-o cutie de lemn cu capac, a fost descoperit un vraf de reviste bisericești basarabene, precum și alte reviste și broșuri cu caracter religios și educativ în limba română. Deși nu se cunosc circumstanțele apariției acestora în muzeu, este cert faptul că ele au fost ascunse de ochii curioșilor de către directorul Alexei Pecerski.

Unul din obiectivele sale majore l-a constituit reedificarea celui de al doilea nivel al clădirii muzeului, idee ce a prins contur în anul 1964, când în patrimoniul muzeal au fost incluse cărțile poștale color cu unele edificii orășenești din perioada interbelică. Pe una din ele era reprezentată clădirea în două caturi a Tribunalului Județului Cahul, clădire care astăzi găzduiește muzeul orășenesc. Către anul 1966, au fost elaborate proiectul de rigoare și devizul de cheltuieli. Construcția etajului a fost planificată pentru 1969, însă inundațiile din acel an, precum și lucrările implicate de deschiderea Galeriei de Artă, au perturbat intențiile domnului director. Lucrările de reconstrucție au fost preconizate pentru anul următor, însă, dată fiind transferarea muzeului (mai 1970) de la balanța Ministerului Culturii la cea a Secției Cultură Cahul, s-a renunțat la proiect.

După pensionare, Alexei Pecerski a lucrat ca muzeograf timp de doi ani. În 1972 și-a încheiat cariera sa la muzeu. A rămas în memoria colaboratorilor acestuia ca un bun gospodar, un pasionat de istoria și cultura locală, un administrator cu spirit de inițiativă și cu voința de a crea ceva frumos pentru urmași. Așa l-au cunoscut contemporanii săi, așa îl vor pomeni generațiile următoare.

Lidia Istomina,
custode-șef al Muzeului
Ținutului Cahul

Admirația și puterea exemplului

Ideea unei galerii a profesorilor și învățătorilor cahuleni s-a născut după prezentarea volumului *Oamenii care ne-au făcut Oameni. Omagiu învățătorilor și profesorilor școlii medii din Roșu, raionul Cahul* în numărul precedent al revistei *Cahulul literar și artistic*. O revistă elegantă ce continuă tradiția publicației cu același nume din perioada interbelică, promovând istoria și cultura ținutului nostru prin personalitățile pe care le-a avut și a evenimentelor care i-au marcat existența. Ca orice tipăritură respectabilă, preocupată de educarea tinerilor cititori în spiritul valorilor general umane și, în aceeași măsură, naționale, ea le oferă astfel un solid punct de plecare în dezvoltarea lor morală, spirituală și civică. Din păcate (sau din fericire?), acel *imago* al devenirii conștiinței umane – echivalentul transformării larvei în fluture – nu e înscris, *a priori*, în vreun cod genetic: fiecare își urmează calea propriei deveniri. Și aici, cu puțin noroc, intervenția destinului sub forma unor întâlniri providențiale este hotărâtoare.

Rodica Ursu Naniu, dr. în istorie, conferențiar universitar 1986 - absolventă a Școlii Medii din satul Roșu, Cahul; 1992 - licențiată în istorie, Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Moldova; 1992-1996 – studii de doctorat la Universitatea din București, Facultatea de Istorie; 1998 – doctor în istorie, specializarea *Antropologie culturală*. Cadru didactic asociat la mai multe universități; coordonator al Departamentului Cultură și Educație în cadrul editurii *Eurodidactica*, București.

Lucrări publicate: *Limbajul mitic și religios al artei princiare getice*, 2004; *Vestigii getice din cea de-a doua epocă a fierului în interfluviul pruto-nistean*, 1996 (în colab. cu Tudor Arnăuț); *Istoria Orientului Antic*, București, 2000 (în colab. cu Ligia Bârză); *Practici și credințe religioase în preistorie și în antichitatea greco-romană*, București, 2002 (în colab. cu Ligia Bârză și Florica Bohîlțea); *Istoria Greciei Antice*, 2003 (în colab. cu Ligia Bârză și Florica Bohîlțea); *Istoria Romei antice* (în colab. cu Ligia Bârză și Florica Bohîlțea); *Patrimoniul universitar: dascăli și discipoli*, 2019 (în colab. cu Igor Șarov); *Oamenii care ne-au făcut Oameni. Omagiu învățătorilor și profesorilor școlii medii din satul Roșu, raionul Cahul*, 2020.

În cazul meu, absolventă a Școlii Medii din satul Roșu, norocul a luat chipul Cristinei M. Bratu, profesoară de istorie, care mi-a influențat alegerile atât în viața profesională, cât și în cea personală. Impactul pe care l-a avut asupra mea nu se poate rezuma doar la pasiunea pe care am făcut-o pentru istorie și la decizia de a da la facultatea de Istorie. Nu, Cristina Mihailovna știa să impresioneze, să se facă auzită, ascultată, admirată. Amintirea lecțiilor de istorie nu poate fi separată de emoțiile pe care le trăiam în cadrul seratelor tematice, la care participa. Îmi vine în minte una dintre ele, dedicată *Zilei micului antifascist*, când din întunericul scenei, sub dangătul de clopot, apăreau, rând pe rând, în raza de lumină, elevii clasei a X-B, îmbrăcați în hainele deținuților din Buchenwald. Șoaptele lor de neliniște și frică se intensificau, întregind versurile unui cântec ce parcă venea din adâncuri. Era un cântec de protest împotriva războiului și a atrocităților acestuia și, totodată,

un îndemn la pace. Părea că toți cei care și-au pierdut viața în acel cumplit loc se întrupau și ieșeau în lumină, pentru a ne aminti că istoria nu-i iartă pe cei care-i uită lecțiile. În spatele regiei stătea Cristina Mihailovna, diriginta lor.

Întrebat, într-un interviu, cum ar defini un profesor bun, filosoful și scriitorul Andrei Pleșu a răspuns că, în opinia domniei

Corpul didactic al Școlii Medii Roșu (1989)
Cristina Bratu - în rândul I,

sale, „un profesor bun e cel care livrează suficientă materie umană pentru a fi admirat”. Cu alte cuvinte, un om generos, empatic, comunicativ, care să iubească cu adevărat copiii, să-și cunoască bine materia, dar să aibă și o vastă cultură generală. Un portret care ar descuraja – să recunoaștem – pe majoritatea celor care vor să accedă la una din facultățile pedagogice, nu însă și pe cei care au avut parte, în persoana profesorilor, de modele inspiraționale, aidoma profesoarei noastre de istorie.

Am admirat-o dintotdeauna, iar admirația a crescut odată cu mine, pe măsură ce descopeream înțelesurile ascunse ale lumii din jur: la început – ținuta elegantă, jovialitatea, felul de a ține lecțiile (eram captivați de istoria antică, iar profesoara avea grijă să ne întrețină interesul la cote maxime, condimentându-și orele cu tot felul de curiozități din cultura și civilizația universală), ulterior – cu agerimea spiritului, îndrăzneala abordărilor, eleganța polemicii. Au urmat clasele a VI-a, a VII-a, a VIII-a, când în programa școlară și-a făcut loc o disciplină nouă, *Istoria Moldovei*. Am fost contrariați, de la bun început, de atitudinea profesoarei, care făcea abstracție, pur și simplu, de această materie,

ignorând-o cu desăvârșire. Era sfidare? Dezinteres? La întrebarea noastră, răspundea evaziv: avem lucruri mai importante de învățat! Elevii anilor '80 își aduc aminte, probabil, de acel manual și de conținutul lui: o istorie trunchiată și mistificată a Principatului Moldovei, din care erau omise cele mai importante momente politice (nici vorbă de menționarea celorlalte țări românești, Muntenia și Transilvania, nici pomină de unirea principatelor de la 1859, de Marea Unire din 1918 etc.). În acel context, răpirea Basarabiei de la 1812 era prezentată drept un act de eliberare a creștinilor de sub suzeranitatea musulmană și punerea acestora sub protectoratul Rusiei. Nimic despre politica țaristă de deznaționalizare a basarabenilor, nimic despre jugul economic pus pe biata populație. Minciuna era și mai grosolană când se ajungea la perioada contemporană, pe care părinții și bunicii noștri o trăiseră pe viu, cu tot ce a însemnat România Mare, ocupația sovietică din 1940, războiul, refugiul, deportările staliniste.

În condițiile în care fiecare familie de basarabeni își trăia propria dramă (sute de mii de morți pe câmpurile de luptă sau în prizonierat, deportați în Siberia sau omorâți pentru simplul

motiv că cineva îi etichetase drept dușmani ai poporului), tu, profesor de istorie, erai impus să minți cu bună știință! Și atunci, profesoara noastră a preferat să tacă. Trăiam într-un teatru al absurdului, unde curajul lua forma tăcerii. Cu alte cuvinte, a refuzului de a minți, în condițiile în care adevărul nu putea fi spus. De fapt, nici nu prea era cunoscut. Abia după anii '90 am aflat de proporția terorii staliniste, de destinele celor deportați, de tragedia basarabenilor refugiați în România, care au fost nevoiți să recurgă la tot felul de tertipurii (căsătorii fictive, schimbare de nume), pentru a nu fi trimiși înapoi, în RSS Moldovenească.

Analizând retrospectiv lucrurile, realizez că atât profesoara de istorie, cât și conducerea școlii (care nu avea cum să nu știe de refuzul Cristinei Mihailovna de a preda *Istoria Moldovei*) și-au asumat conștient repercusiunile administrative ale unui asemenea gest, în cazul în care povestea ar fi ajuns la urechile superiorilor. E mult, e puțin? Rămâne relevant acest lucru și pentru ziua de astăzi? Nu știu să răspund. Pe de altă parte, în cazul în care s-ar fi aflat, cine ar fi putut contesta probitatea morală și profesională a doamnei Cristina M. Bratu? Cine ar fi putut s-o acuze de neglijență, samavolnicie, nepatriotism etc? În condițiile în care dedicația și devotamentul îi erau recunoscute în tot raionul, dânsa fiind unul dintre cei mai străluciți profesori? Da, făcea și educație patriotică, dar într-un mod complet diferit de cel tradițional, împăunat într-un limbaj de lemn, care ne lăsa indiferenți. Mi-a rămas în minte, în schimb, imaginea profesoarei declamând din *Blestemul sacru*, de Gheorghe Vodă (o piesă interpretată cu mare curaj de Ștefan Petrache, pe la mijlocul anilor '80, în plin triumf sovietic): dreaptă, cu ochii ușor mijiți, cu

părul scurt, categorică, tunând deasupra clasei: *Acel cetaie pomul și stâlpul de la casă/ Și nu salută omul și ziua cea frumoasă.../ Acel ce-aprinde focul în vatra minciunii/ Și calcă norocul, și-njură străbunii...* Urmau versurile care ne-au electrizat, efectiv: *Acel ce-și schimbă Țara pentru un sfârc de gumă/ Apoi iar se cere la sânul Țării-mumă/ Tu, Patrie, tu, Mamă, cu mulți feciori și fiice/ Din inimă alungă-i cu neubirea fricii!*

Vă imaginați cum au sunat aceste versuri acum 35 de ani? Astăzi, în plină democrație, lucrurile par chiar deplasate, la fel cum este – în înțelegerea unora – și noțiunea de patriotism. Dar continui să cred cu tărie că fără patriotism, fără cunoașterea și cinstirea propriei istorii, fără cultivarea valorilor naționale (fără a cădea în naționalism și xenofobie) nu avem cum spera la viitor, ca popor. Pentru că a fi un bun român, a fi patriot nu este un act îndreptat împotriva nimănui, este un act pentru *ai tăi*, pentru prosperitatea *Țării tale*.

Cam așa se desfășurau orele noastre de istorie, la care intram cu o serie de întrebări și ieșeam cu alta, în care profesoara ne provoca la dezbateri, îndemnându-ne să căutăm răspunsuri. De altfel, *Educarea gândirii critice în rândurile elevilor* a fost tema proiectului didactic pe care l-a pregătit pentru Expoziția Realizărilor Economiei Naționale de la Moscova din 1980. Era o acțiune de anvergură, cu participarea celor mai buni profesori din raionul Cahul, fiecare promovând, în fața comisiei, propriul proiect. Îmi povestea, la un moment dat, dl Constantin S. Căruță, profesorul nostru de limba și literatura română, cum „l-a salvat” Cristina Mihailovna, când proiectul dumnealui a fost blocat, pentru că în textul literar evocat („Balada Meșterului Manole”) era menționat râul Argeș („Pe

Argeș în gios/ Pe un mal frumos / Negru-Vodă trece/ Cu tovarăși zece”): *Kak eto Argeș? Gde nahoditsea eta reka, v Ruminii?*

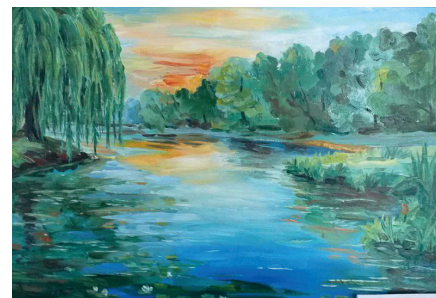
– Nu te necăji, dragă, și lasă balada la locul ei, ar fi zis profesoara noastră. Taie Argeș și zi-i „Pe un râu în gios/Pe un mal frumos”, că sigur nu se vor prinde! Ce înțeleg ei din literatura noastră?!

A fost un subterfugiu, pentru a păstra în discuție exemplul meșterului Manole, a sacrificiului care dă durabilitate oricărei construcții, a ideii că *Ana fiecăruia* este dăruirea și priceperea ce conferă plusvaloare oricărei munci.

La terminarea școlii, eram neclintită în decizia de a urma facultatea profesoarei mele, cea de Istorie, de la Universitatea de Stat din Chișinău (pe care am ratat-o cu mare succes în primul an de admitere), așteptând să regăsesc în toți profesorii inteligența, spiritul critic, generozitatea și entuziasmul Cristinei Mihailovna. Bineînțeles, realitatea m-a adus foarte repede cu picioarele pe pământ, oferindu-mi o lecție pe care am înghițit-o cu greu: puțini sunt cei dispuși *să se dăruie, să investească timp și efort în devenirea altcuiva*, chiar dacă acest lucru face parte din fișa postului. Tocmai din acest motiv, norocul de a da peste oameni generoși, de a avea de la cine învăța, de a găsi în cei care te înconjoară modele inspiraționale, dar și interlocutori pentru căutările tale, este un dar al zeilor. Inevitabil, o astfel de relaționare îți aduce o profundă stare de bine, care vine din admirația pe care ți-o stârnește acel *cineva*, iar amprenta pe care o lasă în suflet și minte rămâne pentru întreaga viață, așa cum s-a întâmplat și în cazul profesoarei mele. E firesc să fie așa, nefiresc e faptul că, în locul valorilor adevărate, societatea, prin mass-media, încurajează modele apărute peste noapte,

inducând și mai mult starea de confuzie în care ne aflăm. Și, în aceste condiții, la cine să se raporteze copiii, adolescenții, tinerii? Vorba unei directoare de școală, interpretată magistral de regretata Stela Popescu: *Copiii se strică ușor, dar se repară greu!* Și în continuare, referindu-se la exemplul unei profesoare, care și-a ales greșit profesia: *N-o să reziste și va pleca. Dar în acest timp va reuși să planteze în mintea unui copil lipsa de bun-simț, mitocănia și indolența și copilul acela va fi nenorocit pentru totdeauna.*

Un avertisment ce nu ar trebui ignorat: pregătirea profesorilor trebuie să devină o prioritate a ministerului de resort, indiferent de coloratura politică (că, deh, așa se înțelege democrația pe la noi: numiri politice, nu meritocratice). Nu poți avea copii buni fără a avea profesori buni. Încerc să rămân optimistă și – parafrazând parabola biblică despre Cetatea care se va salva, dacă măcar unul dintre luptătorii ei nu-și va pierde credința – să cred că atâta timp cât mai avem profesori adevărați lumea nu e încă pierdută. Unul dintre ei a fost și rămâne încă, la 20 de ani de la dispariția din această lume, doamna Cristina M. Bratu, iubita noastră profesoară de istorie, spirit luminos și cutezător, care le-a pus aripi unor copii dintr-un sat uitat, luându-i cu ea în lumea largă...

*Elena Ivanov,
Delta Dunării*

Colegiul de Medicină din Cahul: trei titlaturi – trei etape de evoluție

Anul acesta, la 22 mai, Colegiul de Medicină din Cahul a marcat 75 de ani de la fondare. Imperativul creării Școlii de Felceri și Moașe la Cahul a fost promovat inițial de Ministerul Ocrotirii Sănătății (ordinul nr.513 din 22 mai 1946), relevându-se stringența recuperării deficitului de cadre medicale.

Școala și-a început activitatea în condiții precare, fără sediu și materiale didactice, anul de studii fiind inaugurat abia la 10 septembrie 1946, când au fost închiriate trei săli de clasă în Școala Medie nr 3. Viitorii specialiști medicali studiază postmeridian, de la 15:00 până la 21:00. Școala își începu activitatea cu 90 de elevi care, cazați într-o grădiniță de copii, din lipsă de paturi dormeau pe dușumea. În octombrie 1947, instituției i se oferă un imobil cu o suprafață de 390 m² pentru blocul de studii.

Pe 10 iulie 1954, Școala de Felceri și Moașe din Cahul este reorganizată în Școală de Medicină. Este o nouă etapă în activitatea instituției, marcată de numeroase măsuri de îmbunătățire, precum: lărgirea spațiului de studii și de trai pentru elevi, consolidarea bazei tehnico-materiale, crearea laboratoarelor etc. Conform Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 440 din 25 iunie 1992 și a Ordinului Ministerului Sănătății nr. 37 din 2 iulie 1992, Școala de Medicină din Cahul se reorganizează în Colegiul de Medicină din Cahul.

Anul 1999 (1 aprilie) a fost semnificativ pentru colegiu, deoarece a fost dat în exploatare blocul nou de studii de la periferia orașului Cahul, cu două cămine în preajmă. În noul bloc au fost amenajate

și utilizate cabinete pentru aplicații practice la toate obiectele de specialitate, iar biblioteca dispunea de o impunătoare sală de lectură.

Instituția a devenit, pe parcursul activității sale, una din cele mai ponderabile școli din sudul țării, ea pregătind peste 11500 de felceri, moașe și, mai ales, asistenți medicali care activează în spitale, policlinici din țară și de peste hotare. Mulți dintre ei și-au continuat studiile la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițeanu”.

Cadrele didactice – medici și profesori – constituie, fără exagerare, o familie: profesori sponțani, comunicativi, actori și oratori înnașcuți, cu o dicție ireproșabilă, cunoștințe vaste și harul de a le împărtăși laconic și accesibil, ei manifestând punctualitate și seriozitate; sunt cadre flexibile, capabile să îmbine organic tradiția și inovația în procesul de instruire. Sporirea eficienței acestuia este determinată și de înalta condiție profesională a medicilor implicați în activitățile didactice.

Actualmente colegiul dispune de 24 săli de curs, de 14 cabinete preclinice de anatomie, nursing, boli interne, maladii chirurgicale, pediatrie, bacteriologie etc., de două cabinete de informatică dotate cu tablă interactivă, de o bibliotecă cu sală de lectură cu 60 de locuri, de teren de sport cu o suprafață de 278 m², de două cămine studențești cu 383 de locatari.

Colegiul de Medicină din municipiul Cahul este recunoscut în cadrul învățământului profesional tehnic național, el fiind integrat într-o puternică rețea de colaborare cu colegiile de medicină din țară, precum și de peste hotare: Școala Postliceală Sani-

tară „Carol Davila” din Galați (România), Școala de Medicină din Ismail (Ucraina), Colegiul de Medicină din Tallinn (Estonia).

Activitatea colegiului este axată pe crearea de competențe și are drept scop pregătirea cadrelor medicale de înaltă calificare, competitivi pe piața muncii, perseverându-se cu precădere realizarea performanțelor profesionale ce se află în concordanță cu standardele europene.

Un loc și un rol bine stabilit în formarea personalității elevilor îl au activitățile extracurriculare, care urmăresc identificarea și cultivarea corespondenței optime dintre aptitudini, talente, precum și stimularea comportamentului creativ.

Activitățile extracurriculare tradiționale anuale – *Cel mai bun în profesie, Balul Bobocilor, Festivalul Etniilor, Miss & Mister Colegiu, Doi într-un fotoliu* etc. – au scopul de a dezvolta aptitudini speciale, de a antrena elevii în activități cât mai variate și mai bogate în conținuturi. La diverse manifestări organizate în cadrul instituției și a municipiului Cahul participă și ansamblul de dans popular *Prutenii* creat în toamna anului 2017 (conducător artistic – coregraful Alexei Gheorghiu).

Colegiul, de asemenea, este implicat în activități de voluntariat cu IMSP SR Cahul, CSP Cahul, CMF Cahul dedicate zilelor medicale organizate la nivel mondial: Profilaxia tuberculozei, Combaterea cancerului de col uterin, Ziua mondială a sănătății, Ziua diabetului zaharat etc. O componentă importantă a formării profesionale a elevilor o constituie și activitatea de cercetare științifică, participarea lor în cadrul cercurilor științifice fiind unul din elementele de bază în orientarea profesională. Scopul cercurilor științifico-practice de *Nursing, Disciplini pediatrice, Terapie, Informatică, Limbă engleză* constă în aprofundarea cunoștințelor, cultivarea inițiativei și a creativității, dezvoltarea spiritului critic. O importanță majoră în dezvoltarea fizică, cognitivă, socială și emoțională o au și secțiile sportive din cadrul colegiului, unde elevii sunt pregătiți și participă la diverse confruntări de talie rațională și republicană: competiții de atletism, volei, fotbal, tenis de masă.

În urma evaluării realizate de ANACEC,

programul de formare profesională la specialitatea *Îngrijirea bolnavilor* a fost acreditat pe o perioadă de cinci ani. Anul de studii 2020-2021 l-am început cu 704 elevi, inclusiv 148 de viitori absolvenți.

La ceas aniversar adresăm sincere felicitări echipei Colegiului de Medicină Cahul, dorindu-i în continuare generații de elevi sârguincioși, care să devină utili pe piața muncii prin competențe și profesionalism. **VIVAT! CRESCAT! FLOREAT!**

Ala Bodlev, șefa Secției Asigurarea Calității a Colegiului de Medicină din Cahul

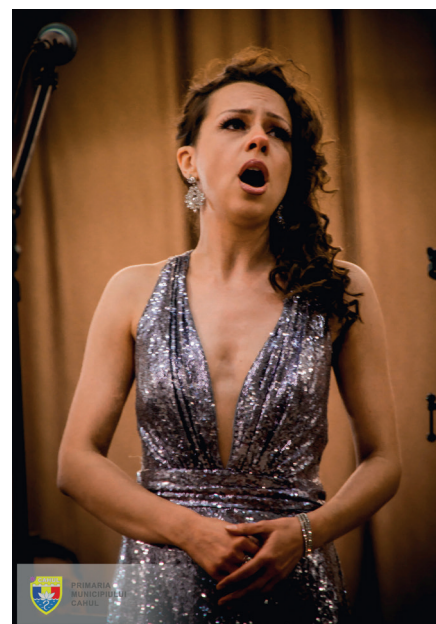
Prima stagiune a Filarmonicii Municipale

În data de 29 mai a.c., am susținut concertul final al Stagiunii 2020-2021 a Filarmonicii Municipale Cahul. Cu această ocazie vreau să ne felicităm reciproc pentru acest sfârșit frumos de stagiune, deși relativ modestă la compartimentul reprezentării, fapt determinat de circumstanțele pandemice, dar foarte semnificativă pentru imaginea municipiului. A fost un concert extraordinar, un concert de zile mari! Dacă moderatori ai acestuia au fost pivoțul muzicii clasice în țară, compozitorul și secretarul general al UNESCO în R. Moldova, dl. Constantin Rusnac, precum și dna Natalia Moraru-Vasilcău cu echipa *IP Compania Teleradio-Moldova*, înseamnă că evenimentul e de top. Mă bucur: concertul nostru va fi difuzat la Televiziunea Națională, fapt ce demonstrează că noi producem calitate, suntem deja recunoscuți, apreciați.

În cadrul concertului au evoluat cei mai buni interpreți: solista Teatrului de Operă și Balet „M.Bieșu” Anastasia Cușnir, flautistul Ion Negură Jr., căruia a doua zi după concertul de la Cahul i-a fost decernat titlul de Artist Emerit al Republicii Moldova. Orchestra Națională de Cameră constituie o bijuterie a artei noastre. Venirea la Cahul, cu aceasta orchestră, a marelui violoncelist și dirijor Cristian Florea a fost un vis pentru mine, și programul concertului a fost fantastic. Toți artiștii s-au manifestat la maxim.

Un moment foarte semnificativ a fost participarea la concert a tinerelor talente originare din Cahul: Mihaela Bujac, studentă la Colegiul de

Muzică „Șt. Neaga”, și Ruvim Echisciu, absolvent al Liceului „S. Rahmaninov”. Am fost foarte mult încurajat, când l-am văzut la Cahul pe dl Ullrich Kinne, conducătorul de proiecte al Ambasadei Germane: dacă dlui a venit să asculte un concert de calitate tocmai la Cahul, asta vorbește despre ceva! Mi-am dat seama că, de vom continua, ca filarmonică, să organizăm concerte de zile mari ce ne vor duce faima în lume, la ele vom avea oaspeți de mare importanță, oameni de afaceri, personalități notorii. Am cunoscut mulți oameni care parcurgeau sute de km, pierdeau o zi întreagă pentru a bea cea mai bună cafea, și nu regretau. Dacă se va ști că la Cahul se face muzică de calitate și vom organiza un anturaj

ospitalier, pentru ca oaspeții să se simtă bine, la concertele noastre vom avea melomani din Ucraina, România, din centrul și nordul Moldovei. Asta îmi doresc foarte mult: să dezvoltăm turismul cultural.

Este foarte important să fac aici o mică paranteză. Până în ziua concertului am avut o mare neliniște: mă gândeam, cum va suna Orchestra de Cameră în sala mare a Palatului de Cultură „N. Botgros” după reparație, fără sonorizare? Când la un eveniment vine radioul și televiziunea cu o echipă de peste 20 de specialiști, nu poți să-ți permiți să faci experimente, totul trebuie să fie foarte bine pus la punct. Când a început să cânte orchestra la repetiție, am răsuflat ușurat: sala e minunată!

Vreau să-i mulțumesc foarte mult dnei Rodica Panașescu, directorul Palatului de Cultură, care a insistat mult ca să fie păstrată acustica originală a sălii. Mi se pare că acum, după reparație, ea e și mai bună. Cunosco foarte bine această sala încă din copilărie: aici am participat,

în 1992, la un concurs la care am luat locul I.

Orchestra nu evoluase în această sală, noi am avut concerte în sala de festivități a Sanatoriului „Nufărul Alb”, iar în sala similară a Universității de Stat „B.P.Hasdeu” am avut două concerte. Astăzi, când multe case de cultură sunt abandonate, la Cahul nimeresti în altă lume. Directorul orchestrei îmi spunea: da, aveți un primar deosebit, poate îl facem primar la Chișinău! Atenția dlui Nicolae Dandiș pentru cultură (reparația capitală a Școlii de Arte „M.Cebotari”, a Palatului de Cultură, fondarea Filarmonicii) i-a creat o autoritate incontestabilă în mediile artistice. La finalul concertului Nicolae Dandiș a primit cea mai înaltă distincție din partea organizației UNESCO – medalia de aur, înmănată pentru fondarea Filarmonicii Municipale Cahul. Vreau să o felicit și pe vice-primarul Tatiana Romaniuc, și pe specialistul în economie Natalia Culeva, distinsă cu diplomele UNESCO pentru contribuția lor la dezvoltarea culturii. Publicul din sală apreciază doar artiștii, programul acestora și nu cunoaște munca depusă pentru a organiza un concert al filarmonicii: transport, hrană, contracte, publicitate și multe alte nuanțe. Fără aceste doamne minunate n-aș putea să fac nimic, le admir pentru experiența în domeniu și profesionalism, eu fiindu-le foarte recunoscător. De menționat că, pe lângă Concursul Internațional

al Tinerilor Interpreți, la Cahul în a.c. mai apăru un Concurs Național „7 note muzicale”, care ne-a inspirat multe speranțe, Gala laureaților desfășurându-se în aceeași zi de 29 mai, când ne-am bucurat foarte mult să vedem mulți copii care au dovedit perseverență și talent.

Muzicienii din Orchestra Națională de Cameră, fiind la Cahul, și-au dat seama că de la începutul pandemiei acest concert a fost primul lor turneu prin țară, ultimul având loc acum doi ani, în China. Concertul de la Cahul constitui pentru ei o încurajare, o mare bucurie de a evolua cu public în sală. Ne-am bucurat cu toții nespun de mult, și imediat ne-au venit idei noi, planuri mărețe, dorința de a colabora. Dirijorul Cristian Florea m-a sunat și mi-a spus că, întorcându-se la Chișinău, nimeni nu dorea să meargă acasă, au stat pe scările de la Sala cu Orgă până la 04:00 dimineata, discutând și împărțându-și

emoțiile pe care le-au trăit în această călătorie la Cahul. Pe când toți eram blocați în casele noastre, dirijorul Cristian Florea se afla la Sibiu și, în apartament, înregistra în fiecare zi câte o piesă muzicală la violoncel și o publica pe Facebook. Îmi spunea dlui: asta m-a salvat să nu înnebunesc de atâta stat în casă. L-am sunat și i-am povestit că la Cahul avem filarmonică și că ne-am dori foarte mult ca dlui sa vină cu un concert, când va fi posibil. Cristian Florea mi-a mărturisit că astăzi la Cahul se conturează imaginea unui orașel european, cu magazine și restaurante mici, că aici se poate de trăit!

La Cahul am învățat un lucru foarte important: să lucrez în echipă. Avem aici oameni deosebiți, profesioniști în management, oameni dedicați. Astăzi eu prefer să fiu în echipă, să contribuie la imaginea municipiului Cahul. Eu cred că, în comun cu Școală de Arte „M. Cebotari”, Centrul de Creație pentru Copii, Palatul de Cultură „N.Botgros”, Teatrul Muzical-Dramatic „B.P. Hasdeu” și Filarmonica Municipală Cahul, suntem cu adevărat o capitală culturală din sudul țării.

Rotilă Ilie Croitoru,
director artistic al Filarmonicii Municipale Cahul

„Mândră-i Hora la Cahul”, ediția III

Cel puțin de vreo trei veacuri, pentru toți românii și pentru alte popoare conviețuitoare, pentru oamenii de rând – și nu numai –, hora a fost „oferta de zile mari”, cum am zice azi. Hora, această comuniune de trup și suflet, continuă să fie o sărbătoare înaintea de toate sărbătorile pentru toți oamenii buni.

La Cahul, unde s-a jucat „cu draci” întotdeauna, **dar și duminică de duminică, zeci de ani la rând**, hora a ajuns să însemne o filosofie împărtășită cu aceeași convingere de către copii, de creștini în toată firea și de temerari cărunți. Cu toții o așteaptă, își dau întâlnire la Piața Horelor (locul devenit celebru grație aceleiași pasiuni pentru dans); jucând-o, rup cămașa în spate, îi molipsească și pe oaspeții de această patimă și afuriscă toate piedicele ce nu le dau voie să aducă ofrandă acestui „descântec” vechi, care-i scapă de plictiseala și tristețea timpurilor grele sau de alte necazuri, dar care le fac mai pline zilele de sărbătoare, când palpitațiile cauzate de emoții debordante îi fac pe toți artiști.

Obiceiurile legate de dans, respectiv de cel al horei, au inspirat apariția multor creații valoroase – muzicale, vizuale, literare. La noi însă a născut și a crescut personalități marcante ale dansului popular: celebrii Spiridon Mocanu și Ion Furnică, distinși cu titluri onorifice de stat, mesageri ai culturii naționale în zeci de țări ale lumii, de unde s-au întors cu cele mai înalte premii, adorați fiind de publicul de acasă și numele cărora au fost alese, mai târziu, pentru denumirea premiilor anuale decernate în domeniul coregrafiei; Dumitru Rettingher, protectorul tradițiilor coregrafice, mentorul multor generații de dansatori cahuleni, militant pentru perpetuarea ho-

rei acompaniate, pe viu, de orchestră – un inimos, grație căruia la Cahul se joacă hora timp de 34 de ani fără întrerupere, excepția fiind cauzată de restricțiile pandemiei de Covid-19, după care vom reanima, nerăbdători, frumoasa tradiție. Mândria cahulenilor este justificată nu numai de dansul cu foc, jucat într-un fel anume doar la sud, dar și de faptul că nimeni în țară nu se poate lăuda cu un asemenea record și nu există îndoială că orgoliul sudic va fi mângâiat de frumoasa tradiție încă mult timp înainte. Contribuie la aceasta și amatorii, dar și profesioniștii care ghidează tinerii noștri zi de zi – profesioniști cu care la fel ne mândrim, motivele fiind multe: evenimente marcante susținute, cu diferite ocazii, în localitate și în țară, mii de spectatori încântați de verva dansului moldovenesc dus peste mări și țări, de ritmul lui expresiv și apreciat de toți, de trofeele prestigioase obținute.

E frumoasă hora de la sud. Cahulenii i-au dedicat și o zi, când ea este omagiată: „Mândră-i Hora la Cahul” – aceasta-i denumirea unei festivități inedite, organizată după încheierea Postului Mare,

când este făcută „dezlegarea” la dans. Anul acesta, Piața Horelor a fost „înflorită” duminică, 16 mai, de către colectivele Palatului de Cultură „N.Botgros”. Ansamblurile „Nufărul” (cond. art. și coregraf Eugenia Jabinet), „Bobocelul” (cond.art.și coregraf Ion Arabadji, Maestru în Arte), „Iuventa”(cond. art. și coregraf, directoarea Palatului de Cultură „N.Botgros” Rodica Panașescu), Ansamblul profesionist de Muzică și Dans Popular „Izvorașul” (coregraf Ion Arabadji, dirijor Nicolae Negru, director artistic Oleg Ghețiu) au cules aplauzele celor mai apropiați spectatori – părinți, bunici, rude, adică doar o parte infimă din toți cahulenii îndrăgostiți de dans, or, altădată, înainte de virusul ce și-a impus regulile, acest eveniment strângea sute de orășeni și oaspeți. Au lipsit, din motive cunoscute, și dansatorii din satele raionului, participanți fideli la edițiile anterioare. Fiind deosebită de altele, această ediție, a III-a, a demonstrat încă o dată că și artiștii, și spectatorii au nevoie unii de alții pe viu și nicidecum on-line, chiar dacă această metodă este o oportunitate oferită

omenirii de progresul tehnico-științific. Oamenii au nevoie de oameni, își doresc revenirea la lucrurile firești – strângerea prietenească de mâini, dansul în horă fără restricții, zâmbetele și privirile aprinse de bucuria reîntâlnirii.

Ne exprimăm încrederea că hora, această formulă cosmică, păstrătoare a identității naționale, va fi învățată și transmisă, de-a lungul altor sute de ani, de către copiii noștri, de nepoții și strănepoții care vor avea aceeași atitudine față de valorile incontestabile ale neamului.

La mulți ani, Horă Românească! La mulți ani, „Mândră-i Hora la Cahul”!

Tatiana Romaniuc,
viceprimar al municipiului Cahul

ÎNTR-UN CEAS BUN!

Concursul Național „Șapte note muzicale” ediția I-a, Cahul

Cu multă mândrie astăzi putem declara că ne-am lăsat provocați și am reușit să organizăm pentru prima dată, cu un succes deosebit, o manifestare artistică de mare anvergură! Să fim sinceri: nu ne-am așteptat la un număr atât de mare de formulare înregistrate, fapt ce ne-a determinat să realizăm că în condițiile impuse de pandemie, când predarea orelor avea loc la distanță, atât profesorii, cât și elevii au depus un efort considerabil pentru ca să nu aibă de suferit calitatea procesului de predare-învățare. Rezultatele sunt incontestabile și putem declara că viitorul cultural-artistic al Republicii Moldova este în mâini bune. Moldova are cu ce se mândri!

Toți elevii și profesorii școlilor de muzică și arte din Republica Moldova au avut ocazia să se înregistreze și să participe la Concursul Național de Muzică Instrumentală „Șapte note muzicale”, ediția I, on-line, care a avut loc la Cahul în perioada 05 - 14 mai 2021. Concursul a fost organizat de către Primăria municipiului Cahul în colaborare cu Școala de Arte „Maria Cebotari”, având în calitate de parteneri Palatul de Cultură „Nicolae Botgros”, Filarmonica Municipală și portalul de știri www.zi-uadeazi.md.

Scopul manifestării – a stimula interesul copiilor pentru muzica clasică, a promova și identifica tinerii interpreți, a realiza un schimb reciproc de experiență și colaborare între participanți. Concursul poate fi considerat drept o prestigioasă competiție artistică, la care, încurajați de profesorii lor, au participat cei mai talentați elevi, ei formând astfel o imagine pozitivă asupra nivelului performant de interpretare. La secțiunile *pian* (196 de participanți), *vioară și violoncel* (90), *chitară* (28), *instrumente aerofone din lemn și alamă* (78) și *instrumente populare* (84 de concurenți) au fost admiși elevi ai școlilor de muzică și arte, care au obținut succese notabile în arta interpretativă, cu vârstele cuprinse între 7-16 ani. Fiecare participant a interpretat două lucrări muzicale de diferit gen, formă și caracter, cu durata prezentării de până la 10 -15 minute.

Pentru a asigura egalitatea și echitatea de șanse pentru toți participanții, concurenții au fost divizați în următoarele categorii de vârstă: categoria I – 7-10 ani; categoria II – 11-13 ani; categoria III – 14-

16 ani.

Participanții au fost evaluați de către cei șapte membri ai juriului – personalități notorii, profesioniști din domeniul muzicii, artiști instrumentiști din Republica Moldova. Mihail Agafița, prim-dirijor al Filarmonicii Naționale „Serghei Lunchevici”, director artistic al Orchestrei Simfonice, Artist al Popoului; membri – Sergiu Mârzac, artist al Concertino Accordion Bend, Membru al CM, șef Catedră Instrumente populare CEEA „Ștefan Neaga”; Inna Hatipova, Maestru în Artă, doctor în studiul artelor; Iulia Luță, profesor clasa vioară, Liceul Republican de Muzică „C. Porumbescu”; Eugen Cernacovschi, artist al Orchestrei Simfonice, Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”, profesor clarinet la Liceul Republican de Muzică „C. Porumbescu”; Rotilă Ilie Croitoru, dirijor, director artistic al Filarmonicii Municipale Cahul; Vasile Ciubuc, Artist Emerit al Republicii Moldova, profesor trompetă la Liceul Republican de Muzică „C. Porumbescu”.

Membrii juriului au ținut cont de următoarele aspecte importante de apreciere: respectarea stilistică a lucrării; respectarea partiturii; respectarea ritmului; gradul de dificultate a repertoriului; tehnica instrumentală; atitudine, expresivitate, dinamică; virtuozitatea și acuratețea interpretării; ținuta scenică, vestimentația; respectarea cerințelor de program. Organizatorii concursului au decis să acorde diplome de participare tuturor concurenților, iar celor care s-au învrednicit de locuri de frunte (Premiile I, II și III) vor beneficia și de o excursie gratuită în România.

Pentru învingători, în funcție de fiecare categorie de vârstă, au fost stabilite premii bănești în valoare de 800, 600 și, respectiv, 400 de lei (vârsta 7-10 ani), 1000, 800 și, respectiv, 600 lei (vârstele 11-13 și 14-16 ani). Concomitent, au fost prevăzute și mențiuni.

Dat fiind că au fost depuse 476 de cereri eligibile condițiilor de participare, membrii juriului au propus să fie dublate premiile pentru fiecare categorie și secție, deoarece prestația și pregătirea participanților au atins cote maxime și ei, jurații, au întâmpinat dificultăți la selectarea celor mai buni. Îmbucurător este faptul că am reușit să motivăm practic toate școlile de muzică și arte din întreaga țară: Chișinău, Cantemir, Bălți, Soroca, Ungheeni, Bender, Comrat, Criuleni, Șoldănești, Ocnița, Glodeni, Drochia, Strășeni, Călărași, Anenii Noi, Hâncești, Fălești, Ialoveni, Edineț, Ștefan Vodă, Cahul.

Premierea participanților a avut loc pe 29 mai 2021, în incinta Palatului de Cultură „Nicolae Botgros”, în cadrul Concertului de Închidere a Stagiunii 2020-2021 a Filarmonicii Municipale Cahul. Cu acest prilej au fost invitați laureații Premiilor I, II, III. Cu siguranță, ne-am fi dorit să îi avem pe toți în sală, dar în condițiile impuse de pandemie noi, organizatorii, am fost nevoiți să limităm numărul invitațiilor. Sperăm că la următoarea ediție, deoarece ne dorim mult și ne propunem ca acest concurs să aibă continuitate, participanții vor evolua nemijlocit în scenă, cu multe emoții și aplauze! De asemenea, preconizăm pentru următoarele ediții revizuirea condițiilor de participare, întrucât vrem să avem mai multe categorii de participanți.

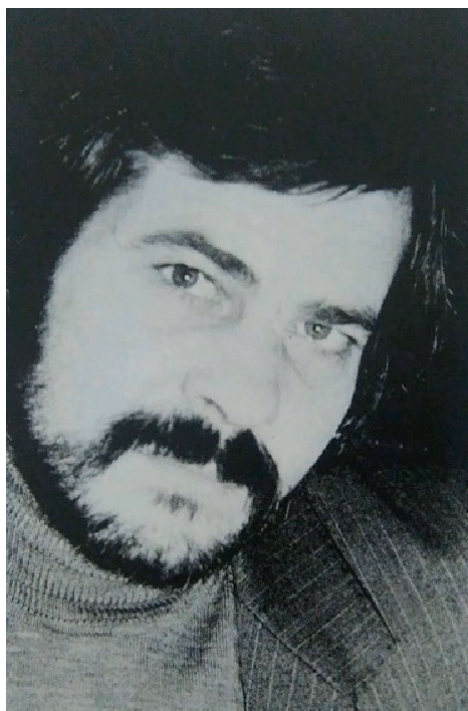
Aducem sincere mulțumiri Primăriei municipiului Cahul pentru finanțarea acestui minunat proiect artistic, dlui primar Nicolae Dandiș pentru susținere, receptivitate și implicare. Capitala de Sud are un viitor cultural prosper, deoarece, prin multiplele manifestări pe care ni le asumăm, ne-am remarcat ca promotori fecunzi ai frumosului.

Agnesa Grecova,
director adjunct al Școlii de Arte
„M. Cebotari” din Cahul

ARTIȘTI PLASTICI ÎN PRIM-PLAN

ION PASCAL: „Investind în cultură, investim și în spiritul descătușat, întruchipat de acele păsări în zbor de pe Coloana cahuleană”

Sava Calabadău: - Fiind o persoană care abordează cu succes mai multe ramuri ale artei, te întreb: De unde vine omul de creație Ion Pascal?

Ion Pascal: - Nu vreau să fiu banal, dar, așa cum noi toți venim de la țară, nici eu nu fac excepție. Vin din Zărnești din preajma Cahulului, cu acel imbold copilăresc abia deslușit, care ulterior se va numi dragostea de frumos. Acest imbold la unii apare brusc, ca o scânteie; la mine a fost, mai degrabă, un jăratic ce mocnește îndelung. Apoi, începând cu anii de școală, acest imbold căpătă contururi, deveni pasiune. Poate că datorită profesoarei Vera Lazăr obiectul meu preferat a fost Geometria. De ce, nu știam.

S. C. - Geometria, deși este o știință abstractă, totuși are la bază desenul, nu?

I. P. - Acel desen ieșit de sub mâna oricărui copil vine din instinct, iar când, la un anumit moment, îți dai seama că ți-a reușit o cât de rudimentară imagine, simți o bucurie imensă – bucuria creației! Geometria vine mai curând din creier, este mai puțin emoțională, deși își are și ea frumusețile ei.

S. C. - Ai spus despre profesoara de geometrie, dar cu arta plastica cum s-a întâmplat, căci „jăraticul” trebuia menținut?

I. P. - Perioada adolescenței mele este profund marcată

de Cahul, orașul cu ispitele sale tipice: lume multă pretutindeni – la piața agricolă, pe străzi, în magazinele pline cu de toate, în cinematograful unde rulau filme în fiecare zi, la terenul de dansuri unde furtunosul *twist* succeda energicul *charleston: Mambo italiano, Marina, Giamaica, Hali-gali, Ciornâi kot* – primul *twist* sovietic etc. Da, să nu uit: aici am descoperit *ceburecii*, acele faimoase placințele cu carne ce deveniseră un deliciu pentru mine. Astăzi nici nu mă pot uita la ele!

Și... vestita lui Școală Nr 2, unde, pe lângă programul școlar și inerentele distracții tinerești, reușeam să frecventez Studioul de Arte Plastice din cadrul Palatului Pionierilor. Aici am avut doi pedagogi: Ala Bobeico și Simeon Bronștein, care mi-au predat cursul academic elementar de pictură, desen și compoziție. De asemenea și scurtele, dar impresionantele informații despre istoria artelor, cu prezentări de reproduceri ale picturilor clasice ce ne aprindeau imaginația.

S. C. - Am observat că ești foarte exigent vizavi de corectitudinea lingvistică a documentelor, în particular când e vorba de formulele invocate în proiectele arhitecturale, și nu numai: te „agăți” de orice cuvânt!

I. P. - Este o constatare de când lumea: cine gândește clar – clar îți lămurește! Verbal ori în scris, aș adăuga eu. Sunt multe cuvinte frumoase despre arhitectură ca artă, da! Însă aceasta e o artă care se măsoară cu rigla, dacă se poate spune așa. Îți dai seama cum se va răsfrânge pe teren o eroare de un milimetru în proiect? De aceea aici totul trebuie să fie perfect: de la formulări și proiectări până la realizarea pe teren. Apropo, problemele filologice nu-mi sunt străine, deoarece după absolvirea școlii medii am frecventat, timp de doi ani, facultatea de filologie a Universității de Stat din Chișinău.

Dar să revin la arhitectură. Valoarea unui edificiu se relevă prin mai multe exigențe, indiferent care este menirea acestuia. În linii generale, sunt trei mari criterii ce stau la baza oricărui produs uman de acest fel: să fie util; să fie funcțional; să fie atrăgător din punct de vedere estetic.

S. C. - Domeniile arhitecturii și construcțiilor sunt preocupările tale permanente, chiar ai deținut funcții înalte: arhitect-șef al raionului Cahul, viceministru la Ministerul Construcțiilor și Dezvoltării Teritoriului. Pe lângă multiplele activități de rutină mai rămânea timp pentru „micile bucurii ale creației”?

I. P. - Le Corbusier, unul din marii arhitecți-reformatori ai sec. 20, mentorul meu principal, spunea: *Arhitectul este acel care se ocupă de oameni. El trebuie să fie plastician și poet și, în același timp, un tehnician experimentat.* În puținul timp de care dispuneam reușeam să creez și ceva „pentru suflet”: am modelat și instalat prin localități două busturi originale (Ștefan cel Mare și Dimitrie Cantemir), sunt pe cale de realizare trei proiecte/monumente importante: *Turnul cu ceas, Deportările, Holocaustul.* Plus la aceasta, particip, ca specialist-consultant, la restaurarea unui șir de lăcașuri de cult.

S. C. - **Știu că ești un foarte bun bancagiu. Poate că astfel se manifestă experiența ta de la Teatrul „B.P. Hasdeu” din Cahul?**

I. P. - Nu numai de la teatru, nu uita că am fost colegi la „Moldova-film”. Doamne, ce ani frumoși, ce lume extraordinară!.. Regizori, actori, pictori din toate colțurile Uniunii Sovietice... Numai deplasările de creație peste hotarele republicii noastre cât făceau! Dar și aici, pe la noi – în pavilion, pe platoul de filmare, în atelierile de creație – orice se întâmpla, dar se întâmplau de toate, numaidecât căpăta și o interpretare anecdotică. Charles Aznavour avea un cântec extraordinar, *La boheme.* Să cauți traducerea textului, căci el redă exact viața mea de boem din acei ani. Ce să mai vorbim... nostalgie și iar nostalgie!

Filmul *Luceafărul.* Munceam din greu la modelarea chipului lui Hiperion, pe care îl vezi pe tot parcursul filmului. Se apropie un tânăr, Golivinov, stagiar de la „Mosfilm” în echipa lui Emil Loteanu, se oferă să mă ajute. Numai el îmi trebuia! Și așa acel Hiperion îmi era cu ghinion, suferise schimbări esențiale de la ideea inițială, iar acum, colac peste pupăză, îmi veni și un stagiar pe capul meu, cu o echipă întreagă! Le-am arătat movila de lut, indicându-le să modeleze ceafa. Băieții s-au pus pe treabă, deși cu unele îndoieli. Până când, ruși de oboseală, unul dintre ei mă întrebă dacă spatele va numeri în cadru.

- Eu nu știu, întrebați regizorul! A doua zi nu i-am mai văzut...

S. C. - **Să trecem acum la capodoperele tale; îndrăznesc să spun așa, deoarece aceste lucrări, în conștiința publicului, au devenit deja adevărate simboluri. Cahulul este de neînchipuit fără compoziția arhitectural-sculpturală din centru, iar Soroca, pe lângă simbolul Cetatea, s-a învrednicit de al doilea: Lumânarea Recunoștinței.**

I. P. - Coloana din Piața Independenței din municipiul Cahul a fost prima lucrare de așa proporții executată de mine, a fost o probă majoră a capacităților mele de arhitect și sculptor. Evident, drept punct de pornire a servit celebrul monument de la Vulcănești, coloana antică în stil doric executată de arhitectul Boffo. Ideea de coloană trebuia adusă la Cahul, dar... „însuflețită”! M-am pus pe lucru, cum s-ar zice, „cu pasiune”. Știi cum lucrez eu – dau frâu liber fanteziei, schițez pe hârtie tot

ce-mi vine în cap, fără să gândesc ce fac. Suprarealiștii numesc acest procedeu automatism creator. Până la urmă, fac o pauză de cafea și aleg ceea ce s-ar potrivi unei oarecare idei. Astfel ideea coloanei a căpătat o dezvoltare ce trebuia să devină o sinteză simbolică: ce este Cahulul în Istorie? Au apărut *trei* elemente esențiale: materia informă, coloana cu forme precise și pasările în libertatea zborului. Deci avem ideea genezei: din haos se naște materia și spiritul, ceea ce ne sugerează ideea de creștere, de dezvoltare materială și spirituală. Iar cifra *trei* simbolizează cele trei vârste și trei nume câte le are municipiul: Șcheia, Frumoasa, Cahul.

S. C. - **Dar iată că suntem în toamna anului 1996. La Cahul are loc montarea spectacolului „Căderea Romei”, după piesa lui Ion Druță, unde te-ai produs ca scenograf, actor și... sculptor, modelând „pe viu” un bust pe parcursul spectacolului. Acest fapt l-a intrigat pe Maestrul Druță, el îndemnându-te să propui o schiță/proiect pentru edificarea unei biserițe pe o stâncă din preajma Sorociei...**

I. P. - Ideea de a înveșnici acel Creator Popular Anonim a fost lansată în toial *Perestroicii*, în anul 1987, de către scriitorul Ion Druță cu susținerea Uniunii Scriitorilor, care în acea perioadă se situa în fruntea Mișcării de Eliberare Națională din Basarabia. În această ordine de idei Ion Druță afirma: *Supraviețuirea- iată marea enigmă a existenței neamului nostru... Pământul, istoria și limba sunt, în esență, cei trei stâlpi, pe care se ține neamul, cuvinte ce ne duc cu gândul la conceptul emis de Lucian Blaga încă prin anii 30: Veșnicia s-a născut la sat!*

Evident, inițial a fost vizat Badea Mior, creatorul anonim al baladei „Miorița”, subiectul căreia este răspândit în tot arealul românesc „de la Nistru pân’ la Tisa” și hăt mai departe. Abordarea directă, didactică a subiectului cu ciobănașul și mioara lui mi s-a părut banală, depășită de timp, ea nu putea exprima ideea de Creator și Jertfă, dacă ne amintim de o altă capodoperă populară, „Meșterul Manole”... Am schițat mai multe variante, scotocind prin cămările memoriei și prin studiile de artă și istorie veche, căutând arhetipurile noastre ancestrale: *Arta populară, Sanctuarul Dacic de la Sarmisegetusa, Columna Traiană, Coloana Infinită a lui Brâncuși.*

Ideea se întruchipă chiar la fața locului, lângă Soroca. Acolo, pe coama dealului, în anul 1997 Maestrul Druță medita: *Vezi, Ioane, aceste stane de piatră sunt asemănătoare cu un mormânt, aici, probabil, a fost înmormântat ciobanul enigmatic Badea Mior, creatorul baladei „Miorița. Iar pe mormânt ce s-ar potrivi mai bine să fie: o cruce, o coroană, un colac, o lumânare... Lumânarea Recunoștinței!* Imediat am purces la elaborarea concepției, realizând nenumărate schițe, pe care le prezentam permanent Maestrului Druță. În sfârșit, proiectul final fiind aprobat, au demarat lucrările ce au durat șapte ani.

Totul ce s-a petrecut în perioada executării acelor lucrări

este de domeniul trecutului. Dar au fost și momente de-a dreptul ridicole. Spre finalul lor se munea de zor – timpul ne presa, „șefii” de asemenea... Într-o zi mă sună o persoană de rang înalt din conducerea statului, care, printre altele, îmi solicită părerea în privința urgentării lucrărilor, propunându-mi (la modul serios) scurtarea(!) monumentului cu șase metri! Nu puteam să reproșez direct demnitarului nerăbdător că este o neghiobie, de aceea am convocat „Statul Major” și am demonstrat pe machetă ce înseamnă retezarea lucrării. Reacția a fost unanimă: niciun centimetru să nu fie scos!

S. C. - Deci ai demonstrat încă o dată că ești un om pregătit să duci bătălia până la capăt și să o câștigi.

I. P. - Altfel nici nu se putea. La o lucrare de asemenea anvergură nu mi se permitea nici o cât de mică slăbiciune!

S. C. - Fiind un om al culturii, ai săvârșit și mai multe și frumoase acte de binefacere: sponsorizarea unor busturi ale personalităților marcante, B.P.Hasdeu și Gheorghe Vodă, editarea unor cărți, contribuții financiare la diferite evenimente. Cum crezi, cultura va salva lumea?

I. P. - Aceste gesturi de binefacere încerc să le fac discret și dezinteresat, în mod deosebit în plan cultural, fiindcă sunt convins: investești în cultură, investești în viitor, investești pentru spiritul descătușat, întruchipat de acele păsări în zbor de pe Coloana cahuleană!

Interlocutor: Sava Calabadău

Bustul lui B.P.Hasdeu, Universitatea de Stat din Cahul, 2017 Sculptor G.Băț, arhitect I.Pascal

Compoziția arhitectural-sculpturală dedicată aniversării a 500 de ani de la prima atestare documentară a municipiului Cahul.

Bust instalat lângă Inspectoratul de Poliție Cahul

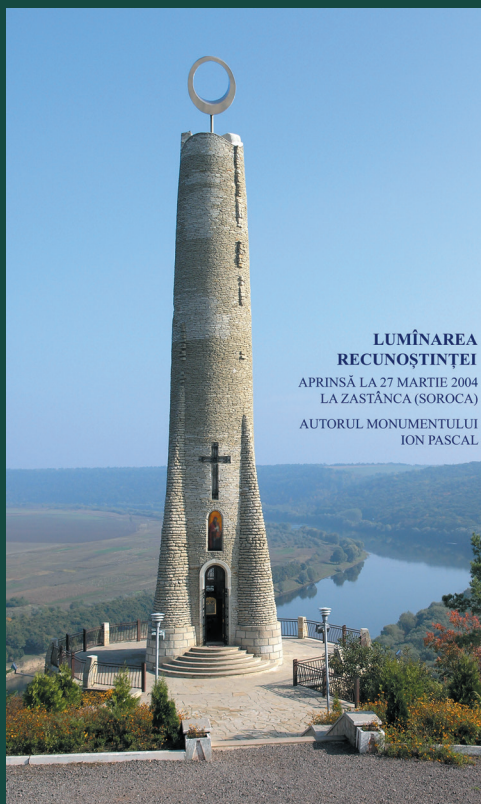
**Proiectul Turnului cu Ceas,
preconizat pentru centrul
municipiului Cahul**

Centru Comercial, Cahul

Case rurale

**LUMÎNAREA
RECUNOȘTINȚEI**
APRINSĂ LA 27 MARTIE 2004
LA ZASTÂNCA (SOROCA)
AUTORUL MONUMENTULUI
ION PASCAL

Lumânarea recunoștinței, Soroca

